

**TEMETTUÂT DEFTERLERİ'NE GÖRE
(H.1260-1261) DANIŞMENDLİ KAZASININ
SOSYO-EKONOMİK YAPISI**

Meral KAPLAN

Yüksek Lisans Tezi

DaniŐman: Doç. Dr. Gürsoy ŞAHİN

Şubat, 2012

Afyonkarahisar

T.C
AFYON KOCATEPE ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TARİH ANABİLİM DALI
YÜKSEK LİSANS TEZİ

TEMETTUÂT DEFTERLERİ'NE GÖRE
(H.1260-1261) DANIŞMENDLİ KAZASININ
SOSYO-EKONOMİK YAPISI

Hazırlayan
Meral KAPLAN

DANIŞMAN
Doç. Dr. Gürsoy ŞAHİN

AFYONKARAHİSAR 2012

YEMİN METNİ

Yüksek Lisans Tezi olarak sunduğum “**Temettuât Defterleri’ne Göre (H.1260-1261) Danişmendli Kazasının Sosyo-Ekonomik Yapısı**” adlı çalışmanın, tarafımdan bilimsel ahlak ve geleneklere aykırı düşecek bir yardıma başvurmaksızın yazıldığını ve yararlandığım eserlerin Kaynakça’ da gösterilen eserlerden oluştuğunu bunlara atıf yapılarak yararlanmış olduğumu belirtir ve bunu onurumla doğrularım.

10/02/2012

Meral KAPLAN

TEZ JÜRİSİ KARARI VE ENSTİTÜ ONAYI

JÜRİ ÜYELERİ

Tez Danışmanı : Doç.Dr. Gürsoy ŞAHİN

Jüri Üyeleri : Doç.Dr. Hasan BABACAN

: Yrd.Doç.Mehmet GÜNEŞ

İmza

.....
.....
.....

Tarih Anabilim Dalı tezli yüksek lisans öğrencisi Meral KAPLAN'ın "**Temettuat Defterleri'ne Göre(H. 1260-1261) Danışmendli Kazasının Sosyo-Ekonomik Yapısı**" başlıklı tezini değerlendirmek üzere 10.02.2012 günü saat 14:00'da Lisansüstü Eğitim ve Öğretim Sınav Yönetmeliğinin ilgili maddeleri uyarınca yukarıda isim ve imzaları bulunan jüri üyeleri tarafından değerlendirilerek kabul edilmiştir

**Prof.Dr.Mehmet KARAKAŞ
MÜDÜR**

ÖZET

TEMETTUÂT DEFTERLERİ'NE GÖRE (H.1260-1261) DANIŞMENDLİ KAZASININ SOSYO-EKONOMİK YAPISI

Meral KAPLAN

**AFYON KOCATEPE ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TARİH ANABİLİM**

Şubat, 2012

DANIŞMAN: Doç. Dr. Gürsoy ŞAHİN

Bu çalışmada; Hüdavendigâr Eyaletine bağlı Karahisar-ı Sahib Sancağı sınırları dâhilinde bulunan Danişmendli Kazası köylerinin, XIX. Yüzyıl ortalarındaki sosyo-ekonomik ve demografik yapısı ele alınmıştır.

Kullanılan temel kaynak, 1844-45 yıllarına ait Temettuât Defterleri (ML_VRD_TMT_d_ 13178-86) olup, yapılan inceleme sonucunda Danişmendli Kazasının demografik yapısı, tarım ve hayvancılık ile ilgili faaliyetleri ile bunlardan elde edilen gelirler ve vergiler tespit edilmiştir.

Danişmendli Kazası, günümüzde Afyonkarahisar ili Dinar İlçesi sınırlarında yer alan, Osmanlı döneminde idare merkezi ve ticaret yolları güzergâhında bulunan ve dokuz köyden oluşan bir yerleşim yeridir. Bu tez çalışmasında Danişmendli Kazasının nüfusu, tarım arazileri, tarımsal üretim, hayvan sayıları gibi bilgilerle birlikte, meslekler, sülaleler ve ödenen vergi miktarları tespit edilmiştir. Elde edilen verilere göre bu dönemde Danişmendli daha çok tarım ve hayvancılıkla uğraşan ve nüfusunun tamamı Müslüman olan bir Osmanlı kazasıdır.

Anahtar Kelimeler: 1861, Danişmendli Kazası, Temettuât Defteri, Ziraat, Hayvancılık, Gelir Kaynakları, Vergi, Ekonomi.

ABSTRACT

ACCORDING TO THE TEMETTUÂT REGISTERS (H.1260-1261) THE SOCIO ECONOMIC STRUCTURE OF DANIŞMENDLİ TOWNSHIP

Meral KAPLAN

**AFYON KOCATEPE UNIVERSITY
THE INSTITUTE OF SOCIAL SCIENCES
DEPARTMENT OF HISTORY**

February, 2012

Advisor: Associate Prof. Dr. Gürsoy ŞAHİN

In this study, the socioeconomic and demographic structure of Danişmendli Township, which is located within the boundaries of Sahib-i Karahisar Sanjak, in the province of Hudavendigâr, has been examined. Located within the boundaries of the Sanjak Sahib Karahisar Danişmendli Accident is a settlement consisting of nine villages. The main source used, temettuat books for the years 1844-45 (ML_VRD_TMT_d_13178-86) and the demographic structure of district Danişmendli result of the investigation, agriculture and animal husbandry and related activities and revenues from these taxes have been identified. Danişmendli district, now located in Afyon province in Dinar district, and the Ottoman period, the administration center of trade routes and the route is a settlement. The aim of this study is to determine the demographic structure, agricultural lands, agricultural production, the number of animals, occupations, families, and the amount of taxes paid in Danişmendli district. According to the information gathered, Danişmendli is an Ottoman township with a whole population of Muslims who are engaged in agriculture and animal husbandry in the above mentioned period.

Key Words: 1861, Danişmendli, district, Temettuat Book, agriculture, animal husbandry, Sources of income, Tax, Economics.

ÖNSÖZ

Tanzimat'la birlikte Osmanlı Devleti'nin siyasî, askerî, sosyal ve ekonomik yapısında köklü değişikliklerin yapılacağı ilan edilmiştir. Ardından da ülkenin mevcut durumunu düzeltmek için bir takım çalışmalara başlanmıştır. Tanzimat'ın Osmanlı taşra teşkilatına yansımaları görmek açısından, bu dönemde taşrada sosyal ve ekonomik hayatın anlaşılması ve araştırılması önem arz etmektedir. Bu düşüncelerle, Hüdavendigâr vilayetine bağlı Karahisar-ı Sahip Sancağı kazalarından olan Danişmendli'nin 1840-1845 yılları arasındaki sosyal ve ekonomik yapısı araştırılmıştır.

Bu çalışmada, ana kaynak olarak Temettuât defterlerinden yararlanılmıştır. Bu defterler Tanzimat sonrası dönemde Osmanlı Devletinin en küçük yerleşim yerlerine kadar tahrir sayım çalışmaları sonucu hazırlanmıştır. Hazırlanma amacı yeni vergi düzenlemesidir. Tezin temelini oluşturan Temettuât Defterleri, ait olduğu yerlerin sosyal ve ekonomik yapısını aydınlatacak bilgiler vermektedir.

Tez çalışması giriş ve üç bölümden oluşmaktadır. İlk bölümde kazanın idari yapısından bahsedilmiştir. İkinci bölümde gelir kaynakları incelenmiştir. Köylerde yaşayan halkın diğer gelir kaynakları ve bunların köylere ve hanelere dağılımları ele alınarak, köyler birbiriyle mukayese edilmiştir. Üçüncü bölümde ise, tarım ve hayvancılıkla ilgili bilgilere yer verilmiştir. Köylerle ilgili bilgiler birbirleriyle mukayese edilerek bir sonuca ulaşılmıştır.

Tez çalışmam sırasında en başta yardımlarını hiçbir zaman esirgemeyen Tez Danışmanım Doç. Dr. Gürsoy ŞAHİN'e, konu seçimimizdeki desteğinden dolayı değerli hocam Doç. Dr. Hasan BABACAN'a ve aileme teşekkür ederim.

İÇİNDEKİLER

YEMİN METNİ	i
TEZ JÜRİSİ KARARI VE ENSTİTÜ MÜDÜRLÜĞÜ ONAYI	Hata! Yer işareti tanımlanmamış.
ÖZET.....	iii
ABSTRACT	iv
ÖNSÖZ.....	v
İÇİNDEKİLER	vi
TABLolar LİSTESİ.....	ix
BELGELER LİSTESİ	xi
KISALTMALAR DİZİNİ	xii

GİRİŞ	1
DANIŞMENDLİ KAZASININ TARİHÇESİ.....	1
1.1. DANIŞMENDLİ ADININ ANLAMI.....	1
1.2. TÜRK HÂKİMİYETİNDE DANIŞMENDLİ BEYLİĞİ.....	1
2. OSMANLI DEVLETİ'NDE VERGİ DÜZENİ VE TEMETTUÂT	
DEFTERLERİ.....	5
2.1. VERGİ SİSTEMİNİN ALT YAPISINI OLUŞTURAN TAHRİRLER	5
2.2. TANZİMAT DÖNEMİ'NDE YAPILAN MALİ DÜZENLEMELER.....	8
2.2.1. Temettuât Uygulaması ve Temettuât Defterleri'nin Kapsamı	11
2.2.2. Temettuât Vergisi'nin Aksayan Yönleri ve Müşirlik Nizamı	13
2.2.3. Osmanlı Tarih Çalışmaları açısından Temettuât Defterleri'nin Önemi.....	14
2.2.4. Sosyal Tarih Kaynağı Olarak Temettuât Defterleri	15
2.2.5. İktisadi Tarih Kaynağı Olarak Temettuât Defterleri.....	16
2.3. ML_VRD_TMT_D_13178, 13179, 13180, 13181, 13182,13183, 13184, 13185, 13186 NUMARALI DANIŞMENDLİ TEMETTUÂT DEFTERLERİ.....	18

BİRİNCİ BÖLÜM

BOA ML. VRD. TMT. -d-13179-86 NUMARALI TEMETTUÂT DEFTERLERİNE GÖRE XIX. YÜZYIL ORTALARINDA DANIŞMENDLİ KÖYLERİNİN İDARİ VE SOSYAL YAPISI

1. İDARİ YAPI.....	21
1.1. DANIŞMENDLİ KAZASININ İDARİ YAPISI	21
1.2. KÖY İDARESİ VE DANIŞMENDLİ KÖYLERİ.....	23
2. SOSYAL YAPI.....	25
2.1. DANIŞMENDLİ KÖYLERİNİN TAHMİNİ NÜFUSU	25

2.2. DANIŞMENDLİ' DE ŞAHIS ADLARI VE LAKAPLAR	27
2.3. MESLEKLER	40
2.4. TARIM VE HAYVANCILIKLA UŐRAŐANLAR	40
2.5. ESNAFLIK VE TİCARETLE UŐRAŐANLAR	41
2.6. KAMU GÖREVLİLERİ	42
2.7. DİŐER	43

İKİNCİ BÖLÜM

XIX. YÜZYIL ORTALARINDA DANIŞMENDLİ KÖYLERİ'NDE EKONOMİK YAPI

1. GELİR KAYNAKLARI.....	46
1.1. TARIM GELİRLERİ	46
1.2. HAYVANCILIK GELİRLERİ	47
1.3. ÇOBANLIK GELİRLERİ	50
1.4. İŞÇİLİK GELİRLERİ	50
1.5. TİCARET VE ESNAFLIK GELİRLERİ	51
1.6. KAMU GÖREVLİLERİ VE HİZMET ÜRETENLER	52
1.7. MESLEK HANESİ YAZILMAMIŞ OLANLAR	52
2. GELİR DAŐILIMI.....	53
2.1. HANELERE GÖRE GELİR DAŐILIMI	53
2.2. MESLEKLERE GÖRE GELİR DAŐILIMI	55
3. VERGİLER VE VERGİ DAŐILIMLARI.....	56
3.1 VERGÜ-Yİ MAHSUSA.....	57
3.2. ÖŞÜR VERGİSİ VE DAŐILIMI	59
3.3. AŐNAM VERGİSİ.....	59

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

BOA ML. VRD. TMT. D. 13178-86 NUMARALI TEMETTUÂT DEFTERLERİNE GÖRE XIX. YÜZYIL ORTALARINDA DANIŞMENDLİ KÖYLERİNDE TARIM VE HAYVANCILIK

1. TARIM FAALİYETLERİ.....	61
1.1. DANIŞMENDLİ KÖYLERİNDE TARIM YAPILAN TOPRAK ALANLARI VE DAŐILIMLARI	62
1.2. TOPRAKLARIN ÜRÜN YÖNÜNDEN DEŐERLENDİRİLMESİ	66
1.1.1. Hububat Ve Sanayi Ürünleri Ziraatı Yapılan Araziler (Mezru Tarla).....	66
1.1.2. Baş Ve Bahçecilik	67
2. HAYVANCILIK.....	67
2.1. KÜÇÜKBAŞ HAYVANCILIK.....	67

2.2.	BÜYÜKBAŞ HAYVANCILIK.....	69
2.3.	YÜK VE BİNEK HAYVANCILIĞI	71
2.4.	ARICILIK.....	73
2.5.	TOPLAM HAYVAN VARLIĞI	74
	SONUÇ.....	76
	KAYNAKÇA	79
	EKLER.....	83

TABLULAR LİSTESİ

Sayfa

Tablo 1. Temettuât Defterlerine Göre Danişmendli Köylerinin (1844-1845) Tahmini Nüfusu.....	25
Tablo 2. Danişmendli Köylerinde Hane Reislerinin İsimleri ve Aile Adları.....	27
Tablo 3. Danişmendli Köylerinde Kullanılan Lakaplar	38
Tablo 4. Danişmendli Köylerinde Kullanılan Tüm Lakaplar.....	39
Tablo 5. Danişmendli Köylerinde Tarım ve Hayvancılıkla Uğraşanlar.....	41
Tablo 6. Danişmendli Köylerinde Esnaflık ve Ticaretle Uğraşanlar	42
Tablo 7. Danişmendli Köylerinde Kamu Görevlilerinin Dağılım Oranları	42
Tablo 8. Danişmendli Köylerinde Mesleği Boş ya da Özel Durum Bildirenler.....	43
Tablo 9. Danişmendli Köylerinde Mesleklerin Dağılım Oranları.....	44
Tablo 10. Danişmendli Köylerinde Tarım Gelirleri	46
Tablo11. Danişmendli Köylerinde Hayvancılığın Gelir Getiren ve Gelir Getirmeyen Türlerine Göre Dağılımı.....	49
Tablo 12. Danişmendli Köylerinde İşçilik Gelirleri.....	50
Tablo 13. Danişmendli Köylerinde Ticaret Gelirleri (Kuruş Olarak)	51
Tablo 14. Danişmendli Köylerinde Mesleği Olmayanlar.....	52
Tablo 15. Danişmendli Köylerine Ait Hanelere Göre Gelir Dağılımı ve Oranları Tablosu..	54
Tablo 16. Mesleklere Göre Gelir Dağılımı(Kuruş olarak)	55
Tablo 17. Danişmendli Köylerinde Vergi Dağılımı ve Oranları	58
Tablo 18. 1845(M) Danişmendli Köylerinde Mezru Tarla Alan ve Oranları	67
Tablo 19. Danişmendli Köylerinde Mezru Tarla Dışındaki Arazi Kullanım ve Oranları	67
Tablo 20. Köylere Göre Küçükbaş Hayvan Dağılımı	68
Tablo 21. Köylere Göre Büyükbaş Hayvan Dağılımı ve Oranı	69
Tablo 22. Danişmendli Köylerinde Yük- Binek Hayvanları Dağılım ve Oranları.....	71
Tablo 23. Danişmendli köylerine ait arıcılıkla uğraşan hane sayıları ve oranları	74
Tablo 24. Danişmendli Köylerinde Toplam Hayvan Varlığı ve Oranları	74

ŞEKİLLER LİSTESİ

Sayfa

Şekil 1. Danişmendli Köylerinde Meslek Grupları Dağılım Grafiği	45
Şekil 2. Danişmendli Köylerinin İş Kollarına Göre Gelir Dağılımı	53
Şekil 3. Danişmendli Köylerinde Tarım Alanlarının Kullanımına Göre Dağılımı(Dönüm) .	65
Şekil 4. 1845 (M) Yılında Danişmendli Köylerinin Arazi Dağılımı (Dönüm) Grafiği	66
Şekil 5. Danişmendli Köylerinde Hayvan Varlığı ve Oranları	75

BELGELER LİSTESİ

Sayfa

Belge 1. BOA ML. VRD. TMT. _d_13178 Çapalı Köyü ilk sayfa.....	86
Belge 2. BOA ML. VRD. TMT. _d_13178 Çapalı Köyü ikinci sayfa.....	87
Belge 3. BOA ML. VRD. TMT. _d_13178 Çapalı Köyü son sayfa.....	88
Belge 4. BOA ML. VRD. TMT. _d_13179 Karakuyu Köyü ilk sayfa.....	89
Belge 5. BOA ML. VRD. TMT. _d_13179 Karakuyu Köyü ikinci sayfa.....	90
Belge 6. BOA ML. VRD. TMT. _d_13179 Karakuyu Köyü son sayfa.....	91
Belge 7. BOA ML. VRD. TMT. _d_13180 Alacaatlı Köyü ilk sayfa.....	92
Belge 8. BOA ML. VRD. TMT. _d_13180 Alacaatlı Köyü ikinci sayfa.....	93
Belge 9. BOA ML. VRD. TMT. _d_13180 Alacaatlı Köyü son sayfa.....	94
Belge 10. BOA ML. VRD. TMT. _d_13181Avdan Köyü İlk sayfa.....	95
Belge 11. BOA ML. VRD. TMT. _d_13181Avdan Köyü İkinci sayfa.....	96
Belge 12. BOA ML. VRD. TMT. _d_13181Avdan Köyü son sayfa.....	97
Belge 13. BOA ML. VRD. TMT. _d_13182 Haydarlı Köyü ilk Sayfa.....	98
Belge 14. BOA ML. VRD. TMT. _d_13182 Haydarlı Köyü ikinci Sayfa.....	99
Belge 15. BOA ML. VRD. TMT. _d_13182 Haydarlı Köyü son sayfa.....	100
Belge 16. BOA ML. VRD. TMT. _d_13183Kazganpınarı Köyü ilk sayfa.....	101
Belge 17. BOA ML. VRD. TMT. _d_13183Kazganpınarı Köyü ikinci sayfa.....	102
Belge 18. BOA ML. VRD. TMT. _d_13183Kazganpınarı Köyü Son Sayfa.....	104
Belge 19. BOA ML. VRD. TMT. _d_13184 Okçular Köyü ilk sayfa.....	105
Belge 20. BOA ML. VRD. TMT. _d_13184 Okçular Köyü ikinci sayfa.....	106
Belge 21. BOA ML. VRD. TMT. _d_13184 Okçular Köyü son sayfa.....	107
Belge 22. BOA ML. VRD. TMT. _d_13185 Gürden Köyü İlk Sayfa.....	108
Belge 23. BOA ML. VRD. TMT. _d_13185 Gürden Köyü İkinci Sayfa.....	109
Belge 24. BOA ML. VRD. TMT. _d_13185 Gürden Köyü Son Sayfa.....	110
Belge 25. BOA ML. VRD. TMT. _d_13186 Akça Köyü İlk Sayfa.....	111
Belge 26. BOA ML. VRD. TMT. _d_13186 Akça Köyü İkinci Sayfa.....	112
Belge 27. BOA ML. VRD. TMT. _d_13186 Akça Köyü Son Sayfa.....	113

KISALTMALAR DİZİNİ

a. g. e.	: adı geçen eser
a. g. m.	: adı geçen makale
a. g. t.	: adı geçen tez
BOA	: Başbakanlık Osmanlı Arşivi
C.	: Cilt
Çev.	: Çeviren
H.	: Hicri
Haz.	: Hazırlayan
M.	: Miladi
ML. VRD. TMT.	: Maliye Varidât Muhasebesi Temettuât Defterleri
Nr.	: Numara
S.	: Sayı
s.	: Sayfa
TMT.	: Temettuât
vb.	: Ve benzeri
vr.	: Varak
Vs.	: Ve saire
Yay.	: Yayınlayan
TTK	: Türk Tarih Kurumu
TDV	: Türkiye Diyanet Vakfı
Bkz	:Bakınız

GİRİŞ

DANIŞMENDLİ KAZASININ TARİHÇESİ

1.1. DANIŞMENDLİ ADININ ANLAMINI

Danişmend Farsçadan Türkçeye geçmiş bir kelime olup bilgili, ilim sahibi anlamına gelmektedir¹. Araştırma konusu olan Danişmendli kazasının adının, Danişmendli Beyliği ile bağlantılı olup olmadığı tam olarak bilinmemektedir. Ancak Danişmendli Beyliği ile ilişkili olma ihtimali akla yakın görülmektedir. Çünkü Anadolu'da kurulmuş bir beyliğin ya da beyliğe adına veren beyin adını taşıyan konar-göçer topluluklar, beyliğin faaliyet alanından uzak bölgelerde de görülmüştür. Örneğin; Saltuklular, Erzurum ve havalisinde hüküm sürmüş olmasına rağmen, Kastamonu havalisinde Saltuklu, Çukurova da Saltık ve Ankara' da Saltıklı cemaatlerin olduğu görülmüştür. Ya da Mardin ve Diyarbakır'da hüküm süren Artuklular'ın Dulkadirli Türkmenleri arasında yaylak- kışlak hayatı sürdürdükleri görülmektedir².

Bu sebepten Karahisar-ı Sahib sancağına bağlı Danimendli kazasında Türkmenlerin Danişmendli Beyliği ile bağlantısının bulunması kuvvetle muhtemeldir³.

1.2. TÜRK HÂKİMİYETİNDE DANIŞMENDLİ BEYLİĞİ

Malazgirt Zaferi sonrası Alp Arslan'ın emriyle şehzade ve emirler Anadolu'daki faaliyetlerini sürdürmüşlerdir ki bunlara baktığımızda 1074 yılı itibariyle Kelkit ve Yeşilirmak havzalarının Emir Artuk; Divriği-Erzincan bölgesinin Emir Mengüçük; Erzurum ve civarının Emir Saltuk; Sivas, Amasya, Tokat, Kayseri, Malatya ve civarının Emir Danişmendoğlu Gümüştekin Ahmet Gazi tarafından alındığını görüyoruz⁴.

Bu dönemde Büyük Selçuklu Devleti tahtında Melikşah bulunduğu (1072-1092) için ele geçirilen yerlerde onun adına hutbe okutuluyor ve bağlılık

¹ Mehmet İpşirli; "Danişmend", *Türkler Ansiklopedisi*, C.III, Yeni Türkiye Yayınları, Ankara 2002, s.464.

² Tufan Gündüz; *XVII. ve XVIII. Yüzyıllarda Danişmendli Türkmenleri*, Yeditepe Yayınevi, İstanbul 2005, s.31.

³ Gündüz, a.g.e., s.31.

⁴ Ali Sevim ve Yaşar Yücel; *Türkiye Tarihi-I*, TTK Yayınları, Ankara 1989, s.84.

bildiriliyordu. Bu duruma öncelikle Kutalmışoğlu Süleyman son vermiş ve bağımsızlığını ilan etmiştir. Zaten, onun Melikşah tarafından Anadolu'ya gönderilmesi konusunda görüş birliği de yoktur. Alp Arslan'nın ölümünden sonra çıkan karışıklıklardan yararlanarak Anadolu'ya kaçtığı düşünülmektedir Süleyman şah, 1075'de İznik'i alarak bağımsızlığını ilan etmiş ve devletini kurmuştur. Bu olanlar karşısında Melikşah, onu itaate almak için üzerine kuvvet göndermiştir. Anadolu'da fetihlerini sürdüren emirler ise Melikşah 'ın ölümünün ardından (1092) yaşanan taht kavgaları sırasında bağımsızlıklarını ilan ederek beyliklerini kurmuşlardır⁵. Danişmendli beyliği de bu şekilde ortaya çıkan beylikler arasındadır. Orta Anadolu'da kurulan Danişmendli Beyliği'nin kurucusu kabul edilen ve beyliğe adını veren Emir Danişmend'in menşei konusunda pek çok görüş ileri sürülmüştür. Onun İran asıllı bir Ermeni olduğu; soyunun Battal Gazi'ye dayandığı ve Arap asıllı olduğu iddialarına karşılık Türkmen olması ihtimalinin kuvvetli olduğu görülmektedir. Danişmendliler'in menşei konusunda tam bir görüş birliği olmasa dahi "Danişmend" unvanının Emir Danişmend'e (Türkmenlerin hocası) verilmesi onun Türkmen asıllı olması ihtimalini desteklemektedir⁶.

Arşiv belgelerinde Danişmendli Türkmenlerine dair ilk kayıtlara Başbakanlık Osmanlı arşivinde bulunan tahrir(kayıt) defterlerinde rastlanılmaktadır. Bunların en önemlisi 200 numaralı Diyarbekir tahrir defteridir. İncelenen bu defterlere göre; Danişmendli kazasının ana unsurunu teşkil eden Türkmenlere ilk defa bu bölgede rastlanılmıştır. Danişmendli aşireti, defterin 963 ve 964 sayfalarında bulunmaktadır⁷.

Danişmendliler, 1175'te II. Kılıç Arslan tarafından yıkılıncaya kadar zaman zaman Selçuklulara üstün gelmişler, zaman zaman da onların kontrolünde yaşamışlardır. Beylik dağıldıktan sonra bölgedeki konar-göçerlerin bir kısmı, Anadolu'nun çeşitli yerlerine dağılırken bir kısmı da yurtlarında kalmış ve Selçuklu egemenliğini tanımıştır. Onlar bölgede yaşanan siyasi olaylarda rol aldıkları gibi, gerçekleştirdikleri Babai isyanı ile devletin zayıflığını gözler önüne sermişler ve uzun yıllar Anadolu'ya girme fırsatı bekleyen Moğolların bu yönde harekete geçmelerine neden olmuşlardır. (1243) Köseadağ Savaşı'ndan (1336'da) İlhanlıların

⁵ Osman Turan; *Selçuklular Zamanında Türkiye*, Boğaziçi Yayıncılık, İstanbul 1998, s.14.

⁶ İsmail Hakkı Uzunçarşılı; *Sivas Şehri*, Sivas Ticaret ve Sanayi Odası Yayınları: İstanbul 1328, s.18.

⁷ Gündüz, a.g.e., s.13.

yıkılışına kadar geçen dönemde Anadolu Selçuklu ülkesinde yaşayan herkes gibi onlar da Moğollara tabi olmuşlardır. İlhanlılar yıkıldıktan sonra Danişmendli sahasında Eretna, ardından da Kadı Burhaneddin Ahmed Devleti ortaya çıkmıştır ki o dönemlerde de konar-göçerler kendilerini siyasi olayların içinde bulmuşlar ve yaşanan mücadelelerde taraf olmuşlardır. Bu durum, Osmanlılar bölgeye hâkim olduğunda da Timur, Anadolu'ya geldiğinde de değişmemiştir⁸.

XVII. asır ortalarından itibaren zorunlu iskân siyasetine başlanarak diğer Türkmenlere uygulandığı gibi Danişmendli Türkmenlerine de zorunlu iskân politikası uygulanmıştır. Bu politika sonucunda bir asırlık bir süre sonucunda, tüm Danişmendli konar-göçer aşireti iskânı gerçekleştirilmiştir. Danişmendli kazasına mensup olan Türkmenler Aydın, Balıkesir, Karahisar-ı Sahip(Afyon), Kütahya, Hamid(Isparta), Kırşehir ve Aksaray topraklarına dağılmışlardır. Osmanlı- Avusturya ve İran savaşlarının başladığı ve Anadolu'da devlet otoritesinin zayıfladığı esnada konar- göçerlerde görülen disiplinsiz davranışlar, Danişmendli Türkmenlerine de sirayet etmiş, bu yüzden onlar yerleşik hayata geçmeye mecbur tutulmuşlardır. Gerek merkezi yönetim tarafından uygulanan iskân siyasetinin, gerekse kendiliğinden meydana gelen yerleşmelerin bir neticesi olarak Isparta, Afyon, Aydın, Balıkesir, Kütahya, Niğde, Aksaray, Nevşehir ve Kırşehir topraklarındaki pek çok köy Danişmendliler tarafından kurulmuştur⁹.

Yapılan tez çalışmasına konu olan Karahisar-ı Sahip Sancağı Danişmendli kazasının ne zaman kurulduğu tam olarak bilinmemektedir. Ancak 18.yüzyılda kurulduğu tahmin edilmektedir. Çünkü İstanbul'un fethinden yaklaşık iki yıl sonra tutulan "*Karahisar-ı Piyadegan Defteri*"nde Karahisar'a ait ilk idari taksimatı görmekteyiz. Deftere göre sancağı oluşturan yaya nahiyeleri şunlardır; Karahisar, Kayırhisar, Ulu Sincanlı, Kiçi Sincanlı, Şuhud, Sandıklı, Tutman Dağı, Elçi, Barçınlı ve Çöla'dır¹⁰. Buna göre 1455 (M) yılında Danişmendli idari taksimatta yer almamıştır.

⁸ Sivas İl Yıllığı, 1973, s.10.

⁹ Gündüz, a.g.e, 142.

¹⁰ Üçler Bulduk; *XVI. Asırda Kara Hisar-ı Sahib Sancağı*, Basılmamış Doktora Tezi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara 1993, s. 54.

Günümüzde bilinen, bölge ile alakalı en eski Mufassal defter, Başbakanlık Osmanlı Arşivi'ndeki H 935 (M 1528) tarihli 147 numaralı defterdir. 147 nolu Karahisar-ı Sahib Sancağı defteri sırasıyla; Karahisar ma'a Kırhisar, Sandıklı, Şuhut, Bolvadin, Barçunlu ve Oynaş kazalarını içerir¹¹. Buraya kadarki bilgilere göre Danişmendli 1500'lü yılların başına kadar da henüz karye, ilçe veya kayıt altına alınmış bir yerleşim merkezi değildir.

Danişmendli ile ilgili erişilebilen kayıtlardan bir diğeri de, 1623 tarihli *Karahisar-ı Sahib ve Sultanönü (Eskişehir) Avarız Defteri*'dir. Söz konusu defter, B.O.A. Kamil Kepeci tasnifinde 2567 numara ile kayıtlıdır. Defterde Karahisar merkezden sonra sırasıyla Karamık, Sincanlı, Sandıklı, Şuhut, Çola-abad, Çay, Bolvadin, Barçınlı ve Nevahi-i Barçınlu kazalarının kayıtları yer almaktadır. 31 varağı Karahisar-ı Sahib'e ait olan defterin tahriri, 1 Şaban 1032 / 30 Mayıs 1623'de gerçekleşmiştir¹². Bu defterde de Danişmendli kazasına dair bir bilgi yer almamaktadır.

XVIII. yüzyıl Afyonkarahisar kaza yapılanmasında bakıldığında; Karahisar-ı Sahip (Merkez), **Danişmendli**, Sincanlı, Bolvadin, Çay, Barçınlı, Nevahi-i Barçınlı, Şuhut, Sandıklı ve Çola-abad kazaları görülmektedir¹³. Evliya Çelebi'ye göre ise XVII. yüzyılda; Karahisar-ı Sahib Merkez, **Danişmendli**, Sandıklı, Sıçanlı, Şuhut, Cule, Barçınlar ve Çal kazaları vardır¹⁴. Bu bilgidен yola çıkılarak, Danişmendli kazasının bu tarihlerde kurulduğu düşünülmektedir.

Danişmendli kazasına tabi olan dokuz kariye bulunmaktadır. Bunlar; Çapalı, Karakuyu, Alacaatlı, Avdan, Haydarlı, Kazganpınarı, Okçular ve Gürden

¹¹ Latif Daşdemir; *XVI. Asırda Karahisar-ı Sahib Kazasının Sosyal ve Ekonomik Yapısı*, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul 1996, s. 22.

¹² M. Zahit Yıldırım; "Avarız Defterleri ve 2567 Numaralı Avarız Defterine Göre XVII-XVIII. Yüzyılda Karahisar-ı Sahib Sancağı'nın Sandıklı, Çola-abad ve Karamık Kazaları", *VI. Afyonkarahisar Araştırmaları Sempozyumu*, Afyon 10-11 Ekim 2002, Ankara 2003, s. 586-587.

¹³ Mustafa Karazeybek; "Osmanlılar Döneminde İdari Yapı", *Afyonkarahisar Kütüğü*, Afyon Kocatepe Üniversitesi Yayını, C.1, s. 190-191. Her ne kadar referans verilen kaynakta XVIII. Yüzyılda Karamık Kazası zikredilmemiş olmakla birlikte yapılmış diğеr bazı çalışmalarda XVIII. Yüzyılın ikinci yarısında Karamık Kazası'nın mevcudiyetinden bahsedilmektedir. Bkz. Mehmet Güneş, *18. Yüzyılın İkinci Yarısında Karahisar-ı Sahip Sancağı (Şeriyeye Sicillerine Göre)*, Basılmamış Doktora Tezi, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara 2003, s. 22; keza Yıldırım; a.g.m., s. 586-587.

¹⁴ *Evliya Çelebi Seyahatnamesi*; (Haz. Mümin Çevik vd.), [yayımlayan yok], İstanbul 1984, C.9, s. 17.

Köyleri'dir. Bu köyler günümüzde de aynı isimle Afyonkarahisar ilinin Dinar ilçesine bağlı köyler olarak bilinmektedir.

2. OSMANLI DEVLETİ'NDE VERGİ DÜZENİ VE TEMETTUÂT DEFTERLERİ

2.1. VERGİ SİSTEMİNİN ALT YAPISINI OLUŞTURAN TAHRİRLER

Osmanlı Devleti XVI. yüzyıldan itibaren sınırlarını sürekli genişletmeye başlamış, siyasi sahadaki bu gelişmeler devleti, sosyal, ekonomik ve idari alanlarda da düzenlemeler yapma durumunda bırakmıştır. Ele geçirilen bölgenin idari taksimi sağlandıktan sonra, bölgeden karakterine göre çeşitli vergiler alınmıştır. Ancak imparatorluğun tamamında aynı vergi düzeni uygulanmamıştır. Fethedilen her bölgenin coğrafi şartları, ırki ve kültürel özellikleri ile sosyal ve ekonomik yapısı dikkate alınarak ayrı ayrı düzenlemeler yapmak yoluna gidilmiştir¹⁵.

Bu sebeple her vilayet ve sancak için vergi sisteminin esaslarını içeren, mükellefler arasındaki ilişkileri düzenleyen kanunnameler hazırlanmıştır. Bazı durumlarda aynı sancak içinde farklılık arz eden durumlar da kanunnamelerde yer almış ve ayrıntıları ile belirtilmiştir¹⁶. Osmanlı vergi düzeni gelir beyanına bağlı değil, tahakkuk yapıp vergi borcunu daha baştan yükümlüye bildirmek biçimindedir¹⁷. Osmanlı Devleti, kuruluşundan itibaren önceki Türk devletlerinde de olduğu gibi, vergi kaynaklarını tespit için "tahrir" (sayım) usulünü benimsemiştir. Her fethedilen ülkede kaynakların tespiti için tahrirler yapılmış ve zaman içindeki değişme ve gelişmelere göre tahrirler yenilenmiştir. Tahrir sırasında vergi kaynaklarının gözden kaçmaması hususunda azami dikkat sarf edilmiş, muhtelif sebeplerle vergilendirilemeyen kaynaklar sık sık yapılan teftişlerle vergi sistemine alınmaya çalışılmıştır¹⁸.

Devletin idari-mali teşkilatının temeli olan tahrirlerin ne zaman başladığı tam olarak bilinmemektedir. Ancak gerek İslam öncesi Türk topluluklarında ve gerekse

¹⁵ Mehmet Ali Ünal; *Osmanlı Müesseseleri Tarihi*, Fakülte Kitabevi, Isparta 1997, s. 134.

¹⁶ Ömer Lütfi Barkan; *Osmanlı İmparatorluğu'nda Zirai Ekonominin Hukuki ve Zirai Esasları (Kanunlar I)*, İstanbul 1943, s. 57.

¹⁷ Mesut Küçükcalay ve Ali Çetinkaya; " Osmanlı Vergi Sistemi ve Bir Vergi Tahsil Yöntemi Olarak İltizam", *Türkler Ansiklopedisi*, C.10, Yeni Türkiye Yayınları, Ankara 2002, s. 883.

¹⁸ Ünal, a.g.e., s.135.

İslamiyetin kabulünden sonraki Türk-İslam devletlerinde nüfus ve arazi sayımlarının yapıldığının bilinmesi sebebiyle¹⁹ Osmanlı Devleti'nin kuruluş döneminde de tahrirlerin yapıldığı söylenilebilir. Tahrir defterlerinin uygulanışı I.Murad devrine kadar inmektedir. Ancak arşivlerdeki ilk örnekler II. Murad devrine aittir. Fatih devrine ait 30–40 kadar defter bulunmakla birlikte, defterlerin asıl yoğun olduğu dönem Kanuni devrinden itibaren dir. Tahrirlerin hangi aralıklarla yapıldığına dair tutarlı görüşler olmasa da, yapılan araştırmalar uygulamanın sadece yeni fethedilen bölgede değil, III. Murad dönemine kadar hemen her padişah zamanında birçok defa yapıldığını göstermiştir. XVI. asrın son yirmi yılına kadar muntazam fasıllarla sık sık yaptırılmış olan arazi tahrirleri, tımar rejiminin sıhhat ve selamete tatbiki imkânlarını hazırlamaktaydı²⁰.

Tahrirlerde esas hedeflenen şey ise, o yerin hâsılat ve vergi gelirlerinin tespit edilmesi, çalışan, vergi verebilecek durumda olan nüfusun belirlenmesidir. Bunun için de tahriri yapılan yerdeki yerleşim birimleri mahalle mahalle, köy köy, hane hane yazılır, burada bulunan erkek nüfusun vergiden muaf olan ve olmayan, bütün halinde gösterilirdi. Böyle tahrirlere Mufassal Tahrir denirdi. Daha sonra bunlardan icmaller yapılır kimlerden vergi alınacak kimlerden alınmayacak, hangi köy hangi hizmetle mükellef tutulacak vb. hususlar bu defterlere kaydedilirdi²¹.

Osmanlı Devleti zamanında, şartların icabı, vergilerin merkezi bir hazinede toplanıp, tekrar askeri, idari memurlara ve diğer harcamalara dağıtılması zordu. Bundan dolayı Osmanlı Devleti'nde vergilerin toplandığı yerde harcanması esasına dayalı tımar sistemi belirlenmiştir²². Miri toprakların önemli bir bölümü savaşlarda yararlılığı görülen kişilere verilen zeamet ve tımarlardır. Bu topraklara dirlik ismi verilirdi²³. Osmanlı tımar sistemi, çeşitli kaynaklarda ve araştırmalarda belirtildiğine

¹⁹ Bahattin Ogel; *İslam'dan Önceki Türk Devletlerinde Tımar Sistemi*, IV. Türk Tarih Kongresi, Ankara 10-14 Kasım 1948, I, TTK yayınları, Ankara 1952, s. 242-250.

²⁰ Ömer Lütfi Barkan; "Tımar", *İslam Ansiklopedisi*, C. XII/1, TDV Yayınları, s. 289.

²¹ Ömer Lütfi Barkan, "Türkiye'de İmparatorluk Devirlerinin Büyük Nüfus ve Arazi Tahrirleri ve Hakana Mahsus İstatistik defterleri(I)", *İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesi Mecmuası*, C.II, S.I, s. 20-59.

²² Barkan, a.g.m., s. 286.

²³ Yusuf Halaçoğlu; *Osmanlılarda Devlet teşkilatı ve Sosyal Yapı*, TTK Yayınları, Ankara 1998, s.92.

göre, Halifeler devri, Büyük Selçuklu, Anadolu Selçukluları, İlhanlılar ve daha sonra kurulan Türk Beyliklerinin ikta sisteminin bir devamı şeklindedir²⁴.

Osmanlı devlet teşkilatında tımar sistemi, devletin kuruluşundan XVII. Yüzyıla kadar askeri, idari teşkilat ve vergi düzeni ile iç içedir. Tımar devlete ait muayyen bir gelirin veya vergilerin belli mükellefiyetler karşılığında bir şahsa tahsis ve tevcih edilmesidir. Tahsis ve tevcih edilen vergiler her zaman toprağa ait olmamıştır. Baş vergileri, pazar bâçları ve iltizam kapsamındaki yerler de tımarı oluşturabilmektedir²⁵.

Diğer taraftan tımar sahibinin toprak üzerindeki müdahale hakkı, bu vergilerin emniyetli bir biçimde toplanabilmesi yetkisinden ibarettir. Tımar sahibinin kendisine tahsis edilmiş vergi gelirini, hangi vergiler olarak kimlerden alacağı “ıcmal defterleri”nde ayrı ayrı belirtilmiştir. Bu defterler hazine gelirlerinin miktarı ve nerelerden geldiğini gösteren ve defterdarlar tarafından denetimi yapılan önemli kaynaklardır²⁶.

Osmanlı Devleti açısından en uygun yol vergi toplama hakkını dirlik sahiplerine ve vakıflara vermek olmuştur. Vergi gelirinin yerinde ve belli hizmet sahiplerine havalesi Osmanlı maliyesinin temelidir. Bu havale devlete ait belirli bir gelir kaynağından, belirli bir meblağı tahsil etme yetkisi verir. Bu gelir kaynağı topraktan elde edilen mahsul vergisi veya köylünün baş vergisi olabileceği gibi, bir limanda iltizama verilmiş gümrük mukataası da olabilir. Mukataalar, hatta birçok zeamet ve tımarlar, iltizama verilmiş olduğundan havale ve iltizam usulleri birbirinden ayrılmaz bir mali sistem olarak görülmektedir²⁷.

Osmanlı Devleti’nde vergi “Tekâlifi Şeriyye” ve “Rusum-u Örfiye” adı altında iki şekilde alınmaktaydı. Bunlardan birincisi daha önce İslam devletlerinden intikal eden ve dini inanç ve esaslara göre alınan vergilerdir. Bu vergiler şeriatın bir gereği olarak alındıkları için “Rusum-u Şeriyye” denilmektedir. Çiftçi reayadan

²⁴ Osman Turan: “İkta”, *İslam Ansiklopedisi*, C. XII, TDV Yayınları, s. 286.

²⁵ Ünal, a.g.e., s. 167.

²⁶ Musa Çadircı; *Tanzimat Dönemi’nde Anadolu Kentlerinin Sosyal ve Ekonomik Yapısı*, TTK Yayınları, Ankara 1997, s. 221.

²⁷ Ayşe Özdemir; *10199 Numaralı Temettuât Defterine Göre Keçiborlu Kazasının Sosyal ve Ekonomik Durumu(1844-1845)*, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Isparta 2005, s.3.

alınan öşür, çift resmi, ağnam ve şehirlerde ticari faaliyetlerden alınan bağlar bu tür vergilerdir. İkincisi ise; devletin yürütme ve uygulama görevini yapmakta olanlara, hizmetleri karşılığı verilen ve miktarı kanunnamelerle belirlenen “Rusum-u örfiye” (Tekâlif-i Örfiyye) diye adlandırılan vergilerdir. Bu vergi tarzı kanunnamelerle zamana ve şartlara göre miktarı belirlenen vergidir. 46 cürüm ve cinayet, arus, bennak, mücerret ve benzeri şeylerden alınan vergidir. Bu iki tür verginin dışında “Tekâlif-i Divaniyye”, “Avarız-ı Divaniyye” adı altında başlangıçta sefer için gerekli görülüp alınan, sonradan devamlı hale getirilen vergiden başka, her yıl miktarı fermanla belirlenen vergi çeşitleri de vardı²⁸. Bu vergi tiplerinin çokluğu halk üzerinde büyük infial ve bunalımlar meydana getirmiş, istismarcıların bu durumdan istifadeye kalkışmaları ise adeta halkı isyan edecek hale sokmuştu²⁹. Bu durumda vergi düzeninde bir ıslahata gidilmesi zorunlu hale gelmişti.

2.2. TANZİMAT DÖNEMİ'NDE YAPILAN MALİ DÜZENLEMELER

Tanzimat Dönemi'nin ilk evresinde ekonomik hayatta başlayan çöküş devam etmiştir. Uzun süren savaşlar devleti olağanüstü harcamalar yapmak zorunda bırakmıştı. Ayrıca savaşılan ülkelerle ticari ve ekonomik ilişkiler kesilmişti. Yenik düşüldüğü için de savaş tazminatları ödemek zorunda kalınmıştı. Öte yandan iç isyanlar ekonomik hayatı olumsuz yönde etkilemekteydi. Devlet ardı arkası kesilmeyen ayaklanmaları bastırmak için büyük mali fedakârlıklar yapıyordu. Savaşlar, ayaklanmalar ve ihtilaller karşısında ancak savunma politikası izleyerek varlığını korumaya ve sürdürmeye çalışan Osmanlı yönetimi, bunun için Avrupa'nın sağladığı gelişmelere uygun düzenlemeler yapmak zorunda kalmıştı³⁰.

Merkezi bir hazine oluşturulması her türlü gelirin hazinede toplanması ve her türlü giderlerin hazineden karşılanması planlanmıştır³¹. Mali alanda yapılan düzenlemeler Tanzimat reformlarının önemli bir bölümünü oluşturmaktadır. Bu dönemde devletin gelir ve giderlerinin kontrol altına alınması için maliyenin düzeltilmesine yönelik çalışmalar yapıldı.

²⁸ İsmet Demir; “Temettü Defterlerinin Önemi ve Hazırlanış Sebepleri”, *Osmanlı I-XII*, C.6, Yeni Türkiye Yayınları, Ankara 1999, s. 315.

Demir, a.g.m., s.315.

³⁰ Çadircı, a.g.e., s.179.

³¹ Abdullatif Şener; *Tanzimat Dönemi Vergi Sistemi*, İşaret Yayınları, İstanbul 1990, s.70.

Nitekim gerekli olan da buydu. Maliye, baştan sona kadar Türk reformcuların en parlak umutlarının çamura bulandığı, en zekice planlarının kirlenip battığı bir umutsuzluk bataklığı idi³².

Tanzimat yöneticilerinin vergi düzenine getirmeye çalıştıkları uygulama biçimi, daha önce mevcut olan Şer'i Vergileri kaldırarak, yerine zirai ürünlerden onda bir oranında öşür, küçükbaş hayvanlardan aded-i ağnam ve gayri Müslim ahaliden cizye alınması pek çok türü ve tahsil şekli olan örfi vergiler yerine de bir bütün halinde alınması kararlaştırılan "vergü-yü mahsusa" vergisi şeklinde idi³³.

Tanzimat Dönemi'nde herkesin ticaret ve kazancı az çok gözetilerek servet esasına dayalı tevzi edilen adil bir vergi düzeninin getirilmesi için mal ve emlak tahriri ve vergiye ait kanunlar çıkarıldı. Hazırlanan nizamname ve talimatnamelerde devletin mali işlerde ve vergi konusunda mükellef ile doğrudan doğruya temasını gerektiren yenilikler vardır. Bu yenilikler Osmanlı ülkesinde geleneksel vergi sistemi yerine çağdaş vergi sistemine dönüşümün başlangıcını oluşturmaktadır. Vergi sisteminde en temel değişiklik daha önce çeşitli adlarda anılan örfi vergilerin yerine tek bir vergi getirilmesidir. "Senelik vergi", "Ancemaatin vergisi", "komşuca alınan vergi" gibi isimlerle anılan, mükellefin mali gücünü esas alan vergiler konulmasıdır. Ancematin verginin tahriri(sayım) muhassıllar tarafından yapılacaktı. Muhassıllar köylerden başlamak suretiyle herkesin adını, ünvanını, ne miktar emlak, arazi ve hayvanatın olduğunu, mükellef tüccar veya esnaf ise ne kadar kazancın olduğunu sayar ve yazarlardı³⁴.

Ancematin verginin tahsili iltizama verilmedi. Her köyde ya da mahallede muhtar ile imam ya da papazlar bu vergiyi tahsil ederler, topladıkları parayı ve kaydını tuttukları defterleri kazaya götürürler ve bu tutarlar vergilerinden düşülerek kaza defterlerine kaydedilirdi. Maalesef halkı memnun edemeyen ve halkın sorunlarına çözüm getiremeyen ancematin vergi uygulaması, başlangıcından itibaren yirmi yıl kadar sürmüş ve 1860 yılında kaldırılmıştır. Bunun yerine nisbi nitelikli emlak, arazi ve temettu vergisi getirilmişse de bu vergi tahrire bağlı olduğundan

³² Bernard Lewis; *Modern Türkiye'nin Doğuşu*, T.T.K. Yay. Ankara 2000, s. 110.

³³ Tefik Güran; *Tanzimat Döneminde Osmanlı Maliyesi*, bütçeler ve hazine hesapları(1841-1861), TTK Yayınları, Ankara, s.13.

³⁴ Şener, a.g.e., s. 94-96.

tahririn tamamlanamadığı yerlerde ancematin vergi varlığını sürdürerek II. Meşrutiyete kadar devam ettirmiştir³⁵.

Şer'i ve örfi vergi ayrımı, bu dönem bütçelerinde “Doğrudan Doğruya Alınan Tekâlif”, “Bilvasıta Alınan Tekâlif ve Rüsumat” şekline dönüşmüş vergi konuları önemli değişimler geçirerek; gelir ve emlak vergileri, damga resmi ve içki, tütün, tuz gibi mallar üzerine konulan özel tüketim vergileri ortaya çıkmıştır. Fetihlerin durması ile de sürekli olmayan bazı örfi vergiler de ortaya çıkmıştır. İhtiyaç duyulan para, memleketin erkek nüfusuna göre taksim edilerek “Tevzi Defterleri” düzenlenmiştir³⁶.

Kaza meclisleri ile işbirliği halinde yapılan çalışmalar sonucu ise kazalardan istenen vergi miktarı da belirlenip vergi düzeni işlevsel hale getirilmiştir. Ancak belirlenen vergilerin tahsil edilebilmesi için tahrir yapılması gerekmektedir. Bunun için de “Tahrir-i Emlak Nezareti” kurulmuş ve ilk tahrirlere Bursa’da başlanmıştır. Ancak tahrir çalışmalarından netice alınamadığından, tahrir işi ertelenmiştir³⁷.

Osmanlı Devleti’nin pek çok iç ve dış meselelerle uğraştığı bu dönemde, mali kaynakların yetersiz olması en önemli problemdi. Tanzimat yönetimi, bu problemi ülke içi kaynakları geliştirerek ve idarenin mali etkinliğini arttırarak çözmeye uğraşıyordu³⁸.

Osmanlı Devleti’nde vergi sisteminin asıl değiştiği yıllar Tanzimat yıllarına denk düşmektedir. Çünkü 26 Şaban 1255/ 3 Kasım 1839 tarihinde ilan edilen Tanzimat Fermanı’nda kazanca göre eşit vergilendirme ve “usul-ü muzırira” olarak nitelenen iltizam uygulamasının kaldırılması ilke olarak benimsenmiştir. Bu yolla hem devletin gelirlerini kontrol altına alabilmesi, hem de vergi dağılımı konusundaki dengesizliklerin ve haksızlıkların giderilmesi sağlanacaktı. Bunun yanı sıra vergi mükellefleri üzerindeki mültezim baskısının da engellenebileceği düşünülmüştü. 1844 yılından itibaren ticaret ve zanaatla uğraşanların vergilerinin sene başında alınması, ziraatla uğraşanların vergisinin ise o yerin mahsul zamanında tahsil

³⁵ Coşkun Çakır; *Tanzimat Dönemi Osmanlı Maliyesi*, Küre Yayınları, İstanbul 2001, s. 49-50.

³⁶ Çakır, a.g.e., s.50.

³⁷ Ahmet Akgündüz ve Said Öztürk. *Yozgat Temettuât Defteri*, C.1, İstanbul 2000, s. 23.

³⁸ Tefik Güran, “Tanzimat Dönemi Osmanlı Maliyesi” , *İÜİF Mecmuası* 60. Yıl Özel Sayısı, C. 49, İstanbul 1998, s.79.

edilmesine karar verilmiştir. 1261/1845 sayımlarının 1256/1840 yani muhassıllık sisteminin uygulanması esnasında yapılan sayımlardan en büyük farkı ise; merkezden gönderilen memurlar tarafından değil, sayımların sayımı yapılan köy ve mahallelerin muhtar ve imamları tarafından yapılmasıydı. Hazırlanacak Temettuât defterlerine herkesin arazi ve hâsılatı, gelir getiren gayrimenkulü ve toplam Temettuâtının yazılmasına, esnaf ve tüccarların da yıllık Temettuâtlarıyla birlikte bir senede verdikleri *öşür* ve *vergi-yü mahsusa* miktarlarının da yazılmasına karar verilmiştir. Sayım ve yazımı tamamlanan defterlerin muhtar, imam tarafından mühürlenmesi istenmiştir. Bu şekilde, her köyün defteri mensup olduğu kazaya ait olan torbaya konulacak daha sonra kazalara gönderilecek ve buralarda da kaza meclislerinin kontrol ve denetiminden sonra o sancağın kazalarından ise, vali ve defterdarlara, mülhak sancaklarda ise, bağlı olduğu sancak kaymakamına ve oradan da eyalet merkezine gönderilecekti³⁹.

2.2.1. Temettuât Uygulaması ve Temettuât Defterleri'nin Kapsamı

Sanayi devrimi öncesi temel ekonomik yapıyı tarımın oluşturduğu devletlerde, ülkenin arazi ve toprak mevcudiyetini tespit etmek, asker potansiyelini ve vergi miktarını belirlemek gayesi ile dönem dönem sayımlar yapılmıştır. Tarihi süreç içerisinde devam ettirilen bu geleneğin uygulayıcılarından biri de Osmanlı Devleti'dir. Genel bir bakış açısı ile Osmanlı sayım geleneğinin üç temel aşamasından söz edilebilir. Birincisi, klasik devir denilen zaman içerisinde yapılmış Tapu tahrirleri. İkincisi, XIX. yüzyılın birinci yarısında modernleşme hareketleri çerçevesinde ele alınıp 1831 senesinde yapılmaya başlanılan Nüfus Tahrirleri. Üçüncüsü ise, Tanzimat Fermanı'nın neticesinde iktisat ve maliye siyaseti gereği olarak yapılan Temettuât Tahrirleri'dir⁴⁰.

Temettu; kar etme, kazanma, kar ve fayda demektir. Temettuât ise; bunun çoğulu yani karlar, faydalar ve kazançlar demektir⁴¹.

³⁹ Ayla Efe, "1260-61 / 1844-45 Temettuât Sayımı Işığında Çukurhisar Köyünün Ekonomik ve Sosyal Görüntüsü", *Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, S.I, Eskişehir 2006, s.20-22.

⁴⁰ Abdurrahman Vefik Sayın, *Tekâlif Kavaidi (Osmanlı Vergi Sistemi)*, Maliye Bakanlığı, Ankara 1999, s. 441; ayrıca bakınız, Mübahat Kütükoğlu, "Osmanlı Sosyal ve İktisat Kaynaklarından Temettu Defterleri", *Belleten*, C.LIX, S. 225, TTK, Ankara 1995, s. 395.

⁴¹ Ferit Develioğlu; *Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lügat*, Aydın Kitapevi Yayınları, Ankara 1998, s.1073.

Temettu vergisi terimi de tüccar ve esnafın senelik kazançları üzerinden alınan vergi hakkında kullanılan bir tabirdir⁴².

Osmanlı Devleti'nde ticaretle uğraşanlar ve esnaf üzerinden alınan vergi, 1241 (H) tarihinde Sultan II. Mahmud tarafından Asakir-i Mansure Hazinesine gelir olmak üzere tahsis olunan bir vergidir⁴³.

Temettuât vergisi, herkesten kazancına göre alınan bir vergidir. Tüccar ve esnafın yıllık kazancı belirlendikten sonra, başlangıçta %3 oranında alınmış, 1878 de %4'e çıkarılmıştır. 1860 tarihinden itibaren tüccar ve esnafa birer “*Ruhsatiye Defteri*” verilerek yıllık gelirleri deftere kaydedilmiştir. Bu vergi mart ve eylül aylarında iki taksitte toplanıyordu. Belirlenen sürede ödeyemeyenlerden yüzde yirmi zam yapılarak alınır⁴⁴. Aslında temettü vergisinin esasını, II. Mahmud döneminde konulan “ihtisab resmi” teşkil eder. Bu vergi “şehriye-i dekâkin” ve “yevmiye-i dekâkin” adıyla tüccar ve esnaftan ve çeşitli adlarla bütün mamullerden alınır.

Temettuât vergisi önceleri yalnızca Müslüman tebaadan alınıyordu. Bu yüzden Müslüman halk vergi vermemek için özellikle Dersaadet'te büyük ticaret hanelerini ve işyerlerini ecnebilere devretmeye başlamış, bu durum hazineyi büyük zarara uğrattınca, yeni bir düzenleme ile Temettuât vergisinin İranlılar ve Yunanlılar hariç bütün Osmanlı tebaasını kapsadığı açıklanmıştır⁴⁵. Abdurrahman Vefik, *Tekâlif-i Kavaidi*'de bu konunun önemini şöyle belirtmiştir; *Memalik-i Osmaniye'de ecânibin ikametine müsaade olunmadığı zamanlarda temettü vergisinin sırf Osmanlılara aidiyeti tabi'dir. Fakat tebaa-i ecnebiyyenin ikamet ve ticaretine müsaade olunduktan sonra bil'l-umum Avrupa memleketlerinde cari olan kavaide tevfiikan onların da Osmanlılar gibi temettü vergisine tâbiyyetleri muhakkak ve mukteza-yı adalettir. Bir memlekette kendi tacirinden vergi alıp da ecnebi tacirden vergi almamak demek kendi ticaretini ve bi'n- netice mevcudiyet-i iktisâdiyyesini ezmek bitirmek demektir*⁴⁶.

⁴² Mehmet Zeki Pakalın; *Osmanlı Tarih Deyimleri ve Terimleri Sözlüğü*, I-III, C.2, Milli Eğitim Basımevi, İstanbul 1971, s. 453.

⁴³ Sayın, a.g.e., s. 442.

⁴⁴ Çadırcı, a.g.e.,s.346.

⁴⁵ Mustafa Serin; *Osmanlı Arşivi'nde Bulunan Temettuât Defterleri*, Başbakanlık I.Milli Arşiv Şurası 20-21 Nisan 1998, Ankara 1998, s.721.

⁴⁶ Sayın, a.g.e., s. 456.

Temettuât vergisi aslında 1839 yılında ihdas edilmiş, fakat tahsisi mümkün olmamıştı. Bu uygulama ancak 1859-60 yılında yapılan kadastro çalışmalarından sonra gerçekleşebildi. Buna göre şehir ve kasabalarda bulunan esnaf, tüccar ve zanaatkârların yıllık gelirleri üzerinden %3 oranında vergi alınması kararlaştırıldı. Böylece beyana bağlı olmamakla beraber tahrir endeksli bir gelir vergisi uygulamasına geçilmiştir⁴⁷.

Temettuât tahririnin yapılmasındaki esas amaç ise halkın imkânlarının ne derecede olduğunu bilmek ve buna göre adil ölçüler içerisinde vergi tarh etmek ve bu vergilerle devlet gelirlerini arttırmak, harcamaların finansmanını sağlamaktı⁴⁸. 15. ve 16. yüzyıl tahrir defterlerinden çıkarılan bilgilerden çok daha fazlasını bu defterlerde bulmak mümkündür. Aynı tarihlerde hazırlanmış olan nüfus defterleri kadar mühim değillerse de, içerikleri itibariyle çok daha ayrıntılı bilgiler ihtiva ettiklerinden önemli sonuçlara ulaşmak mümkündür. Tanzimat döneminde, önceleri değişik adlarla alınan vergilerin yerine tek bir verginin konulması için, hane reislerinin gelirlerini tespit maksadıyla yapılan temettu sayımları 19.yüzyıl ortaları Osmanlı Sosyal-İktisadi Tarihi için önemli bilgiler içermektedir⁴⁹.

2.2.2. Temettuât Vergisi'nin Aksayan Yönleri ve Müşirlik Nizamı

1840 ve 1841 yıllarına ait bu çalışmalar istenilen veya beklenen neticeyi vermediği gibi hazine gelirlerinde çok büyük azalma görüldü. Nitekim Maliye Nazırı bütün çabalarına karşın bu bir yıllık uygulama sonunda hazinenin ne kadar kar veya zarar ettiğini tespit etmek şöyle dursun, hâsılatın ne olduğunu bile ortaya koyamadığını açıklamıştı⁵⁰. Bu başarısızlığın en büyük sebeplerinden biri muhassıllık görevine atanan kimselerin eski mültezimlerle yakın ilişkileri olanlardan seçilmiş olmaları idi. Çıkarlarının zedeleneceğini anlayan derebeyi ailelerle, vergi uygulamasını anlamayan bazı kimselerin direnmeleri ve vergi vermek istememeleri idi. Bu bakımdan hatırlı kişiler ve muhassılları yanına alan emlak ve arazi sahipleri birçok dükkân ve hanelerini vakıf mali gibi göstererek vergiden muaf hale getirmek için çaba harcıyorlardı. Bu ve benzeri duruma muttali olan maliye naziri ve yetkililer

⁴⁷ Çakır, a.g.e., s. 50.

⁴⁸ Akgündüz ve Öztürk, a.g.e., s. 27.

⁴⁹ Mübahat S. Kütükoğlu; *Osmanlı Sosyal ve İktisadi Kaynaklarından Temettuât Defterleri*, 12. Türk Tarih Kongresi, Ankara 1994, s. 395.

⁵⁰ Çadırcı, a.g.e., s. 210.

yer yer kaza ve köylerin yeniden tahririni istemişlerdir. Bu tür aksaklıklar ve suiistimallerden dolayı Karamürsel Muhassılı İsmail Ağa, Hacegandan Niğde Muhassılı Tahir Bey, Milas Muhassılı Aziz Ağa işlerinde gereği gibi çalışmadıkları ve "Tanzimat-i Hayriye usulü-i muadelet şumulüne muhalif va'z ve hareketleri istihbar ve tahkik kılınarak" görevden alınmaları kararlaştırılmıştır⁵¹.

1842 tarihinde en alt idaresine yeni bir nizam vermek ve muhassıllıkla ilgili problemi kökünden halletmek maksadı ile muhassıllıklar kaldırılarak "müşirlik nizami" getirildi. Buna göre valilerin bağlı buldukları sancaklara hükmetmesi şeklindeki eski kural tekrar getirilerek maiyetine bir defterdar, ayrıca her sancağa birer kaymakam ve kazalara halkın yetenekli ve namuslularından birer müdür tayin edildi. Muhassılların kaldırılmasına rağmen Meclis-i Muhassılın yapı ve işlev bakımından önemli bir değişikliğe uğramadığını ve sadece adının Memleket Meclisi olarak değiştiğini görüyoruz. 1842'den itibaren tekrar iltizam usulüne geçildi ve eyaletlerin mali işleri defterdarlara, sancaklar ise mal müdürlüğüne devredildi⁵².

Bütün bu değişikliğe rağmen yine de arzu edilen sonuç alınamamıştı. Ama bu faaliyetler ve imparatorluğun toprakları dâhilinde bulunan eyaletlerin, bağlı kaza, kasaba ve köylerinin Temettuâtının yazımı vesilesiyle meskûn ahalinin ve özellikle de Anadolu insanının nüfusu, mal varlığı, elde ettiği kazancı, her türlü gelir kaynakları tespit edilmiş ve böylece sosyal ekonomik ve kültürel yapı ortaya çıkmış oluyordu⁵³.

2.2.3. Osmanlı Tarih Çalışmaları açısından Temettuât Defterleri'nin Önemi

Başbakanlık Osmanlı Arşivi'nde bulunan Temettuât defterleri 1988 yılına kadar Kamil Kepeci ve maliyeden müdevver defter tasnifi içerisinde yer almıştı. 1988 yılında ayrı olarak tasnif edilip araştırmaya açılan bu defterlerin tasnifi yapılarak dokuz cilt katalog düzenlenmiştir. 17449 adet Temettuât defterinin büyük bir kısmı 1845 yılına aittir⁵⁴.

Bu defterler sancaklara göre düzenlenmiş: alt idari birim olarak kaza ve nahiyeler alınmıştır. Önce mahalle mahalle aile reisleri, daha sonra da köy ve

⁵¹ Ekmeleddin İhsanoğlu; *Osmanlı Devleti Tarihi*, I-II, IRCICA Yayınları, İstanbul 1999, C. 2, s.542.

⁵² Demir, a.g.m., s. 317.

⁵³ İhsanoğlu, a.g.e, s. 543.

⁵⁴ Demir, a.g.m., s. 317.

mezralara yer verilmiştir. Temettuât defterlerinde şehirler ile birden fazla mahallesi olan köylerde genellikle her mahalle için bir defter düzenlenmiştir. Defterler bir numaradan başlatılmış, sayfanın üst kısmında sırasıyla eyalet-sancak-kaza adları kaydedildikten sonra defter bir şehre veya kasabaya aitse önce o şehrin veya kasabanın ardından da adı yazılmıştır. Mahallesi olmayan küçük köylerde de köyün adı kaydedilmiştir. Bu sayım ve tahrir mahalli idareciler tarafından yapılmış olup, başlarında devletin görevlendirdiği il yazıcısının nezaretinde kayıt altına alınmıştır. Temettuât defterlerinin H.1256(m.1840) da yapılanları ile H.1260-61(M. 1845) yıllarında yapılanları arasında bir takım farklılıklar görülse de bu farklılıklar defterin tertip tarzından ziyade hane sahiplerinin isim ve sıfatları ile defterlerin durumuna göre kaydetme zorunluluğundan doğan farklılıktır⁵⁵.

2.2.4. Sosyal Tarih Kaynağı Olarak Temettuât Defterleri

Bu defterlerin tahriri yapılırken verginin esas olduğu hane reisinin ismiyle başlanmıştır. İsimler tahrir defterlerine “ Ahmet veled-i O” yahut önceki şahsın oğlu veya kardeşi olması halinde de “Süleyman veled-i O” yahut “İbrahim biraderi O” şeklinde veled kelimesi kullanılarak yazılırken Temettu defterlerinde “Ahmet oğlu Mehmet” örneğinde olduğu gibi çok kere oğlu kelimesi tercih edilmiştir. Bununla birlikte az da olsa “bin” ve “veled” kelimelerinin kullanıldığı da görülmektedir. Alt alta yazılan iki kardeş ise baba isimleri ile ayrı ayrı yazılabildiği gibi, sonraki hanedeki kardeş “karındaşı ya da biraderi” tabiriyle de ifade edilebilmektedir. 1256’ daki defterlerde(M.1840) şahısların eşkâllerine de yer verilmiştir, uzun boylu, aksakallı gibi betimlemeler yapılmıştır⁵⁶. 1261 (M.1845) yılında tanzim edilen defterler de bu eşgallere rastlanmaz. Çok kere “ Osman oğlu Ali” veya “Hasan oğlu İbrahim” gibi babanın lakabı veya adı ile yazılmıştır. Aile adlarının varlığı mahalle veya köydeki akrabalarının tespitini mümkün kılmaktadır. Bu durum da, kaza içinde göçlerin olduğunu göstermektedir. Göçler ailenin ekonomik nedenlerle yer değiştirmesi ile olabildiği gibi evlilik sebebiyle de olabilmektedir. Temettuât defterlerinde göçlerin nerelere yapıldığına zaman zaman değinilmiştir. Yine hane reislerinin isimleri şahsın dış görünüşü, fiziksel özellikleri ve karakteri ile ilgili bilgi sahibi olmamızı sağlayabilir. (Uzun, Sarı, Kara, Sağır, Kurnaz, vb.) .

⁵⁵ Demir, a.g.m., s. 317.

⁵⁶ Demir, a.g.m., s. 317.

Hacı sıfatına sahip olanların ise, dinin farizalarını yerine getirmelerinin yanında, bu farizayı yerine getirebilecek maddi güçlerinin de bulunduğu muhakkaktır⁵⁷.

Temettuât defterlerinde, tespit edilen hane reislerinin eşkâli ile birlikte lakap ve kısmen şeceresi verilir. Sadece hane reisinin mal varlığı verildiğinden hanede meskûn diğer fertlerden bahsedilmez. Temettuât daha ziyade öşre tabi halkın yani Müslüman ahalinin durumunu yansıtır⁵⁸.

Temettuât defterlerinin sosyal tarih açısından önemli noktalarından biri de hane reislerinin mesleklerinin kaydedilmiş olmasıdır. Meslek bilgilerine göre incelenmiş Temettuât defterleri göstermektedir ki; küçük yerleşim birimlerinde ziraat ve hayvancılık yaygınken, daha büyük yerlerde küçük sanayi kolları ve esnafılık yaygındır. Mesleklerin yazılmış olması, bir mahalle veya köyde hangi zanaatın ne ölçüde geliştiğini tespit etmemize imkân sağladığı gibi gelirin meslekler arası dağılımını da ortaya koymaktadır⁵⁹. Ayrıca vergiden muaf olanları ya da sağlık durumu nedeniyle çalışamaz durumda olanları da kayıtlardan anlayabilme imkânı vardır.

Sosyal tarih kapsamında ele alınabilecek diğer husus , yer adlarıdır. Yer adları zirai faaliyetler ya da yerleşim biriminin coğrafi özellikleri ile ilgili bilgi vermektedir. Bu yönüyle Temettuât defterleri coğrafya özellikle de beşeri coğrafya için de önemli kaynaklardır⁶⁰.

Danışmendli Temettuât Defterlerinde sosyal amaçlı tesisler (medrese, mektep, cami, vb.) hakkında bilgilere yer verilmemiştir. Ancak eğitim ve din hizmetleri yürüten görevliler hakkında bilgiler verilmektedir.

2.2.5. İktisadi Tarih Kaynağı Olarak Temettuât Defterleri

Temettuât defterlerini; toplam toprak miktarı, ekili ve nadasa bırakılan alanların toplam miktarı, üretime ayrılan toprakların tahlili, ürün çeşidine göre toprak

⁵⁷ Kütükoğlu, a.g.m., s. 402.

⁵⁸ İsmail Yakıt; “Devlet Arşivleri Işığında 19. Asırda Nis Adası'nın Sakinleri, Sosyo-Ekonomik ve Kültürel Durumları”, *Osmanlı Araştırmaları*, Fakülte Kitabevi, Isparta, 2002, s. 171.

⁵⁹ Kütükoğlu, a.g.m., s. 403.

⁶⁰ Ayrıntılı bilgi için bkz. Ahmet Akgündüz – Said Öztürk, “Darende Temettuât Defterleri”, İstanbul 2002, s. 30.

miktarı, bu ürünlerden sağlanan hâsılat toplamı ve dönüm başına verimliliği, tarım işletmelerinin büyüklüğü, hayvancılığın köy ve kent ekonomisindeki yeri, kent ekonomilerinde önemli yeri olan sınaî, ticari ve hizmet iş kolları konularında aydınlatıcı bilgi verdiği görülmektedir⁶¹.

Temettuât defterlerinde hane reislerinin, tarla, bağ, bahçe, bostan gibi gayr-ı menkullerinin ayrıntılı bir biçimde dökümleri yapılmıştır. Defterlerde ekili tarlalar “Mezru Tarla” olarak gösterilmiştir. Kiraya verilen tarlalar ile o yıl boş bırakılanlar ayrıca yazılmıştır⁶². Ekili tarlalar hem boş bırakılanlara hem kiraya verilenlere nazaran daha fazladır. Sadece “Mezru Tarla” adıyla ifade edilen alanlar hububat ekili tarlalardır. Hububat dışında büyük çapta ekim yapılan diğer mahsullere ait tarlalar ayrıca yazılmış, kiraya verilen tarlalar için de kira bedeli belirtilmiştir. Her şahsın neler ektiği, ne kadar mahsul aldığı ve vereceği öşür, defterlerde kayıtlı olmakla birlikte bu kısımdaki rakamların ve ağırlık- bedel dengesinin hesaplanmasıyla mahsul fiyatları elde edilebilmektedir. Mezru tarladan sonra bağ, bahçe ve bostanlara yer verilmiştir.

Temettuât defterlerindeki bu bilgiler ziraat alanları hakkında fikir verdiği gibi toprakların büyüklüklerine göre sınıflandırma yapılmasına da imkân vermektedir. Osmanlı ziraat istatistiklerinde 10 dönüme kadar olan zirai işletmeler küçük, 10-50 dönüm arasındakiler orta, 50 dönümden fazla olanlar büyük işletme kabul edilmiştir⁶³. Klasik dönem tarım ekonomisinin temel üretici tipi olan çiftçi hanesine dayalı küçük üreticiliğin 19.yüzyılda aldığı şekiller ve bölgesel farklılıkların açıklanmasında Temettuât tahrirleri, hane düzeyinde yapılacak tetkiklerde geniş bir alan araştırmasına imkân sunabilecek durumdadır. Yine bu veriler sayesinde 19. yüzyılda tarım arazilerinin tasarruf biçimleri konusu da aydınlatılabilir⁶⁴.

Gayr-ı menkuller de Temettuât kayıtlarına alınmıştır. Fakat tahrirlerde şahsın oturduğu ev, dükkân, nakit parası, ev eşyaları, vb. durumlar sayım dışı tutulmuştur. Herhangi bir malı mülkü olmayanlar yazılırken “ emlaki yok” , sadece evi olanlar

⁶¹ Akgündüz ve Öztürk, a.g.e., s. 30.

⁶² Boş bırakılan tarlalar; dinlendirilmek üzere nadasa bırakılmış tarım alanlarıdır ve Temettuât defterlerinde “Gayr-ı Mezru Tarla” olarak yazılmıştır. Kiraya verilenler ise “Ahara İcara Verilen” ya da “Aharda İcarda” şeklinde ifade edilmiştir.

⁶³ Güran, a.g.e., s.242.

⁶⁴ Akgündüz ve Öztürk, a.g.e., s. 31-33.

için ise “evinden başka emlaki yok” tabirleri kullanılmıştır. Dükân, kahvehane, değirmen gibi diğer gayr-ı menkullere sahip olanların, gayr-ı menkullerinin sayıları ve kira bedelleri kaydedilmiştir. Şahsın sahip olduğu emlakın hisseli olması halinde kiminle müştereken olduğu da yazılmıştır.

Temettuât defterlerinde kaydedilen iktisadi kayıtlardan biri de hayvanlardır. Böylece bir köy ya da kasabada en çok hangi hayvanların beslenip yetiştirildiği ve sağlanan kazancın tespiti mümkün olmaktadır. Bununla birlikte hane reislerinin ekilidikili tarım alanları, hayvan varlıkları, diğer gelir kaynaklarının da yazılmış olması elde edilen verilerin ekonomik anlamda döneme ait ekonomik yapı hakkında değerlendirme olanağı sağlamaktadır. Hane reislerinden alınan vergi türleri ve vergiler, vergiden muaf tutulan haneler ile vergi ödemeyen hanelere dair bilgilere de yer verilmiştir.

2.3. ML_VRD_TMT_D_13178, 13179, 13180, 13181, 13182,13183, 13184, 13185, 13186 NUMARALI DANIŞMENDLİ TEMETTUÂT DEFTERLERİ

Danişmend kazası köylerinin, H. 1261(M 1845) yılı sosyo-ekonomik yapılarını incelemeyi amaçlayan bu çalışmanın temelini Temettuât Defterleri oluşturmaktadır. BOA ML. VRD. TMT. (Maliye Varidat Temettuât) katalogları arasında yer alan Temettuât Defterleri'nin 9'unda Danişmend kazasının köylerine ait veriler bulunmaktadır.

XIX. yüzyılın ilk yarısının sonlarında ait, Danişmendli Kazası'na ilişkin 1844 tarihli Temettuât kayıtları sâde bir şekilde düzenlenmiş defterlerden oluşmaktadır. Köyler için ayrı ayrı defterler düzenlenmiş olup defterlerin kapak sayfasında, bağlı olduğu kaza ile birlikte köyün ismi ve orijinal seri numarası bulunmaktadır. İncelediğimiz defterlere bakacak olursak, BOA ML. VRD. TMT. _D_13178, 13182, 13183, 13184, 13186 numaralı defterlerin her biri 10 varaktan oluşmaktadır. BOA ML. VRD. TMT. _D_ 13180,13185 numaralı defterler 8 varaktan, 13179 numaralı defter 9, 13181 numaralı defter ise 7 varaktan oluşmaktadır. Katalog seri numaraları takip edildiğinde 9 tane Danişmendli' ye ait köy defteri vardır. Söz konusu defterler sırasıyla aşağıda belirtilmiştir.

1. BOA ML. VRD. TMT. _d_13178Çapalı Karyesi.
2. BOA ML. VRD. TMT. _d_13179Karakuyu Karyesi.

3. BOA ML. VRD. TMT. _d_13180 Alacaatlı Karyesi.
4. BOA ML. VRD. TMT. _d_13181Avdan Karyesi.
5. BOA ML. VRD. TMT. _d_13182 Haydarlı Karyesi.
6. BOA ML. VRD. TMT. _d_13183Kazganpınarı Karyesi.
7. BOA ML. VRD. TMT. _d_13184Okçular Karyesi.
8. BOA ML. VRD. TMT. _d_13185 Gürden Karyesi.
9. BOA ML. VRD. TMT. _d_13186 Akça Karyesi.

İncelediğimiz defterlerin ikinci sayfalarında sancağın, kazanın ve köyün ismi zincirlemeli bir şekilde verilmiştir. Sadece bu ifadelerle yetinilen kayıtlarda hiçbir köyün tarihçesinden veya buna benzer herhangi bir durumundan bahsedilmemektedir. Sancak, kaza ve köy isminden sonra doğrudan hane reislerinin isimlerini, bazen de haneye gelir sağlayan hane üyesinin ismini ve diğer tüm varlıklarını yazmaktadır. Yine burada da hane reisi isimlerine ait boy, bıyık gibi fiziksel özellikleriyle ilgili hiçbir özellikten bahsetmemektedir. Sade bir şekilde hane reisinin ismi, varsa hane gelirine katkıda bulunan hane üyesinin ismi ve mesleği yazılmıştır.

Buna göre Temettuât Defterleri'nde öncelikle hane reisinin adı, lakabı, sülalesi ardından da hane reisinin mesleği yer almaktadır. Böylece kazada mevcut olan meslek dalları ile hane reislerinin bunlardan hangileriyle daha çok meşgul olduğu hakkında bilgi sahibi olmaktayız. Meslek gelirleri kısmında ise, aile reisinin meşgul olduğu, varsa diğer mesleklerden elde ettiği gelirler de kaydedilmiştir.

Hane reisi adının sağında verilen rakamlar ise hanenin sırası ve numarasını ifade etmektedir. Meslek ve hane bilgilerinin yanında *sene-i sabıkada vergi-i mahsusadan bir senede vermiş olduğu* denilerek hane reisinin vermiş olduğu vergi belirtilmektedir. Bu şekilde hangi hanenin vergi vermediği de saptanabilmektedir..

Bunların ardından hane reisinin sahip olduğu mezru tarla, gayr-ı mezru tarla, bağ, bahçe gibi ekili ve dikili alanların dönüm olarak karşılıkları, varsa aşar-ı tenzil ve tarla kiralama yoluna gidenlerin alacak, verecek kayıtları yazılmıştır.

Arazi ile ilgili bilgilerin ardından her hane reisine ait büyükbaş, küçükbaş ile yük ve binek hayvanlarının re's (baş) olarak sayıları ve getirdikleri gelir belirtilmektedir.

Haneye ait en son bilgi ise yıllık kazançtır. Hane reisinin ırgatlığından, ticaretinden, maaşından vs. gelirleri ayrı ayrı verilmektedir. Bu alanda varsa kiralama yoluyla kullanılan tarlalara ait hisse verileri de verilmiştir.

BİRİNCİ BÖLÜM

BOA ML. VRD. TMT. –d-13179-86 NUMARALI TEMETTUÂT DEFTERLERİNE GÖRE XIX. YÜZYIL ORTALARINDA DANIŞMENDLİ KÖYLERİNİN İDARİ VE SOSYAL YAPISI

1. İDARİ YAPI

1.1. DANIŞMENDLİ KAZASININ İDARİ YAPISI

Danişmendli kazasının idari yapısına geçmeden önce, Tanzimat öncesi genel idari yapı, Tanzimat sonrası vilayet nizamnamelerine göre yeni uygulamalar ve kaza idaresi hakkında bilgi vermek daha uygun olacaktır. Osmanlı Devletinde taşra idaresi, aşağıdan yukarıya doğru köy, nahiye, kaza, sancak ve eyalet şeklinde teşkilatlanmıştı. Kendisine bağlı köylerle birlikte nahiyelerin birleşmesiyle kazalar meydana gelmişti. Kazaların birleşmesinden ise, sancaklar ortaya çıkmıştır. İdari teşkilatta en fazla yere sahip birimler kaza ve sancaklardı. Kazalarda yönetici sınıflar olarak kadı, alaybeyi ve subaşılar bulunurdu. Bunlardan kadılar askeri olmayan şer’i ve hukuki hususlardan sorumluydu. Bunlar ayrıca kazanın iaşesinin temini, belediye, adliye işleri, hükümet tarafından merkezden istenilen şeylerin temin ve tedariki ile de vazifelidiler. Subaşılar ise kazanın asayişini sağlamakla yükümlüydü. Askeri meseleler de alaybeyinin yetkisinde idi. Beylerbeyine ait kazalarda ise inzibat ve askeri idare tımar subaşına aitti. Kazaların birleşmesiyle teşekkül eden sancaklar, sancakbeyi adı verilen bir kişi tarafından kanun ve nizamlar çerçevesinde idare edilirdi⁶⁵.

Klasik Osmanlı taşra yönetiminin ana birimi sancaktı. Sancaklar fiziki sınır yönünden bugünkü Türkiye’nin vilayetleri büyüklüğündeydiler. Rumeli’nin fethini müteakip sancaklar üzerinde denetleyici ve yönlendirici bir vali olarak Lala Şahin Paşa Rumeli Beylerbeyi tayin edilmişti. Böylece zamanla sancakların üstünde eyaletler ortaya çıktı. Tipik Osmanlı eyaletlerinin sınırları genişti, daha çok askeri bir koordinasyon ünitesi olarak düşünülmüşlerdi. Mali, adli, idari örgütlenme sancak

⁶⁵ Halaçoğlu, a.g.e., s.83.

düzenindeydi; örneğin eyalet merkezindeki kadının, sancak kadılarını veya eyalet merkezindeki defterdarın, sancak defterdarlarının amiri olduğu söylenemez. Böyle bir dikey ve yatay hiyerarşi yoktu⁶⁶.

Tanzimat reformları ile eyaletlerin adı değişti, vilayet oldu. Değişiklik bu kadar değildi. Sınırlar daralmıştı ve vilayet örgütü ortaya çıkmıştı. Sancaklar Liva adını alarak vilayetin alt birimi halinde örgütlendirildi. Kısacası valinin yönetimindeki vilayet; Tanzimat ile birlikte adli, idari ve mali yönden örgütleniyor ve alt birim olan liva yönetiminin üstü oluyordu. Livalara da kazalar bağlıydı. Nizamname; vilayeti sancaklara, sancakları kazalara, kazaları da kariyelere(köy) ayırıyordu. Nahiye statüsü nizamnamede açıklıkla belirtilmemiş ve iyi tarif edilmemiş, yalnızca idari bir birim olarak zikredilmiştir⁶⁷.

Kaza idaresi de 1842 yılı itibariyle uygulanmaya başlanmış, kazalara birer müdür atanmıştır. Kaza müdürlerinin görevleri, kazalarına bağlı köylerden aşar ve benzeri vergilerin zamanında toplanmasını sağlamaktı. Bunun yanı sıra halkın güvenlik içinde geçimlerini sağlamalarına yardımcı olup, Tanzimat'ın öngördüğü yeniliklerin uygulanmasını kolaylaştırmak da görevleri arasındaydı. Müdürler, kazalarda oluşturacakları meclisler vasıtasıyla köyleri denetleyecek ve vergi düzenini sağlayacaklardı. Oldukça titiz bir uygulama başlatılıp, merkezin hata kabul etmemesine rağmen kazalarda meydana gelen yolsuzluklar bu kuruma duyulan güveni kısa zamanda sarstı. Bu konuda Hamid Sancağı'nda yaşanan gelişmeler çarpıcıdır. 22 Şubat 1846'da Konya Valisi'ne gönderilen sadrazamlık yazısında, Gölhisar Kazası müdürü Danabaşoğlu Ahmed Ağa'nın kaza masrafları adı altında 42500, Afşar Kazası müdürünün 8000, Keçiborlu Kazası müdürünün ise 3500 kuruş parayı kendileri için topladıkları anlaşıldığı ve olayı ortaya çıkaran Gölhisar kazası müftüsünün sürüldüğü anlatılmaktadır⁶⁸.

17. yüzyılın başlarında Türkmen aşiretlerin pek çoğunda büyük yer değiştirme hareketine paralel olarak, Türkmenlerin eski kışlak mahalleleri olan Kuzey Suriye topraklarına gitmeyerek Vilayet-i Rum'da kışlamaya başlamışlardır. Yeniden yapılan

⁶⁶ İlber Ortaylı; *Tanzimat Devrinde Osmanlı Mahalli İdareleri(1840-1880)*, TTK Yayınları, Ankara 2000, .61.

⁶⁷ Ortaylı, a.g.e., s.61.

⁶⁸ Çadırcı, a.g.e., s. 245.

tahrirde Danişmendli kazasının ilk teşekkülünde yer alan birçok aşiretin varlıklarına rastlanılmamıştır. Muhtemelen, Danişmendliler'in ikinci yer değiştirmesinde pek çok aşiret ya diğer aşiretlerin bünyesine katılarak yeni isimler altında toplanmışlar ya da eski yurtlarındaki akrabalarının yanına geri dönmüşlerdir.

Danişmendli Türkmenleri XVII. yüzyılın ortalarında Boynuince, Herikli, Dumanlı, Deliler, Sıddıklı, Şerefli, Savcılı, Bekdikli, Karacakürt, Kurutlu, Tur Hasanlı, Küşne, Kütüklü, Selmanlı, Hasanlı, Keşten, İncikli, Yeğen Alili, Kara İnebeğli, Âlemlı, Sarılı, Kiçili Karamanlı, Çumdan, Pekmezli Avşarı, Şarklı Avşarı, Köseli Avşarı, Faideli Avşarı, Sarsal, Kozculu, Kabaklı Ceridi, Yahşıganlı, Şatırlı Avşarı aşiretleri Rum evi; Kaşıkçı, Bıçakçı, Cevanşir, Cihanlı, Kürd Mihmadlı, Karamanlı, Karalı, Semayeli, Göle-gir, Kürdenküre aşiretleri ise Aydın Evi olarak iki gruba bölünmüşlerdi. Ancak bu bölünmenin ne suretle gerçekleştiği hususu tam olarak bilinmemektedir. Anlaşıldığı kadarı ile Aydın Evi Danişmendliler'i, eski yurtlarını terk ederek Afyon'dan Aydın'a kadar uzanan yaylara gidip ve orada yaşamlarına devam etmişlerdir⁶⁹. Çalışmamıza konu olan Danişmendli Kazası köylerinin de, bu iskanlar sonucu oluştuğunu söyleyebiliriz. Ancak Danişmendli Temettuât defterlerinde, kaza ile ilgili herhangi bir kayıt bulunamamaktadır. Defterlerde, Danişmendli Köylerine ait kayıtlar bulunmaktadır. Günümüzde, Danişmendli köyleri Afyonkarahisar ilçesi olan Dinar sınırları içerisinde yer almaktadır.

1.2. KÖY İDARESİ VE DANIŞMENDLİ KÖYLERİ

XIX. yüzyılda; imparatorluğun birçok bölgesinde köy üretimi az çok artmaya başlamış, demiryolu ve buhar teknolojisi sayesinde ülkenin ücra köşeleri dışında birçok köy ve kasaba yavaş yavaş pazar ilişkilerine açılmaya başlamıştı. Köylü ürettiği ve tükettiği ile tüccar için çalışmaya başladı. XIX. yüzyıl köylüsünün müreffeh ve rahat bir hayat sürdüğü söylenemez; ama geçmiş yüzyıllara oranla yaşadığı çevre değişmekteydi ve değişecekti. Gerçi köy, imparatorluğun en az değişen birimiydi. Köylüler de yeni düzenin etkilerinin en az görüldüğü topluluklardı⁷⁰.

⁶⁹ Gündüz, a.g.e., 51-51.

⁷⁰ Ortaylı, a.g.e., s. 111.

1864 ve 1871 Vilayet Nizamnameleri köy idaresine yeni bir statü vermektedir. Yeni statü her köyde, her sınıf halk için seçimle gelen iki muhtarın bulunmasını öngörüyordu. Seçimden sonra muhtarlar kazaya bildirilerek, kaymakamın emriyle tayin olunacaklardı. Nizamname bundan başka yeni bir organ olarak “ İhtiyar Meclisleri’ni” kurduruyordu. İhtiyar Meclisleri ise kendi cemaatlerinin hissesine düşen vergiyi belirleyip, paylaşmak ve toplanmasını gözetmekle yükümlüydüler. Meclisler, cemaat üyeleri arasındaki davaları sulhen çözmeye yetkiliydiler. Yine korucu, bekçi gibi köy görevlilerini de onlar seçerek okul inşası vb. gibi konulardaki kararları onlar alacak, ticaret ve tarıma ait sorunları onlar çözeceklerdi.

Meclis muhtarı denetleyecekti. Yolsuzluk ve uygunsuzluğu görülürse muhtarı kaza kaymakamına şikâyet ve azlini isteme hakkı vardı. Görüldüğü gibi; Osmanlı yönetimi köyleri cemaat esasına ayırarak örgütlendirmişti. Aynı köyde yaşayan ayrı dinden iki cemaatin bile köy yönetimleri ayrı oluyordu. Bundan başka en alt birime bile seçme ve seçilme şartı olarak; belirli bir servete sahip olma şartının aranması Osmanlı yönetiminin yerel kurullardaki yetkili temsilcilerin tayininde şaşmadan uyguladığı bir prensipti. Bu iki kural sayesinde devlet en alt yerleşme birimlerinde bile kontrolü elde tutmayı amaçlıyordu⁷¹.

Bu bilgiler doğrultusunda Danişmendli Köy idaresi ve yapısına bakacak olursak, İncelediğimiz 1844-45 tarihli Danişmendli kazası Temettuât defterlerinde ve Başbakanlık Osmanlı Arşivinde yapılan taramalar neticesinde bu döneme ait köyler, Haydarlı, Akça, Okçular, Kazganpınarı, Çapalı, Karakuyu, Gürden, Avdan, Alacaath köyleridir⁷².

Danişmendli Temettuât Defteri’nde, köyler “karye” olarak yazılmıştır. Köylerde hane yazımlarında muhtar ya da imamların ilk önce yazıldığına dair bir bilgi bulunmamakla beraber bunun dışında bahsedilen ihtiyar Meclisleri hakkında da herhangi bir bilgiye rastlanmamıştır.

⁷¹ Ortaylı, a.g.e., s. 111-113.

⁷² Yukarıda verilen köylerin isimlerinin çoğu günümüzde de aynı isimle kullanılmaktadır.

2. SOSYAL YAPI

Türklerin Anadolu'yu fethetmesiyle, özellikle sınır bölgelerine Türkmenler yerleştirilmeye başlanmış ve meydana getirilen şehirler, genellikle beş ile yüz arasında mahallelerden oluşturulmuştur. Sıklıkla otuz kırk kişilik mahalleler görülür. Osmanlılar, kendisinden önceki Türk Devletleri'nin birikmiş kültürünü, devlet geleneğini ve insan unsurlarını devralmıştır. Dolayısıyla kültür özellikleri kadar önemli olan fiziki şekilleri de önceki İslam şehirlerinin devamı niteliğindedir⁷³. Danişmendli kazasına ait Temettuât defterlerinde mahalleler ile ilgili bir bölümlenmeye rastlanılmamıştır.

2.1. DANIŞMENDLİ KÖYLERİNİN TAHMİNİ NÜFUSU

İncelediğimiz 1844-45 tarihli Danişmendli Köylerine ait Temettuât defterlerinde, toplam 289 hane bulunmaktadır. Tahrir defterlerinde nüfus hesaplanırken hane sayısı 5 ile çarpılır ve gerçek nüfusa yakın tahmini bir nüfus elde edilir. Bu kurala itibar ederek yapmış olduğumuz çalışmamızda, hane sayısını 5 ile çarptığımızda Danişmendli köylerinin nüfusunu tahminen 1445 olarak bulmuş oluyoruz.

Tablo 1. Temettuât Defterlerine Göre Danişmendli Köylerinin (1844-1845) Tahmini Nüfusu⁷⁴

Sıra No	Köyler	Hane	Nüfus	Toplam Nüfusa Oranı %
1	Akça	40	200	13.89
2	Alacaatlı	20	100	6.94
3	Avdan	22	110	7.64
4	Çapalı	36	180	12.50
5	Gürden	22	110	7.64
6	Haydarlı	43	215	14.93
7	Karakuyu	31	155	10.76
8	Kazganpınarı	37	185	12.84
9	Okçular	38	190	13.19
Toplam		289	1445	100

⁷³ Gürsoy Şahin, "XIX Yüzyılın Ortalarında Afyonkarahisar Kazası'nın Sosyo-Ekonomik Yapısı", *Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, C.III, S.1, 2001, s.107-108.

⁷⁴ ML-VRD-TMT-d-13178-86 Numaralı Temettuât Defterleri.

Yukarıdaki tabloda da görüldüğü gibi incelenen defterlerde en fazla nüfusa sahip olan köy Haydarlı köyüdür. Deftere göre 43 hane kaydedilmiştir⁷⁵. Nüfus olarak toplamda 215 nüfusla Danişmendli köylerinin nüfusu içerisinde yaklaşık % 14.93 oranında bir nüfusa sahiptir.

Haydarlı' dan sonra en fazla nüfusa sahip olan yerleşim yeri de Akça Köyü'dür. 40 hane ve 200 kişilik nüfusla toplam nüfusun yaklaşık olarak % 13.89' unu oluşturmaktadır.

Üçüncü yerleşim yeri de, 38 haneye sahip olan Okçular köyüdür. Toplamda 190 nüfusa sahip olan Okçular'ın Danişmendli Köyleri nüfusuna oranı ise yaklaşık % 13.19'dur.

Dördüncü köy ise, Danişmendli kazasına tabi Kazganpınarı'dır. 37 haneye sahiptir. Toplamdaki nüfusu ise 185'tir. Danişmendli köylerinin nüfusu içerisinde ise yaklaşık % 12,84 oranında bir nüfusa sahiptir. Kamu görevlisi olarak 1. Hanede 1 imam ve 31. Hanede ise 1 kethüda kaydedilmiştir.

Beşinci yerleşim yeri 36 haneye sahip Çapalı'dır. Toplamda 180 nüfusa sahiptir. Köy nüfusuna oranı ise % 12.50'dir.

Bir diğer köy de Karakuyu'dur. 31 hanesi vardır. Toplamda da 155 nüfusa sahiptir. Köy nüfusuna oranı ise % 10,76'dır.

Bunlar dışında Danişmentli kazasına bağlı Gürden ve Avdan köyü de 22 haneye toplamda 110 nüfusa sahiptirler. Gürden'in ve Avdan'ın Danişmendli Köyleri nüfusuna oranı ise yaklaşık % 7.64 'tür.

Danişmendli köyleri arasında en az nüfusa sahip olan köy ise 20 hane ve 100 nüfusla Alacaatlı Köyü'dür. Toplam nüfusun % 6.94'ünü oluşturmaktadır.

İncelediğimiz köylere coğrafi bakımdan çok yakın mevkide bulunan bölgeler hakkında yapılan çalışmalara bakıldığında, Danişmendli kazasının nüfusunun oldukça düşük olduğu görülmektedir. 1844 (M) yılında Nefs-i Karamık ve bağlı

⁷⁵ B.O.A(BAŞBAKANLIK OSMANLI ARŞİVİ) Temettuât Defterleri (ML. VRD. TMT. d) 13182 Numaralı Danişmendli Kazasına tabi Kazganpınarı kariyesinin Temettuât Defteri.

köylerinde, yaklaşık olarak 1465 kişinin yaşamış olduğu tahmin edilmektedir⁷⁶. Yine aynı şekilde Çay kazasına bakıldığında 1840 yıllarında toplam nüfusunun 3185 olduğu tahmin edilmektedir⁷⁷. XIX. yüzyıl ortalarında Nevahi-i Barçın'da (Emirdağ) yaşayan insanların sayısına bakıldığında da 3060 olduğu görülmektedir⁷⁸.

2.2. DANİŞMENDLİ' DE ŞAHIS ADLARI VE LAKAPLAR

Kişileri başkalarından ayıran en önemli özelliklerden biri onun sahip olduğu adıdır. Öyle ki, temettüât defterleri düzenlenirken verginin esas olduğu hane reislerinin adı açıkça kaydedilmiştir⁷⁹. 13178-86 Numaralı Danişmendli Temettüât Defterlerinde hane reislerinin isimleri babalarının adları ve lakaplarıyla birlikte yazılmıştır. Ayrıca aynı hanede bulunan diğer vergi yükümlülerinin isimleri de aynı şekilde yazıldığı için köyde yaygın olarak kullanılan isimleri tespit etmek mümkün olmuştur.

Tablo 2.Danişmendli Köylerinde Hane Reislerinin İsimleri ve Aile Adları

Çapalı Köyü ⁸⁰			
Hane		Hane	
1	Türkoğlu Veli Bin Salih	8	Kâtibin Oğlu Musa Bin Mehmed
2	Hacı Ahmet Oğlu Mehmet Bin Ali	9	Kara Ahmet Oğlu Bin Mustafa
3	Hacı Ahmet Oğlu Yusuf Bin Ali	10	Hacı Osman Oğlu Ali Bin Hasan
4	Celil Oğlu Yusuf Bin İsmail	11	Hacı Osman Oğlu Hasan Bin Osman

⁷⁶ M. Abdullah Kündeyi; *Temettuat Defterlerine Göre Karamık'ın Sosyal Ve Ekonomik Yapısı*, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Afyon Kocatepe Üniversitesi sosyal bilimler enstitüsü, Afyon 2009, s. 16.

⁷⁷ Mustafa Karakaya; *7629 Sayılı Temettuat Defteri'ne Göre 1840 Yılında (H. 1256) Afyon'un Çay İlçesi'nin Sosyal, Kültürel Ve İktisâdi Durumu*, Basılmamış Yüksek lisans Tezi, Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Isparta 2005, s. 44.

⁷⁸ Sefa Kendirli; *Temettuât Defterlerin e Göre Nevâhî Barçın Kazasının Sosyo-Ekonomik Yapısı*, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Afyon Kocatepe Üniversitesi sosyal bilimler enstitüsü, Afyon 2008, s. 37.

⁷⁹ Kütükoğlu,a.g.m.,s. 395-412.

⁸⁰ ML-VRD-TMT-d-13178 Numaralı Temettuât Defterleri.

5	Celil Oğlu Halil Bin Celil	12	Kırak Oğlu Yusuf Bin Süleyman
6	Celil Oğlu İsmail Bin Mahmud	13	Kırak Oğlu Ahmet Bin Mustafa
7	Yaslı Oğlu Halil Bin Mehmed	14	Cibil Oğlu İbrahim Bin İbrahim
15	Zühir Oğlu Halil Bin Ahmet	26	İsa Oğlu Hüseyin Bin Ali
16	Nasuh Oğlu Mehmed Bin Hasan	27	Koca Arab Oğlu Süleyman Bin İbrahim
17	Molla Ahmet Oğlu Ahmet Bin Mehmet	28	Koca Arab Oğlu Mehmet Bin İbrahim
18	Cihan Oğlu Abdürrahim Bin Mehmet	29	Meşaleci Oğlu Süleyman Bin Ali
19	Derviş Oğlu Hasan Bin Mehmet	30	Meşaleci Oğlu Ahmet Bin Mehmet
20	Ebu Bekir Oğlu Mustafa Bin Bekir	31	Kara Celil Oğlu Mehmed Bin Halil
21	Kör Hüseyin Oğlu Mehmet Bin Hüseyin	32	Hamdi Oğlu Mehmed Bin Ali
22	Kör Hüseyin Oğlu Ahmet Bin Hüseyin	33	Halil Oğlu Yusuf Bin İsa
23	Devriye Oğlu Nasuh Bin İsmail	34	Kara Oğlu Mehmet Bin Ali
24	Gedik Oğlu Mustafa Bin Ali	35	Günce Oğlu Yusuf Bin Musa
25	Koca Ali Oğlu Ali	36	Kuşçu Oğlu Abdullah Bin Hasan
	Koca Ali Oğlu Ali'nin Kardeşi Mehmet Bin Mehmet		

Yukarıdaki tabloda Danişmendli Kazasına bağlı Çapalı köyüne ait hane sayısı ve bu hanelerde yaşıyan kişiler açıkça belirtilmiştir. Toplam 36 haneye sahip olan Çapalı köyünde, tabloda da görüldüğü gibi; yaslı, gedik, molla, hacı ve kara gibi çeşitli lakapların kullanıldığı görülmektedir.

Karakuyu Köyü ⁸¹			
Hane		Hane	
1	Hasip Oğlu Yakup Bin Hüseyin	2	Köle Oğlu Ömer Bin Osman
3	Bölükbaşı Oğlu Hoca Osman Bin Hoca İbrahim	4	Hoca Osman Oğlu Abdülvehhab Bin Osman
5	Celil Bey Oğlu Ahmet Bin Mehmed	6	Kasım Oğlu Ahmet Bin Mehmed
7	Kasım Oğlu Mehmet Bin Ali	8	Kasım Oğlu Halil Bin İdris
9	Kasım Oğlu Yusuf Bin İdris	10	Pirçe Oğlu Seyid Bin Mehmed
11	Pirçe Oğlu İbrahim Bin Mehmed	12	Hacı Oğlu Ali Bin Hacı Osman
13	Gecder Oğlu Mehmet Bin Ömer	14	Kara Bekir Oğlu Osman Bin Mehmed
15	Kara Bekir Oğlu Bekir Bin Ahmed	16	Bekir Oğlu Musa Bin Ali
17	Layıç Oğlu Halil Bin Hüseyin	18	Layıç Oğlu Ahmet Bin Mehmet
19	Köse Halil Oğlu Yetim Mehmet Bin Mustafa	20	Bıçak Oğlu Mehmet Bin Hüseyin
21	Topçu Oğlu Mehmet Bin Ahmet	22	Topçu Oğlu Mehmet Bin Osman
23	Kel Yusuf Oğlu Osman Bin Musa	24	Genç Oğlu Mehmet Bin Mehmet
25	Halil Oğlu Mehmet Bin Mehmet	26	Kart Oğlu Seyid Mehmet Bin Mehmet
27	Kart Oğlu İbrahim Bin Halil	28	Kasım Oğlu Ahmet Bin Yakup
29	Çakal Oğlu Hüseyin Bin Mehmet	30	Çakal Oğlu Hüseyin Bin Mehmet
31	Kariyeyi Mezburda Misafirhane Sakini İbrashlı Tahir Bin Mehmed		Kart Oğlu Ali Bin Mustafa

⁸¹ ML-VRD-TMT-d-13179 Numaralı Temettuât Defterleri.

Yukarıdaki tabloda da, Danişmendli Kazasına bağlı Karakuyu Köyüne ait hane sayısı ve bu hanelerde yaşayan kişiler açıkça belirtilmiştir. Toplam 31 haneye sahip olan Karakuyu Köyü, tabloda da görüldüğü gibi; Çakal, Pirçe, Köse, Hacı ve Kart gibi çeşitli lakapların kullanıldığı görülmektedir.

Alacaatlı Köyü⁸²			
Hane		Hane	
1	Laloğlu Ömer Bin Halil	11	İkiz Oğlu Ahmet Bin Ahmet
2	Laloğlu İbrahim Bin Halil	12	Karagöz Oğlu Mehmet Bin Ahmet
3	Göcek Oğlu Süleyman Bin İbrahim	13	Hayri Oğlu Yetim Hasan Bin Süleyman
4	Göcek Oğlu Ebubekir Bin İbrahim	14	Şakir Oğlu İbrahim Bin Hüseyin
5	Mengücek Oğlu Mustafa Bin Veli	15	Şakir Oğlu Mustafa Bin Ahmet
6	Kel Ahmet Oğlu Halil Bin Ahmet	16	Kara Ali Oğlu Mehmet Ali Bin Ali
7	İane Oğlu Mehmet Bin Süleyman	17	Ali Oğlu Ahmet Bin Ali
8	Cennet Oğlu Mehmet Bin Ali	18	Fazlı Oğlu Osman Bin Ali
9	Cennet Oğlu Mustafa	19	Çiğil Oğlu Ahmet Bin Ali
10	Karagöz Oğlu Osman Bin Mustafa	20	İbiş Oğlu Ali Bin İbiş

Alacaatlı Köyü'nde ise 22 hane bulunmakla birlikte; Kel, Göcek, Mengücek, karagöz gibi lakaplar kullanıldığı görülmektedir.

⁸² ML-VRD-TMT-d-13180 Numaralı Temettuât Defterleri.

Avdan ⁸³			
Hane		Hane	
1	Bozoğlu Süleyman Bin Mehmet	12	Döşemeci Oğlu Süleyman Bin Ali
2	Bozoğlu Hüseyin Ali Bin Süleyman	13	Emir Oğlu İbrahim Bin Hüseyin
3	Döşemeci Oğlu Osman Bin Mustafa	14	Sarı Mustafa Oğlu Osman Bin Mustafa
4	Vezir Oğlu Ali Bin Mehmet	15	Kara yüce Oğlu Mehmet Ali Bin Mehmet
5	Vezir Oğlu Ali Bin Mehmet	16	Karayüce Oğlu Mehmet Ali Bin Mehmet
6	Taşçı Oğlu Mustafa Bin Yusuf	17	Kazgancı Oğlu Mehmet Bin Mustafa
7	Çan Oğlu Ali Bin İbrahim	18	Kazgancı Oğlu Ali Bin Mustafa
8	Çan Oğlu Mustafa Bin İbrahim	19	Kazgancı Oğlu Musa Bin Mustafa
9	Sucu Oğlu Mehmed Bin Ahmet	20	Yazıcı Oğlu Ali Bin Ali
10	Şakir İmamoğlu Hüseyin Bin Süleyman	21	Kazgancı Hamza Bin Mustafa
11	Döşemeci Oğlu Ali Bin Osman	22	Veli Süleyman Oğlu Yetim Süleyman Bin Mehmet

Yukarıdaki tabloda da Danişmendli Kazasına bağlı Avdan Köyüne ait hane sayısı ve bu hanelerde yaşıyan kişiler açıkça belirtilmiştir. Toplam 22 haneye sahip olan Avdan Köyü, tabloda da görüldüğü gibi; Sucu, Döşemeci, Kazgancı, Karayüce, Sarı ve Bozoğlu gibi çeşitli lakapların kullanıldığı görülmektedir.

Haydarlı Köyü ⁸⁴			
Hane		Hane	
1	Kazların Oğlu Elhac İbrahim Efendi Süleyman	20	Bulduk Oğlu Fazlı Bin Hüseyin

⁸³ ML-VRD-TMT-d-13181 Numaralı Temettuât Defterleri.

⁸⁴ ML-VRD-TMT-d-13182 Numaralı Temettuât Defterleri.

2	Bölükbaşı Ali Ahmet Bin Ali	21	Konyalı Oğlu Ali Bin Ali
	Bölükbaşı Oğlu Salih Bin Süleyman	22	Konyalı Oğlu Mehmed Bin Osman
3	Bölükbaşı Oğlu Yusuf Bin Osman	23	Ali Güllü Oğlu Osman Bin Abdurrahman
4	Çavuş Oğlu Ömer Bin Hasan	24	Konyalı Oğlu Ali Bin Süleyman
5	Kazların Oğlu Velin Bin Murad	25	Konyalı Oğlu Mehmed Bin Ali
6	Kazların Oğlu Mustafa Bin Musa	26	Ali Oğlu Ali Bin İbrahim
7	İmam Oğlu Saffed Mehmed Bin Ali	27	Şah Ali Oğlu Mehmed Bin İbrahim
8	İmam Oğlu Ömer Bin Ali	28	Totak Oğlu Ahmed Bin Baki bey
9	Dirit Oğlu Ömer Bin Mehmed	29	İnce Ali Oğlu Mustafa Bin Mehmed
10	Dirit Oğlu Ali Bin Ali	30	Berber Oğlu Halil Bin Osman
11	Çersiz Oğlu Halil Bin Hasan	31	Berber Oğlu Hüseyin Bin Mehmed
12	Çil Oğlu Mustafa Bin Mustafa	32	İmam Oğlu Ali Bin Mehmed
13	Sıdk Oğlu Ali Bin Mustafa	33	Hacı Oğlu Osman Bin Eyyüb
14	Kapgel Oğlu Ahmet Bin İsa	34	Çavuş Oğlu Ali Bin Yusuf
15	Kapgel Oğlu Hüseyin Bin Veli	35	Sağ Ali Bin İbrahim
16	Harun Oğlu Ömer Bin Osman	36	Şah Oğlu Osman Bin Osman
17	Pirinçi Oğlu Ahmed Bin Musa	37	Kara Ali Oğlu Mustafa Bin Ahmed
18	Göre Ahmed Oğlu Ahmed Bin Abdullah	38	Karakulak Oğlu Kadir Bin Mustafa
19	Hacı Göre Oğlu Hüseyin Bin Ahmed	39	Ulak Oğlu Hüseyin Bin Ahmed
20	Bulduk Oğlu Fazlı Bin Hüseyin	40	Umurcu oğlu Mehmet Bin Şaban
21	Konyalı Oğlu Ali Bin Ali	41	Sofdioğlu İsmail Bin Hasan
22	Konyalı Oğlu Mehmed Bin Osman	42	Osmanbeşoğlu İbrahim Bin Osman

23	Ali Güllü Oğlu Osman Bin Abdurrahman	43	İsa oğlu Mehmet Bin Osman
24	Konyalı Oğlu Ali Bin Süleyman		

Haydarlı köyü yukarıdaki tablodan da anlaşılacağı gibi Danişmendli köyleri arasında en fazla haneye sahiptir. Ve Konyalı, Pirinçi, Kapgel ve Şah gibi lakaplar kullanılmaktadır.

Kazganpınarı⁸⁵			
Hane		Hane	
1	Derviş Oğlu Halil Bin Ahmed	19	Kara Ahmed Oğlu Mehmed Bin Ahmed
2	Hoca Yusuf Oğlu Veli Bin Ahmed	20	Arabacı Oğlu Mustafa Bin Kazım
3	Numan Oğlu Ali Bin Numan	21	Gürcü Oğlu Mustafa Bin Hüseyin
4	Mehmed Oğlu Halil Bin Mehmed	22	İmam Oğlu Mehmed Bin Mustafa
5	Hüseyin Ağa Oğlu Hüseyin Bin Hasan	23	İmam Oğlu Mustafa Bin İsmet
6	Keşgek Oğlu Mehmed Bin Mustafa	24	Şaban Oğlu Hüseyin Bin Mehmed
7	Donbaycı Oğlu Ali Bin Osman	25	Sarı Mustafa Oğlu Arif Bin Numan
8	Hoca Ahmed Oğlu Ahmed Bin Ahmed	26	Kara Halil Oğlu Halil Bin Halil
	Merkum Ahmed Hanesinde Sakinin Karındaşı Hüseyin	27	Beştaş Oğlu Halil Bin Beştaş
9	Kantar Oğlu Arif Bin Kazım	28	Merkum Halil Hanesinde Sakin Karındaşı İbrahim
10	Kantar Oğlu Halil Bin Kazım	29	Pinti Oğlu Hüseyin Bin Hüseyin
11	Elmacı Oğlu Ali Bin Kazım	30	Koca göz Oğlu Mehmed Bin Hüseyin

⁸⁵ ML-VRD-TMT-d-13183 Numaralı Temettuât Defterleri.

12	Hamza Oğlu Ebubekir Bin Hamza	31	Danacı Hüseyn Bin Hüseyn
13	Koca bıyık İbrahim Bin Mustafa	32	Koca göz Oğlu Selim Bin Hüseyn
14	Derviş Oğlu Hüseyn Bin Ahmed	33	Gürcü Oğlu Osman Bin Ali
15	Kel Hüseyn Oğlu Mustafa Bin Hüseyn	34	İmam Oğlu Hüseyn Bin Ahmed
16	Berber Oğlu Halil Bin Hüseyn	35	Ömer Bin Ömer
17	Derviş Oğlu Ahmed Bin Emin	36	İmam Oğlu Ömer Bin Ali
18	Derviş Oğlu Mehmed Bin Mustafa	37	Murad Oğlu Ali Bin İbrahim

Yukarıda belirtilen tabloda da, Danişmendli Kazasına bağlı Kazganpınarı Köyüne ait hane sayısı ve bu hanelerde yaşayan kişiler açıkça belirtilmiştir. Toplam 37 haneye sahip olan Kazganpınarı Köyü, tabloda da görüldüğü gibi; Sucu, Döşemeci, Kazgancı, Karayüce, Sarı ve Bozoğlu gibi çeşitli lakapların kullanıldığı görülmektedir.

Okçular⁸⁶			
Hane		Hane	
1	Baba Oğlu Ali Bin Musa	20	Cuma Oğlu Halil Bin Mehmed
2	Emir Yusuf Oğlu Ömer Bin Halil	21	Cuma Oğlu Ahmed Bin Mehmed
3	Emir Yusuf Oğlu Mehmed Bin Halil	22	Abdi Oğlu İbrahim Bin İbrahim
4	İsmail Oğlu Ahmed Bin Halil	23	Beştaş Oğlu Bektaş Bin Hasan
5	Kara İsmail Oğlu Mustafa Bin Hasan	24	Bek taş Oğlu Halil Bin Ahmed
6	Kara İsmail Oğlu Mehmed Bin Mustafa	25	Beştaş Oğlu Mehmet Bin Ahmet
7	Derviş Oğlu Musa Bin Mehmed	26	Sipahi Oğlu Hasan Bin Süleyman

⁸⁶ ML-VRD-TMT-d-13184 Numaralı Temettuât Defterleri.

8	Derviş Oğlu Halil Bin Musa	27	Sipahi Oğlu Mehmed
9	Mevlūd Oğlu Mustafa Bin Mevlūd	28	Gere Oğlu Hüseyin Bin İbrahim
10	Çavuş Oğlu İbrahim Bin Osman	29	Sipahi Oğlu Ali Bin Abdullah
11	İmirzalı Oğlu Ali Bin Mustafa	30	Dabanlı Oğlu Ali Bin Ahmed
12	Gören Oğlu Osman Bin Seyfi	31	Dabanlı Oğlu Osman Bin Ahmed
13	Karanlık Oğlu Süleyman Bin Battal	32	Dabanlı Oğlu Mustafa Bin Hasan
14	Berber oğlu Musa Bin Musa	33	Gürhan Oğlu Mustafa Bin Ali
15	Sipahi Oğlu Veli Bin Ali	34	Gürhan Oğlu Yetimi Abdulkadir Bin Ali
16	Sipahi Oğlu Bekir Bin Ahmed	35	Gürhan Oğlu Ahmed Bin İbrahim
17	Çavuş Oğlu Musa Bin Hüseyin	36	Türk Oğlu Hüseyin Bin Mehmed
18	Selli Oğlu Mustafa Bin Hacı Hasan	37	Alişan Oğlu Alişan Bin Memiş
19	Cuma Oğlu Hasan Bin Halil	38	Seca Oğlu Ahmed Bin Hidayet

Okçular Köyü’de 38 haneden oluşmakta ve tablodan da anlaşılacağı üzere çavuş, Türk, Dabanlı, Sipahi gibi lakapların kullanıldığı görülmektedir.

Gürden⁸⁷			
Hane		Hane	
1	Hazcı Oğlu Mehmed Ali Bin Süleyman	13	Bıyıklı Oğlu Hüseyin Bin Mustafa
2	Sözcü Oğlu İsmail Bin Abdurrahman	14	Köse Ali Oğlu Mehmed Bin Süleyman
3	Sözcü Oğlu Mustafa Bin Hüseyin	12	Köse Ali Oğlu Osman Bin Ali
4	Göcek Mehmed Oğlu Mehmed Bin	13	Reis Oğlu İsmail Bin Hüseyin

⁸⁷ ML-VRD-TMT-d-13185 Numaralı Temettuât Defterleri.

	Hüseyin		
5	Dördüncü Hanede Göcek Mehmed Oğlu Mustafa Bin Hüseyin	14	Reis Oğlu Mustafa Bin İbiş
	Süleyman Oğlu Süleyman Bin Mehmed	15	Zepik Oğlu İbrahim Bin Mustafa
6	Hane-İ Mezburda Karındaşı Yusuf Bin Mehmed	16	Kara İmam Oğlu Mustafa Bin Mehmed
7	Süleyman Oğlu Süleyman'ın Karındaşı Ömer Bin Mehmed	17	Köse Oğlu Mustafa Bin Ahmed
8	Beş Hanede Gün Yusuf Oğlu Süleyman Bin Yusuf	18	Yusuf Oğlu Ali Bin Yusuf
9	Murtaza Oğlu Ali Bin Murtaza	19	Emir Oğlu Ahmed Bin Mustafa
10	Yanık Oğlu Osman Bin Ömer	20	Koç Oğlu Mustafa Bin Halil
11	Yanık Oğlu İbrahim Bin Veli	21	Esir Oğlu Ali Bin Ali
12	Köle Oğlu Hasan Bin İbrahim	22	Ali Oğlu Ahmed Bin Mehmed

Yukarıda belirtilen tabloda da Danişmendli Kazasına bağlı Gürden Köyü'ne ait hane sayısı ve bu hanelerde yaşayan kişiler açıkça belirtilmiştir. Toplam 22 haneye sahip olan Gürden Köyü, tabloda da görüldüğü gibi; Yanık, Köle, Esir, Sözcü, Bıyıkçı ve Reis gibi çeşitli lakapların kullanıldığı görülmektedir.

Akça ⁸⁸			
Hane		Hane	
1	Belamet Oğlu Yusuf Bin Mustafa	21	Gök Ali Oğlu Ali Bin Yusuf
2	Daşbaş Oğlu Mehmed Bin Ali	22	Gök Ali Oğlu İbrahim Bin Yusuf
3	Cegit Oğlu Ali Bin İbrahim	23	Kör Abdullah Oğlu Mehmet Bin Abdullah

⁸⁸ ML-VRD-TMT-d-13186 Numaralı Temettuât Defterleri.

4	Daşbaş Oğlu Mehmed Bin Memiş	24	Serçe Oğlu Mustafa Bin Mehmet
5	Köse Oğlu Mehmed Bin İbrahim	25	Celil Oğlu Abbas Bin İsmail
6	Köse Ali Oğlu Yusuf Bin Veli	26	Serban Oğlu Mustafa Bin Ahmet
7	Gören Oğlu Mehmet Bin Musa	27	Kabadayı Oğlu Hüseyin Bin Osman
8	Mahmut Oğlu Halit Bin Musa	28	Osman Oğlu Mehmet Bin Yusuf
9	Gören Oğlu Musa Bin Musa	29	Selam Oğlu Selam Bin İbrahim
10	Sağır Oğlu Halil Bin İbrahim	30	Cebbar Oğlu Mehmet Bin Mehmet
11	Samanlı Oğlu Hacı Mehmet Bin Mustafa	31	Cebbar Oğlu Yusuf Bin Bahis
12	Samanlı Oğlu Mehmet Bin Mehmet	32	Cezayirli Oğlu Mehmet Bin Mustafa
13	Samanlı Oğlu Hacı Mehmet Bin Mustafa	33	Molla Yusuf Oğlu Hüseyin Bin Yusuf
14	Kör Ali Oğlu Osman Bin Ali	34	Abdullah Oğlu İsa Bin Mehmet
15	Battal Oğlu Ali Bin Ahmet	35	Abdullah Oğlu Bekir Bin Musa
16	Koca Oğlu Yetim Mustafa Bin Hasan	36	Kara Hacı Oğlu Yetim Bin Ahmet
17	Gök Ali Oğlu Mustafa Bin Hasan	37	Kara Hacı Oğlu Mustafa Bin Yusuf
18	Gök Ali Oğlu Yetim Bin Halil	38	Hacı İbrahim Oğlu Ahmet Bin Halil
19	Gök Ali Oğlu Hüseyin Bin Mehmet	39	Kırma Oğlu Yusuf Bin Veli
20	Gök Ali Oğlu Ahmet Bin Mehmet	40	Kırma Oğlu İsmail Bin Veli

Akça Köyü’de 40 haneden oluşmakta ve kırma, gök, kara, koca ve samanlı gibi lakapların kullanıldığı yukarıdaki tablodan da açık bir şekilde görülmektedir.

Tüm bunlardan da anlaşılacağı gibi, temettuât defterlerinin önemli bir yanı da hane reislerinin ad, lakap, baba, dede, adlarının tespitinde bizlere tarihi kaynaklık da etmeleridir. Sülale ve lakapların tespitleri, yörenin tarihi, sosyal ve kültürel analizleri açısından oldukça önemlidir.

Tablo 3. Danişmendli Köylerinde Kullanılan Lakaplar

Lakaplar	Adet	%
Sıfata göre	35	16.82
Eşyaya göre	3	1.44
Şehir- Bölge	28	13.46
Mesleğe göre	26	12.50
Hayvana göre	3	1.44
Dine göre	23	11.05
Diğer	90	43.26
Toplam	208	100

Kullanılan lakapları yukarıdaki tabloda belirtildiği gibi sıfata, mesleğe, dini motife, eşyaya, coğrafi bölgeye, hayvan adlarına ve diğerleri olarak guruplara ayırmak mümkündür⁸⁹. Bu gruplandırmalardan yola çıkarak sırasıyla sıfatların açılımı şöyledir.

Sıfata göre, koca, kel, kör, sarı, kara gibi sıfata dayalı lakaplar dan 35 adet tespit edilmiştir.

Eşyaya göre ise; 2 çan ve 1 bıçak olarak, lakaplardan 3 âdeti tespit edilmiştir.

Şehir-bölge adına göre, Türk, Mengücek, Konyalı gibi yerleşim yerlerine dayalı lakaplardan 28 adet tespit edilmiştir. Meslek adına göre, çavuş, sipahi, berber, topçu gibi mesleğe göre yazılmış olduğunu düşündüğümüz lakaplardan 26 adet tespit edilmiştir.

Hayvan adına göre, bir çakal, iki tane serçe olarak adlandırılmış 3 adet ve dini motife göre ise, İmam, hacı, molla gibi lakaplardan 23 adet tespit edilmiştir.

Son olarak tespit ettiğimiz hiçbir kategoriye koyamadığımız lakapları ve diğer hane reislerini bu kategoride vermeyi uygun bulduk. Bu guruptaki lakap sayısı 90'dır. Bahsedilen sıfatlardan başka herhangi bir sülale adı ya da lakap belirtilmeksizin sadece hane reisinin adının yazılması da söz konusudur.

Bunların dışında, önlerinde herhangi bir lakap olmayan ve sadece ismi ile yazılan 87 kişi tespit edilmiştir. Burada dikkat çeken bir husus, isme dayalı sıfatlar aynı zamanda sülale adı olarak kullanılma ihtimalinin olduğudur. Elbette lakaplarda da sülale isimlerini temsil edenler olacaktır.

⁸⁹ İsmail Yakıt; "Devlet Arşivleri Işığında 19. Asırda Nis Adası'nın Sakinleri Sosyo-Ekonomik ve Kültürel Durumları", *Osmanlı Araştırmaları*, Fakülte Kitabevi, Isparta 2002, s. 199-203.

Danişmendli köylerinde kullanılan tüm lakaplar aşağıdaki tabloda açıkça belirtilmiştir.

Tablo 4. Danişmendli Köylerinde Kullanılan Tüm Lakaplar

No	Lakaplar	Adet	No	Lakaplar	Adet
1	Bıçak	1	54	Arabacı	1
2	Bozoğlu	2	55	Bektaş	4
3	Bölükbaşı	3	56	Belamet	1
4	Cennet	2	57	Berber	3
5	Çakal	1	58	Celil	3
6	Çan	2	59	Cibil	1
7	Çavuş	3	60	Cuma	3
8	Çersiz	1	61	Dabanlı	3
9	Çiğil	1	62	Danacı	1
10	Çil	1	63	Daşbaş	2
11	Dirit	2	64	Derviş	6
12	Döşemeci	3	65	Donbaycı	1
13	Gedik	1	66	Elmacı	1
14	Genç	1	67	Gök	1
15	Geycder	1	68	Göre	1
16	Göcek	3	69	Gören	3
17	Günce	1	70	Gürcü	2
18	İane	1	71	Hacı	6
19	İkiz	1	72	Hazcı	1
20	Kap gel	2	73	Hoca	2
21	Kara	13	74	İmam	7
22	Karagöz	2	75	İmirzalı	1
23	Kara yüce	2	76	İnce	1
24	Kart	3	77	Kabadayı	1
25	Kazgancı	4	78	Kantar	2
26	Kaz	2	79	Karakulak	1
27	Kel	3	80	Karanlık	1
28	Kırak	2	81	Katip	1
29	Koca	4	82	Keşgek	1
30	Köle	2	83	Kırma	2
31	Kör	4	84	Kocabıyk	1
32	Köse	5	85	Kocagöz	2
33	Kuşçu		86	Konyalı	4
34	Laloğlu	2	87	Kösek	1
35	Layıç	2	88	Pinti	1
36	Mengücek	1	89	Reis	2
37	Meşaleci	2	90	Sağ	1
38	Molla	1	91	Sağır	1
39	Pirce	2	92	Samanlı	3
40	Pirinçci	1	93	Selam	1
41	Sarı	2	94	Selli	1
42	Sucu		95	Serçe	1
43	Taşçı	1	96	Sipahi	5
44	Topçu	1	97	Sofdioğlu	1

45	Türk	2	98	Sözcü	2
46	Yaslı	1	99	Şah	2
47	Yazıcı	1	100	Totak	1
48	İbiş	1	101	Ulak	1
49	Seca	1	102	Umurcuoğlu	1
50	Koç	1	103	Vezir	2
51	Esir	1	104	Yanık	2
52	Serban	1	105	Zepik	2
53	Cezayirli	1			

2.3. MESLEKLER

Meslekler, faaliyet alanları dikkate alınarak 3 ana başlıkta toplanmıştır. Bunlar ileride, sırasıyla tarım ve hayvancılık, kamu görevlileri ve diğerleri olarak gruplandırılarak tablolar halinde verilmiştir.

Tablo 9’da, hane reisi sayısı ve meslek çeşitliliğine göre hane reisi sayıları birbirini tutmamaktadır. Tablo oluşumundaki en önemli gerekçemiz, hane reisinin meslek bilgisinin yazıldığı yerde yazan mesleğinin yanı sıra meslek gelirleri hanesine yazılan gelir çeşidini de dikkate almak zorunda kalışımızdır. Şöyle ki, meslek hanesi “erbab-ı ziraat ” olan hane reisinin tarım ve hayvancılıktan hatırı sayılır gelir elde ettiği görülmüştür.

Ayrıca bazı hanelerin ziraatla uğraştığı halde mesleğinin belirtilmediği de olmuştur. Örneğin; Danişmedli kazasına bağlı Kazganpınarı Köyünün birkaç hane dışında hemen hemen tüm hanelerin meslekleri belirtilmemiştir. Ancak incelediğimiz defterlerden, bu hanelerin tamamının ziraatçılıkla meşgul olduğu anlaşılmaktadır⁹⁰.

2.4. TARIM VE HAYVANCILIKLA UĞRAŞANLAR

Danişmentli kazasına bağlı olan Akça, Alacaatlı, Avdan, Çapalı, Gürden, Haydarlı, Karakuyu, Kazganpınarı ve Okçular köylerinin geneli erbabı ziraatle uğraştığı için hemen hemen her hanenin ekili alanı bulunmaktadır. Ayrıca hiç arazisi olmayan birkaç hanede mevcuttur.

⁹⁰ B.O.A(BAŞBAKANLIK OSMANLI ARŞİVİ) Temettuât Defterleri (ML- VRD- TMT- d) 13183 Numaralı Danişmendli Kazasına tabi Kazganpınarı kariyesinin Temettuât Defteri.

Tablo 5. Danişmendli Köylerinde Tarım ve Hayvancılıkla Uğraşanlar

Köyler	Hane	MESLEKLER				
		Ziraat	Çiftçi	Hizmetkâr	Amele	Çoban
						2
Çapalı	36	31		3		
Karakuyu	31	30	1			
Alacaathı	20	20				
Avdan	22	19				
Haydarlı	43	39		2		
Kazganpınarı	37	5				
Okçular	38	35			1	1
Gürden	22	22				
Akça	40	38		1		
Toplam	289	239	1	6	1	3
Genel Toplam		250				
Meslek Grubunun Nüfusa Oranı %	%	95.60	0.40	2.40	0.40	1.20

Yukarıdaki tabloda da görüldüğü gibi, tarımla uğraşan hane sayılarına hizmetkârlık ve amele meslek gurupları da eklenmiştir. Bu bilgiler neticesinde, bölgenin tarım toplumu olduğu, hizmetkârların ve amelelerin daha çok tarla işlerinde çalıştıklarını söyleyebiliriz. Buna göre tarım ve hayvancılıkla uğraşan hane sayısı 250 iken, toplam nüfus içindeki oranı % 95.60'tır.

Yukarıdaki tabloda dikkati çeken en önemli husus, 239 hane reisi ile birinci sırada yer alan ziraatçılıktır. Danişmendli köyleri içerisinde, ziraatçılıkla uğraşan ve hane bakımından en fazla sayıya sahip olan Haydarlı köyünde, toplam 39 hane ziraatçılıkla uğraşmıştır. Çapalı köyü ise 3 hane reisi hizmetkâr ve 2 hane reisi çoban ile en fazla sayıya sahiptir.

2.5. ESNAFLIK VE TİCARETLE UĞRAŞANLAR

Danişmendli köylerinin, meslek hanelerine doğrudan ticaret kaydedilmemiştir. Ancak meslek hanesinde “erbab-ı ziraat” yazıldığı halde meslek gelirleri hanesinde, koyunculuk, hayvanat ticareti, bağcılık, berberlik gibi işlerle meşgul olup bunlardan gelir elde ettikleri kaydedilmiştir. Bu veriler neticesinde, Danişmendli Köyleri'nde yaşayan mükelleflerin, gelir temin etme konusunda oldukça hassas davrandıklarını söylemek mümkündür.

Tablo 6. Danişmendli Köylerinde Esnaflık ve Ticaretle Uğraşanlar

Köy	Meslekler	Tüccar	Bardakçı	Kerestecilik	Ağaç	Berberlik	Bağcılık
	Hane						
Çapalı	36	11					
Karakuyu	31						
Alacaatlu	20						
Avdan	22		3				
Haydarlu	43	4					
Kazganpınarı	37	2		10	7	1	1
Okçular	38	2					
Gürden	22						
Akça	40	2					
Toplam	289	21	3	10	7	1	1
Genel Toplam	%						
Meslek Grubunun Nüfusa Oranı %	%15.57	46.66	6.66	22,22	15,55	2,22	2,22

Yukarıdaki tabloda da belirtildiği gibi, esnaflık ve ticaret başlığı altında incelediğimiz meslekler; tüccar, kerestecilik, bardakçılık, bağcılık ağaç ticareti, berberlik meslekleri olarak gruplandırılmıştır. Bu meslek gurubunun toplam nüfusa oranı %15.57'dir.

2.6. KAMU GÖREVLİLERİ

Danişmendli köylerinde Kamu görevlileri olarak 1 imam 1 kethüda ve 2 tane de asker bulunmaktadır. Aşağıdaki tabloda da görüldüğü gibi Kazganpınarı dışında hiçbir köyde imam bulunmamaktadır⁹¹.

Tablo 7. Danişmentli Köylerinde Kamu Görevlilerinin Dağılım Oranları

Köyler	Hane	Kamu Görevlileri		
		İmam	Kethüda	Asker
Çapalı	36			
Karakuyu	31			
Alacaatlu	20			
Avdan	22			
Haydarlu	43			1
Kazganpınarı	37	1	1	
Okçular	38			1

⁹¹ Danişmendli Köylerinde tek imamın bulunması muhtemelen göçebe kültürünün bir sonucu olmalıdır.

Gürden	22			
Akça	40			
Toplam	289	1	1	2
Genel Toplam	%	4		
Meslek Grubunun Nüfusa Oranı %	1.38	25.00	25.00	50.00

Danişmendli köylerinin genelinin meslek grubu erbab-ı ziraat olarak kaydedilmiştir. Haydarlı ve Okçular köylerinde de 1'er asker kaydına rastlanılmıştır. Danişmendli köylerinde kamu görevlileri ve hizmet üretenlerin nüfusa oranı % 1. 38 'dir.

2.7. DİĞER

Diğerleri başlığı altında belirttiğimiz meslek grupları, aslında meslek kısmında tarım ve hayvancılık faaliyetlerinde bulunmayıp gelir elde edemeyen ya da hane reisinin özel durumunu bildiren ifadelerin yazıldığı kısımdır. Buna göre Danişmendli kazasına bağlı köylerde küçük yaşta, yetim, hicret etmiş ve meslek kısmı boş bırakılanlar olmak üzere toplam 39 hane bulunmaktadır.

Tablo 8. Danişmendli Köylerinde Mesleği Boş ya da Özel Durum Bildirenler

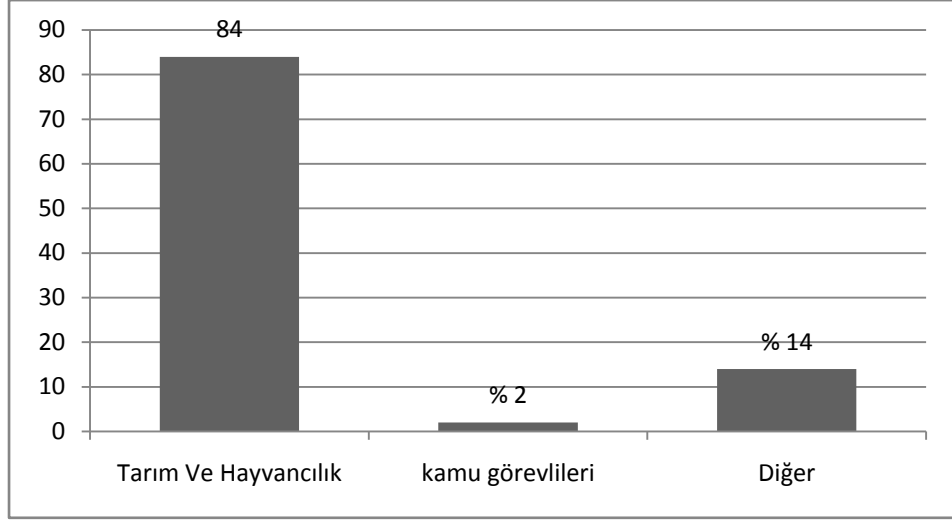
Köyler	Hane	Yetim	Küçük Yaşta	Hicret etmiş	Mesleği Boş Bırakılanlar
Çapalı	36				
Karakuyu	31			1	
Alacaatlı	20	1			3
Avdan	22				
Haydarlı	43	2			
Kazganpınarı	37				30
Okçular	38				
Gürden	22				
Akça	40		1		1
Toplam	289	3	1	1	34
Genel Toplam	%	39			
Meslek Grubunun Nüfusa Oranı %		7.69	2.56	2.56	87.17

Köyler bazında değerlendirdiğimizde meslek hanesi boş bırakılanın en fazla olduğu köy tabloda da belirtildiği gibi, 30 hane ile Kazganpınarı Köyüdür. Ve toplam nüfusa oranı ise % 89.74' tür.

Tablo 9. Danişmentli Köylerinde Mesleklerin Dağılım Oranları

Köyler	Hane	MESLEKLER											
		Tarım Ve Hayvancılıkla Uğraşanlar					Kamu Görevlileri			Diğer			
		Ziraat	Çiftçi	Hizmetkâr	Amele	Çoban	İmam	Kethüda	Asker	Yetim	Küçük Yaşta	Hicret etmiş	Mesleği Boş Bırakanlar
Çapalı	36	31		3		2							
Karakuyu	31	30	1									1	
Alacaatlu	20	20								1			
Avdan	22	19											3
Haydarlu	43	39		2				1	2				
Kazganpınarı	37	5					1	1					30
Okçular	38	35			1	1			1				
Gürden	22	22											
Akça	40	38		1							1		1
Toplam	289	239	1	6	1	3	1	1	2	3	1	0.3	34
Genel Toplam	%	293											
Meslek Grubunun Nüfusa Oranı %	98.6	81.5	0.3	2.0	0.3	1.0	0.3	0.3	0.3	1.0	0.3	0.3	0.3

Bu tabloya göre, tarım ve hayvancılıkla uğraşan hane yüzdesi %84 olarak tespit edilmiş, bunlardan %81,57 'inin meslek hanesinde ise “erbab-ı ziraat” yazıldığı görülmüştür.

Şekil 1. Danışmendli Köylerinde Meslek Grupları Dağılım Grafiği

İKİNCİ BÖLÜM

XIX. YÜZYIL ORTALARINDA DANIŞMENDLİ KÖYLERİ'NDE EKONOMİK YAPI

1. GELİR KAYNAKLARI

1.1. TARIM GELİRLERİ

Osmanlı Devletindeki insanlar toprağa bağlı bir hayat yaşıyorlardı. Kırsal kesimde yaşayan insanların sayısı şehirde yaşayan insanların sayısından çok fazladır. Üretim, tarım ve hayvancılık üzerine kurulmuştur. Buna göre gelirler ağırlıklı olarak tarım ve hayvancılıktan elde edilmiştir. İncelediğimiz defterde de bu tablo değişmeden karşımıza çıkmıştır. İncelediğimiz Temettüât defterlerinde belirtilen H. 1260 yılı gelirleri, gerçek geliri; 1261 yılı gelirleri ise tahmini geliri göstermektedir. Ayrıca incelediğimiz defterde, köylerin sonunda verilen toplam gelirler ile bizim yaptığımız toplamlar arasında farklılıklar ortaya çıkmaktadır. Bu farklılığın hane reisinin gelir kaynaklarının toplamını alırken veya hanelerin toplam Temettüâtlarını hesaplarken ortaya çıkan yanlışlıklardan olduğu görülmektedir. Biz değerlendirmeleri bulduğumuz veriler doğrultusunda yaptık.

Tablo 10. Danişmendli Köylerinde Tarım Gelirleri

Köyler	Tarm Geliri Alanı	Mezru Tarla		Ahara İcara verilen		Gayr-ı Mezru Darı		Bağ		Bahçe		Afyon		Susam Tarlası		Tarm Geliri Toplamı
		1260 (H)	1261 (H)	1260 (H)	1261 (H)	1260 (H)	1261 (H)	1260 (H)	1261 (H)	1260 (H)	1261 (H)	1260 (H)	1261 (H)	1260 (H)	1261 (H)	
	Hane	1260 (H)	1261 (H)	1260 (H)	1261 (H)	1260 (H)	1261 (H)	1260 (H)	1261 (H)	1260 (H)	1261 (H)	1260 (H)	1261 (H)	1260 (H)	1261 (H)	YIL(1260-1261 H)
Çapalı	36	20075	32318													52393
Karakuyu	31	21868	22651									3469				47988
Alacaatlı	20	6650	12506													19156
Avdan	22	16213	20296													867756
Haydarlı	43	28442	26429													54871
Kazganpınarı	37	36702	23736	444		180		14360	5710	4035	3215	90		880		88728
Okçular	38	26518	29486													56628
Gürden	22	18461	24037													42504
Akça	40	19956	15145													35101
Toplam	289	194885	206604	444		180		14360	5710	4035	3215	3559		880		433872
Genel Toplam	%	433872														
Meslek Grubunun Nüfusa Oranı %	%	44.9	47.62	0.01	-	0.04	-	0.04	1.32	0.93	0.93	0.82	-	0.20	-	100

Yukarıdaki tabloda H. 1261 yılındaki ekili ve dikili tarım alanlarından elde edilen gelir miktarları verilmiştir. Tarlalar, icara verilen tarla ve susam tarlalarıyla birlikte toplamda %92,88 oranında bir paya sahiptir. Bu tablodan, bu bölgedeki insanların neredeyse tamamının tarımla uğraştığı ortaya çıkmaktadır.

Bunun dışında bağ, bahçe, afyon alanlarından elde edilen gelirler tarlalardan elde edilen gelirlerle kıyaslandığında oldukça az bir alana sahiptir ve yaklaşık oranı % 7.12'dir.

Ayrıca hane reislerinden tarım alanına sahip olmayanların ortak özelliklerine değinecek olursak; hizmetkâr, amele, asker ya da küçük yaşta olanlara ait mezru tarla bilgisine istisnai olarak rastlanmıştır. Buna göre mesleğine erbab-ı ziraat yazılanların hemen hemen hepsinde mezru tarla kaydedilmiştir. Bunun dışında Danişmendli köylerinde meslek hanesinde erbab-ı ziraat yazmasına rağmen hizmetkârlıktan da gelir elde edildiği kaydedilmiştir

1.2. HAYVANCILIK GELİRLERİ

Hayvancılığı türlerine göre büyükbaş, küçükbaş, yük-binek ve arıcılık olarak dört başlık altında incelemeyi daha uygun bulduk. Danişmendli Köylerinde direk olarak hayvancılık ticareti ile uğraşan aileler bulunmamaktadır. Genel olarak Danişmendli köylerinin meslek hanesinde erbab-ı ziraat yazan hane reisleri hayvan beslemekle beraber diğer meslek gruplarına mensup hane reisleri de hayvancılık ile uğraşmışlardır.

İlk olarak en fazla gelir elde edilen küçükbaş hayvancılığına değinelim. Hayvan sayısı bakımından da gelir miktarı bakımından da küçükbaş hayvancılık ilk sırayı almaktadır. Bu grupta sağman yoz koyun, sağman koyun, keçi, sağman keçi, yoz keçi, gelir getiren hayvanlar olmuştur. Gelir getiren küçükbaş hayvanların sayısı 3968'dir⁹². Bu sayının toplam hayvan sayısına oranı % 50. 25'tir. Bu sayıdan elde edilen gelir 31363 kuruştur. Bu sayı ile en fazla gelire sahip olup, toplam hayvan gelirine oranı % 39.79' dur. Bunların dışında gelir getirmeyen küçükbaş hayvanların da sayı ve oranlarını çalışmamızda değinmeyi uygun bulduk. Buna göre Danişmendli

⁹² ML-VRD-TMT-d-13179-85 Numaralı Temettuât Defterleri.

köylerinde gelir getirmeyen 1729 küçükbaş hayvan bulunmaktadır. Bu hayvan sayıları arasında oğlak ve kuzu bulunmaktadır. Gelir getirmeyen bu hayvanların sayısının toplam hayvan sayılarına oranı ise 21.89'dur.

Hayvan sayısı bakımından üçüncü, gelir miktarı bakımından ikinci sırayı alan grup ise yük- binek hayvancılığıdır. Danişmendli köylerinde gelir getiren 536 baş yük- binek hayvanı mevcuttur. Bu hayvan sayısının toplam hayvan sayısına oranı % 6. 79' dur. Getirmiş olduğu gelir ise 30523 kuruştur. Toplam hayvan gelirine oranı ise % 38. 72'dir. Gelir getiren yük hayvanlarının içerisinde kısarak, hamule döllu deve, hamule yoz deve, döllu yoz deve, hamule deve, döllu navlı deve, cellabe yoz deve, dişi merkep, köşklü navlı deve, kolluklu kısarak, döllu kısarak, behur deve, yoz köşklü deve, döllu deve toylağı, dölsüz kısarak, erkek merkep bulunmaktadır⁹³. Yine küçükbaş hayvanlarda olduğu gibi yük- binek hayvanlar içerisinde de gelir getirmeyen hayvanlar vardır. Danişmendli köylerindeki bu hayvanların sayısı 233 baştır. Toplam hayvan sayılarına oranı da % 2. 95'tir. Gelir getirmeyen bu grup içerisinde bulunan hayvanlar merkep, erkek merkep, esp, yoz navlı deve, toylak deve, erkek merkep, erkek tay, dişi yoz merkep, dişi dölsüz merkep, yoz merkep, yoz deve toylağı, yoz kısarak, beygir ve katırdır.

Hayvan sayısı bakımından ikinci, gelir miktarı bakımından da üçüncü olan hayvan grubu büyükbaş hayvancılıktır. Danişmendli köylerinde gelir getiren büyükbaş hayvan sayısı 428 baştır. Bu grup içerisinde sağman karasığır, sağman sığır ineği, sağman karasığır ineği, sağman inek, sağman camız bulunmaktadır. Gelir getiren büyükbaş hayvan sayısının toplam hayvan sayısına oranı % 5.4' dir. Büyükbaş hayvanlardan 16897 kuruş gelir elde edilmiştir. Bu miktar gelir bakımından % 21. 44'tür. Bu oranla gelir açısından üçüncü sırada yer almaktadır. Geliri olmayan büyükbaş hayvanların sayısı 1000, toplam hayvan sayısına oranı ise % 12. 66'dır. Gelir getirmeyen büyükbaş hayvanların içerisinde erkek dana, yoz karasığır ineği, karasığır düvesi, sığır düvesi, karasığır öküzü, karasığır tosunu, manda öküzü, dişi karasığır düvesi, döl düvesi, dişi dana, karasığır danası, öküz, yoz inek, çift camışı, erkek camış, dişi düve, erkek tosun, dişi karasığır danası, erkek karasığır danası, camış öküzü, çift öküzü, dişi karasığır, erkek karasığır, dölsüz inek, tosun, erkek camış, camış düvesi bulunmaktadır. Danişmendli köylerinde en az gelir

⁹³ Erkek merkepten alınan hâsılat bazen verilmişken bazen de verilmemiştir.

getiren hayvancılık türü arıcılıktır. Toplamda 3 kovandan 42 kuruşluk bir gelir elde edilmiştir. Bu gelirin toplam gelire oranı ise % 0.05' tir.

Tablo 11. Danişmendli Köylerinde Hayvancılığın Gelir Getiren ve Gelir Getirmeyen Türlerine Göre Dağılımı

Köyler	Hane	Büyük baş			Küçük Baş			Yük Binek			Arıcılık		Toplam Hayvan Sayısı	Köy Toplam Geliri	Köyün Gelir Oranı %
		Baş(Re's)	Kuruş	Geliri Olmayan Baş(Re's)	Baş(Re's)	Kuruş	Geliri Olmayan Baş(Re's)	Baş(Re's)	Kuruş	Geliri Olmayan Baş(Re's)	Kovan-Adet	Kuruş			
Çapalı	36	73	2960	147	1340	7540	338	75	5430	79			2052	15930	20.21
Karakuyu	31	62	2365	121	124	6334	1	57	2826	41			406	11525	14.62
Alacaatlı	20	62	1160	73				40	2612	18			160	3772	4.79
Avdan	22	32	1280	79	493	6334	278	35	1300	16			933	5071	6.43
Haydarlı	43	50	2030	137	681	5558	448	81	3335	11	2	20	1410	1410	13.88
Kazganpınarı	37	45	1322	92	50	546	16	2	175	33	1	22	239	2065	2.62
Okçular	38	26	1322	112	356	2702	204	50	650	1			749	4392	5.57
Gürden	22	52	2080	110	393	2702	143	53	1480	14			765	5706	7.24
Akça	40	59	2660	129	531	4046	301	143	12715	14			1183	19421	24.64
Toplam	289	428	16897	1000	3968	31363	1729	536	30523	233	3	42	7897	78825	100
Hayvan Oranı	%	5.42		12.66	50.25		21.89	6.79		2.95	0.04		0.05		0.05
Gelir Oranı	%		21.44			39.79			38.72			0.05		0.05	

Yukarıdaki tablo, Danişmendli kazasına bağlı köyler açısından değerlendirilecek olunursa, en fazla hayvan besleyen köy 2052 baş ile Çapalı' dır. Çapalı'da beslenen hayvan sayısının Danişmendli köylerine oranı % 25.98' dir. Hayvancılık geliri ise 15930 kuruştur. Danişmendli köylerine ait hayvancılık gelirene oranı ise % 20. 21' dir.

Danişmendli köyleri içerisinde en az hayvan besleyen köy ise Alacaath Köyü'dür. Toplam 160 baş hayvana sahipler. Danişmendli köylerinde beslenen hayvan sayılarına oranı % 2.02'dir. Hayvancılık geliri ise % 4.79 oranıyla 3772 kuruştur. Danişmendli köyleri elde edilen gelirler açısından değerlendirilecek olunursa, en fazla hayvancılık gelirine sahip olan köy 19421 kuruşla Akça Köyü'dür. Danişmendli köylerine ait hayvancılık gelirine oranı ise % 24.64'tür. En az gelire sahip köy de, 2065 kuruşla Kazganpınarı Köyü'dür. Hayvancılık gelirine oranı ise % 2.62'dir. Danişmendli köylerinde bulunan toplam hayvan sayısı yaklaşık 7897 baştır⁹⁴. Danişmendli köylerinde elde edilen toplam gelir ise 78825 kuruştur.

1.3. ÇOBANLIK GELİRLERİ

Danişmendli köyleri içerisinde tarım ve hayvancılık ile uğraşan meslek grupları içerisinde saydığımız mesleklerden birisi de çobanlıktır. Bu meslek ile uğraşan hane sayısının az olmasından dolayı ayrıca bir tabloda göstermeyi uygun bulmadık. Ancak yine de bu meslek ile uğraşan hane reislerinin hangi köylerde, kaç hane oldukları ve ne kadar gelire sahip oldukları bilgisini vermenin de önemli olduğu kanaatindeyiz. Danişmendli köylerinde toplam 3 hane, çobanlık mesleği ile uğraşmaktadır. Buna göre Çapalı' da 2 hane 1029 kuruş, Okçular' da 1 hane 780 kuruş ile toplamda 1809 kuruş gelir elde edilmiştir.

1.4. İŞÇİLİK GELİRLERİ

Danişmendli köylerinde işçilik gelirleri içerisinde sayılabilecek iki tür gelir bulunmaktadır. Bunlar genel itibariyle tarım işçiliği şeklinde meydana gelen amelelik ve hizmetkârlıktan elde edilen gelirlerdir.

Tablo 12. Danişmendli Köylerinde İşçilik Gelirleri

Köyler	Hane	İŞÇİLİK GELİRLERİ(Kuruş)		Toplam Köy Geliri	Köyün gelir oranı %
		Hizmetkâr	Amele		
Çapalı	36	1661		1661	49.76
Karakuyu	31				
Alacaath	20				
Avdan	22				
Haydarlı	43	877		877	26.27
Kazganpınarı	37				

⁹⁴ BOA.,ML-VRD-TMT-d-13179-85 Numaralı Temettuât Defterleri.

Okçular	38		260	260	7.79
Gürden	22				
Akça	40	540		540	16.18
Toplam	289	3078	260	3338	
GELİR ORANI	%	92.21	7.79		100

Yukarıdaki tabloda da görüldüğü gibi; Danişmendli köylerinde hizmetkârlıktan elde edilen gelir 3078 kuruştur. Toplam işçilik gelirlerinin % 92.21' ini oluşturmaktadır. Bunun yanında Danişmendli köylerinde sadece 1 hane amelelikten gelir elde etmektedir. O da Okçular köyünde 17 hane numarasıyla Çavuş oğlu Musa Bin Hüseyin'dir. Toplam geliri 260 kuruştur. İşçilik gelirleri toplamının 7.79' unu oluşturmaktadır.

1.5. TİCARET VE ESNAFLIK GELİRLERİ

Danişmendli köylerinin genelinin meslek hanesinde erbab-ı ziraat yazılmakla beraber ticaretten de gelir elde edilmiştir. 45 hane reisi, meslekleri ziraatçı yazılmış olmasına rağmen aynı zamanda ticaretle de uğraşmış ve ticaretten gelir elde etmiştir.

Tablo 13. Danişmendli Köylerinde Ticaret Gelirleri (Kuruş Olarak)

Köyler	Hane	MESLEKLER					
		Tüccar	Bardakçı	Kerestecilik	Ağaç	Berberlik	Bağcılık
Çapalı	36	12835					
Karakuyu	31						
Alacaathı	20						
Avdan	22		600				
Haydarlı	43	1858					
Kazganpınarı	37	605		1240	850	150	250
Okçular	38	800					
Gürden	22						
Akça	40	650					
Toplam	289	15545	600	1240	850	150	250
Genel Toplam	%	19535					
Gelir Oranı		79.58	3.07	6.35	4.35	0.77	0.77

Yukarıdaki tabloda da görüldüğü üzere, Danişmendli köylerinde toplamda ticaretten 19535 kuruş gelir elde edilmiştir. Danişmendli köylerinde en fazla 15545

kuruşla tüccarlıktan gelir elde edilmiştir. Bu toplam gelirin % 79.58'ini oluşturmaktadır. Köy bazında değerlendirilecek olunursa, tüccarlıktan en fazla geliri 12835 kuruşla Çapalı Köyü elde etmiştir.

1.6. KAMU GÖREVLİLERİ VE HİZMET ÜRETENLER

Danişmendli köylerinde kamu görevlileri ve hizmet üreten hane reislerinin hepsinin yapmış oldukları mesleklerden gelirleri bulunmamaktadır. Danişmendli köylerinde toplam 1 imam bulunmaktadır. Kazganpınarı'nda görevli olan bu imamın toplam 650 kuruş geliri mevcuttur. Yine Kazganpınarı'nda bulunan 1 kethüdanın ise toplam geliri 1000 kuruştur.

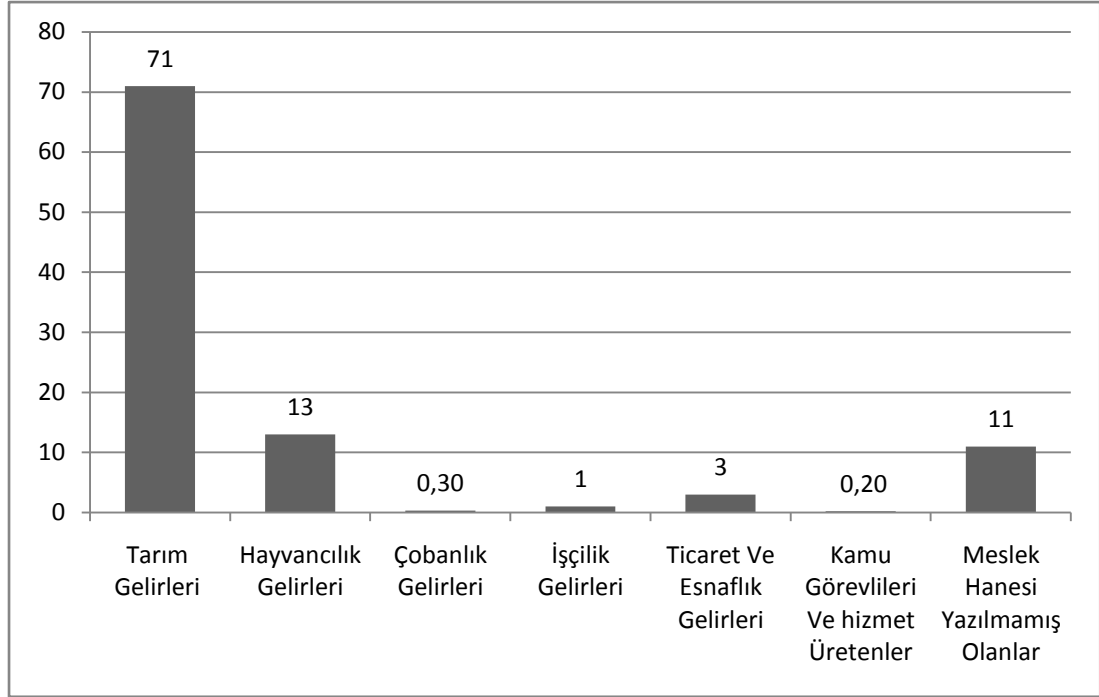
Diğer taraftan Okçular ve Haydarlı' da 1'er asker bulunmakta ve silâh altında oldukları için gelirleri bulunmamaktadır.

1.7. MESLEK HANESİ YAZILMAMIŞ OLANLAR

Danişmendli köylerinde belirli bir mesleği olmayan hane reislerinin meslek hanelerinde herhangi bir şey belirtilmemesine rağmen ticaretten gelir elde ettikleri kaydedilmiştir. Danişmendli köylerinde 35 hanenin meslek haneleri boş bırakılmıştır. Danişmendli köylerinde mesleği boş bırakılanların toplam geliri 65123 kuruştur. Danişmendli köyleri içerisinde, meslek hanesi belirtilmemekle beraber, ticaret geliri en fazla olan köy 59308 kuruş ve % 91.07 oranıyla Kazganpınarı' dır.

Tablo 14. Danişmendli Köylerinde Mesleği Olmayanlar

Köyler	Hane	Mesleği Boş Bırakanlar	Köy Gelirleri	Köyün Gelir Oranı %
Çapalı	36	2	3890	5.97
Karakuyu	31			
Alacaathı	20			
Avdan	22	2	1925	2.96
Haydarlu	43			
Kazganpınarı	37	30	59308	91.07
Okçular	38			
Gürden	22			
Akça	40			
Toplam	289	35	65123	
Gelir Oranı	%			100

Şekil 2. Danışmendli Köylerinin İş Kollarına Göre Gelir Dağılımı

2. GELİR DAĞILIMI

Temettuât defterleri tutulurken, vergi mükellefi hane reislerinin toplam gelirleri kaydedilmiştir. Buna göre Danışmendli köylerine ait gelirleri, haneleri ve yerleşim yerlerini ölçü olarak çeşitli yönleriyle değerlendirdik.

2.1. HANELERE GÖRE GELİR DAĞILIMI

Danışmendli köylerinde, gelir seviyelerine göre hanelerin durumu değerlendirilecek olunursa, Danışmendli köylerinde yıllık geliri 501-3000 kuruş arasında olanların en fazla olduğu görülür. Yılda 501-3000 kuruş arası gelir elde eden hane reisi sayısı 221'dir. Bu rakamın haneler oranı ise % 77.27'dir. Oran olarak ikinci sırayı alan, hane sayısı 54 hane ve % 18.53 oranla 0- 500 kuruşluk gelir aralığı olan hanelerdir. Üçüncü gelir aralığı da 3001-5000 kuruşluk gelir aralığıdır. Bu aralıkta toplam 9 hane bulunmakla beraber hanelere oranı % 3.15'tir. Diğer taraftan Danışmendli köylerinde 7501-9500 gelir aralığında % 0.70 oranla 2 hane bulunmaktadır. 5001- 6000 gelir aralığında ise 1 hane bulunmakta, oranı ise 0.35'dir.

Danişmendli Köylerine ait toplam Temettüatların da belirtildiği aşağıdaki tabloda, yıllık geliri yazılmamış olan hane reisleri de bulunmaktadır. Bu hanelerin toplam sayısı 7'dir. Haneler oranı ise % 2.45'tir. Defterlerde bu hane reislerinin meslekleri yetim, küçük yaşta, hicret etmiş ya da askerde olduğu şeklinde belirtilmiştir.

Tablo 15. Danişmendli Köylerine Ait Hanelere Göre Gelir Dağılımı ve Oranları Tablo

KÖY	Gelir Aralığı (Kuruş)						Hiç Temettüat Olmayanlar	Temettüat Olan Hane	Toplam Temettüat	Köyün Toplam Gelir Oranı
	0-500	501-3000	3001-5000	5001-6000	6001-7500	7501-9500				
Çapalı	3	30	2			1		35	60510	9.34
Karakuyu	5	26	2					33	32080	9.34
Alacaath	12	7					1	19	32080	2.46
Avdan	3	18					1	21	21899	6.38
Haydarlu	9	30		1		1	2	41	56289	16.39
Kazganpınarı	6	26	4				1	36	63942	18.62
Okçular	9	29					1	38	33301	9.70
Gürden	1	21						22	25433	7.41
Akça	5	34	1				1	40	41459	12.07
Toplam	53	221	9	1	0	2	7	286	343358	
Hanelerin toplama oranı%		18.53	77.27	3.15	0.35	0	0.70	2.45		100

Bunun sonucunda bu bölgede yaşayan insanların ortalama geliri 500-3000 gelir aralığında olduğu görülmüştür. Tespit edilen ortalama gelir çevre yerleşim ilçelerle karşılaştırıldığında Emirdağ (Nevahi-i Barçın) kazasında hanelerin ortalama net geliri 3265 kuruştur. Kişi başına düşen net gelir ise 552 kuruş civarındadır⁹⁵. Atabey kazası İslam Köyü'nde kişi başına düşen gelir 1292 kuruş⁹⁶, Keçiborlu'da 2211 kuruş⁹⁷, Karamık'ta 4406,6⁹⁸, Eğirdir'de 1162,4 kuruşluk ortalama gelir tespit edilmiştir⁹⁹. Buna göre Danişmendli kazası kişi başına 1200 kuruş ile Emirdağ (Nevahi-i Barçın) kazası ve Eğirdir'den daha yüksek diğer yerleşim birimlerinden daha düşük bir gelir ortalamasına sahiptir.

2.2. MESLEKLERE GÖRE GELİR DAĞILIMI

Hane reislerinin meslekleri belirtilirken, 39 hane reisinin mesleği belirtilmediği görülmüştür. Bunlardan 6 hane reisinin yetim, küçük yaşta, hicret etmiş olduğu, diğerlerinde ise herhangi bir açıklama yapılmadığı görülmüştür. Ayrıca 2 hane reisinin de askerde olduğu kaydedilmiştir.

Meslek haneleri ve gelirleri boş olarak belirtilen hanelere ek olarak, 10 hanenin kariye-i Uluborlu ve Isparta ahalisi ile ortak iş yaptığı, oturanların sadece isimleri verilerek mesleklerine ait herhangi bir ayrıntı bildirilmemişti.

Tablo 16. Mesleklere Göre Gelir Dağılımı(Kuruş olarak)

KÖY	Temettuât Türü	MESLEKLER							
		Çobanlık		Hizmetkârlık		Berber		Toplam	
	Hane	Temettuât	Hane	Temettuât	Hane	Temettuât	Hane	Temettuât	
Çapalı	36	2	650	3	900			5	1550
Karakuyu	31								
Alacaatlı	20								
Avdan	22								
Haydarlı	43			2	750			2	750

⁹⁵ Kendirli; a.g.t., s. 86-88.

⁹⁶ Songun; a.g.t., s. 85.

⁹⁷ Özdemir; a.g.t., s. 53.

⁹⁸ Kündeyi, a.g.t.s.30.

⁹⁹ Tahsin Yeşil; *9930 Numaralı Temettuât Defterine Göre XIX. Yüzyıl Ortalarında Eğirdir'in Köylerinin Sosyal ve Ekonomik Yapısı*. Basılmamış Yüksek Lisans Tezi. Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Isparta, 2006, s. 43.

Kazanpınarı	37					1	250		250
Okçular	38								
Gürden	22			3	1180			3	1180
Akça	40			1	500			1	500
Toplam	289	2	650	9	3330	1	250	11	4230

Danışmendli Temettuât defterleri ile ilgili yukarıdaki tabloda doğrudan meslek Temettuâtı yazılan haneler esas alınmıştır. Bunun dışında özellikle ziraatçılıkla uğraşan hane reislerinin meslek hanelerinde erbab-ı ziraat yazdığı halde meslek gelirleri ayrıca yazılmamıştır.

3. VERGİLER VE VERGİ DAĞILIMLARI

Bilindiği gibi Osmanlı İmparatorluğu'nda halk iki kurala göre vergilendirilmiştir. Kuralın ilki dinseldir. Diğer İslam devletleri gibi Osmanlıların da İslami inanç ve esaslara göre aldıkları vergiler “Tekâlif-i Şeriyye” (şeriatın öngördüğü vergiler) diye adlandırılmıştır. Devlet bu vergileri şeriatın bir gereği olarak aldığı için “ Rûsum-i Şeriyye de denilmiştir. Çiftçi reayadan alınan oşur, resm-i çift, resm-i ağnam gibi vergilerle şehirlerde ticari faaliyetlerden elde edilen bağlar da bu türe girmektedir. Diğer taraftan devletin yürütme ve uygulama görevlerini yapmakta olanlara hizmetleri karşılığı halktan alınan bedel ise “Rûsum-i Örfiyye” (Tekâlif-i Örfiyye) olarak nitelendirilmiştir. Çeşitli kademelerde görev alan yöneticilere emekleri karşılığında verilmekte olan bu vergilerin miktar ve çeşitleri kanunnamelerle bölgelere ve zamana göre ayrı ayrı düzenlenmiştir. Cürüm ve cinayet, arûs, bennak, mücerret, vb. daha pek çok vergiler bu türe girmektedir. Bu iki genel vergi çeşidi dışında kalan kanunnamelere ve şeraite uyup uymadığı düşünülmeden alınan bir vergi çeşidi daha vardır. “Tekâlif-i Divaniyye” veya “ Avarız-ı Divaniyye” denilen bu vergi başlangıçta ancak sefer için gerek duyulduğunda halktan alınmışken gitgide devamlı alınan vergiye dönüştürülmüştür¹⁰⁰.

Osmanlı Devleti'nde Temettuât sayımlarının yapılmasının esas amacı yeni vergi düzeninin alt yapısını oluşturmaktır. Bu bölümde Temettuât defterine kaydedilmiş vergi türleri ve miktarlarının hane, ölçeğinde dağılımlarını

¹⁰⁰ Çadircı, a.g.e., s. 105.

değerlendireceğiz. Temettuât defterlerinde hanelerin mal, emlak ve gelirleri yazılırken hane reisinin isminin sağ üst köşesinde hane reisinin mesleğinden sonra “ bir senede vergisi” olarak yıllık vergi miktarı belirtilmiştir.

3.1 VERGÜ-Yİ MAHSUSA

Osmanlı vergi sisteminde Tanzimat sonrası yapılan en önemli yenilik vergi çeşitlerinin azaltılmasıdır. Tanzimat yöneticileri örfi vergileri kaldırarak yerine “vergü, vergü-yü mahsusa¹⁰¹, komşuca alınan vergi” adları ile alınan tek bir vergi getirdiler¹⁰². Bu yeni vergi sisteminin tevziinde sancakların daha önce örfi vergi olarak ödedikleri vergi miktarları esas alınarak sancak düzeyinde vergi miktarı belirlenmiştir. Bu toplam vergi kazalara, köylere, mahallelere ve tek tek hane reislerine “... Hal ve tahammül ve temettuâtına göre komşuca paylaşılıp” her hanenin vergi yükümlülüğü belirlenmiş oluyordu. Hanelerin iktisadi durumuna göre vergi alınmasını sağlamak için 1844 yılında halkın emlak, arazi ve hayvanları, ticaret, vs. gelirlerini belirleyecek Temettuât tahlilleri yapılmıştır¹⁰³. Temettuât sayımları neticesinde verginin yılda iki kez alınması kararlaştırılmıştır.

¹⁰¹ Vergü-yü Mahsusa yılda bir defa alınan ve Temettuât defterinde “bir senede vergisi” olarak belirtilen vergidir. *Yıllık vergi* de diyebiliriz.

¹⁰² Şener, a.g.e., s. 94-95.

¹⁰³ Tevfik Güran; *Tanzimat Dönemi'nde Osmanlı Maliyesi; Bütçeler ve Hazine Hesapları(1841–1861)*, TTK Yayınları, Ankara 1989, s. 13.

Tablo 17. Danişmendli Köylerinde Vergi Dağılımı ve Oranları

No	Köy	Hane	Hane Sayısı/Toplamı %	Sene-İ Sabıkada Vergisi	%
1	Çapalı	36	12.46	4923	39.64
2	Karakuyu	31	10.73	2865	23.07
3	Alacaatlı	20	6.92		
4	Avdan	22	7.61		
5	Haydarlu	43	14.88		
6	Kazganpınarı	37	12.80	4630	37.28
7	Okçular	38	13.15		
8	Gürden	22	7.61		
9	Akça	40	13.84		
	Toplam	289	100	12418	100

Yukarıdaki tabloda da belirtildiği gibi, Danişmendli kazasından 1844–1845 senesinde Temettuât kayıtlarına göre; toplam yıllık vergi olarak 12418 kuruş vergi tahsil edilmiştir. Çevresindeki yerleşim ilçelerle karşılaştırıldığında Emirdağ (Nevahi-i Barçınlı) kazasında yıllık vergi 16924 olarak tespit edilmiştir¹⁰⁴. Atabey’de verilen yıllık vergi 159012 kuruş olup¹⁰⁵, Karamık’ta ise yıllık vergi 58450 olarak belirtilmiştir¹⁰⁶. Eğirdir köylerinde de toplam yıllık vergi 222.322 kuruş olarak tespit edilmiştir¹⁰⁷. Buna göre Danişmendli kazası, Nevahi-i Barçınlı(Emirdağ), Atabey, Karamık ve Eğirdir’den daha düşük bir gelir ortalamasına sahiptir. Bu durumun sebebini de, bölge nüfusunun çokluğundan kaynaklandığını düşünüyoruz. Çünkü, Nevahi-i Barçınlı(Emirdağ) toplamda 3060, Atabey 3802, Eğirdir 7070, Karamık da 1465 nüfusa sahiptir.

¹⁰⁴Kendirli; a.g.t., s. 191.

¹⁰⁵Songun; a.g.t., s. 92.

¹⁰⁶Küneyi, a.g.t.s.32.

¹⁰⁷Yeşil, a.g.e., s. 93.

3.2. ÖŞÜR VERGİSİ VE DAĞILIMI

Öşür, onda bir anlamına gelen Arapça kökenli bir kelime olup, Osmanlı Devleti'nde halkın ürettiği mahsullerden, bilhassa hububattan alınan vergiye verilen isimdir¹⁰⁸.

Öşür ve hayvanlardan alınan ağnam vergisi, merkezi devletin en önemli gelir kaynaklarından. Tanzimat Fermanı ile birlikte, imparatorluğun farklı bölgelerinde farklı oranlarda toplanmakta olan öşür, her yerde gayri safi üretim üzerinden yüzde 10 olarak hesaplanmaktaydı. Devletin mali bunalımının yoğunlaştığı dönemlerde bu oran ise %15'lere kadar çıkıyordu¹⁰⁹.

Öşür, aynı ve nakdi olmak üzere iki şekilde tahsil edilmiştir. Kanuna göre, arpa, buğday, darı, nohut benzeri dayanıklı ürünlerden ve pamuktan aynı olarak alınırken, sebze ve meyve gibi bağ, bahçe ve bostan ürünlerinden nakdi ve maktu olarak alınır. Bu yüzden tahrir defterlerinde bağ, bahçe ve bostan ürünlerinden alınan vergiler “ber vech-i maktu” şeklinde kaydedilmiştir. Tanzimat'la birlikte yapılan değişikliklerle vergi toplama işi muhassıllara verilmiştir. Ancak istenilen fayda sağlanamadığından 1258 yılında yeniden iltizam usulüne geri dönüldü. Zaman ve şartlara göre tahsil yönteminde değişiklikler yapılan aşar vergisi Osmanlı Devleti'nin yıkılmasına kadar devam etmiştir¹¹⁰. Daha sonra öşür gelirlerinin uzun süreli olarak iltizama verilmesinin mültezimlerce çiftçilerin üretim çabalarını destekleyeceği düşüncesi ile 1263 yılından itibaren devlet görevlileri ve zengin kişilere 5 yıl süre ile iltizama verilmesi kararlaştırılmıştır. 17 Şubat 1341 (1925) tarihinde kaldırılarak yerine “Mahsulât-i Araziye” vergisi ikame edilmiştir¹¹¹.

3.3. AĞNAM VERGİSİ

Osmanlı Devleti'nde, koyun ve keçiden alınan vergiye “Ağnam Vergisi” denilirdi. Osmanlı'da ağnam 5 kısımdan oluşmaktadır. Bunlar, koyun (Kıvırcık, Karaman, Dağlıç) ve keçi (Tiftik ve Kıl) den ibarettir¹¹². Genellikle her bölgede etnik

¹⁰⁸ Mehmet Kanar, *Örneklî Etimolojik Osmanlı Türkçesi Sözlüğü*, Derin Yayınları, İstanbul 2003 s. 1176.

¹⁰⁹ Şevket Pamuk; *Osmanlı Ekonomisinde Bağımlılık ve Büyüme (1820-1913)*, Türkiye Ekonomik ve Toplumsal Tarih Vakfı Yayınları, 2. baskı, İstanbul 1994, s. 100.

¹¹⁰ Ünal a.g.e., s. 139.

¹¹¹ Said Öztürk, *Tanzimat Dönemi'nde Bir Anadolu Şehri Birecik*, Kitapevi Yayınları, İstanbul 1996, s.185.

¹¹² Sayın, a.g.e., s. 27.

ve dini ayırım yapılmaksızın iki koyuna bir akçe alınmıştır¹¹³.Koyunların sayısı 300 olduğu zaman bir sürü tabir olunur ve ağnam resminden başka bu sürülerden sipahi tarafından 5 akçe ağıl resmi alınırđı. Buna karşılık XVI. Asırda sürülerin bir tımar sahibinin toprağında otlatılması karşılığđ alınan yaylak ve kışlak resimleri, ilk devirde alınmamaktaydı¹¹⁴. Ancak Danişmendli Temettüât Defterlerinde ağnam vergisi ve öşür vergisi hakkında herhangi bir bilgi verilmemektedir.

¹¹³ Ünal, a.g.e., s. 144.

¹¹⁴ Halaçoğlu, a.g.e., s.112-113.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

BOA ML. VRD. TMT. D. 13178-86 NUMARALI TEMETTUÂT DEFTERLERİNE GÖRE XIX. YÜZYIL ORTALARINDA DANIŞMENDLİ KÖYLERİNDE TARIM VE HAYVANCILIK

1. TARIM FAALİYETLERİ

Üstünde yaşanan coğrafyanın iklimi, bitki örtüsü, fiziki yapısı, vb. şartlarının insanların, toplumların ve milletlerin hayatı üzerinde tartışılmaz derecede büyük etkisi bulunmaktadır. Ancak yaşadıkları coğrafyaya hâkim olabilen toplumlar kalkınabilmişler ve siyasi varlık gösterebilmişlerdir¹¹⁵. Bu durum tarihi bir gerçeklik olarak Osmanlı Devleti'nin toprak yönetiminde de açıkça görülmektedir.

Osmanlı Devleti'nde ekonomik yapıyı belirleyen en önemli unsur ziraattır. Zirai ekonominin temeli olan toprak yönetimi ise klasik dönemim sonuna kadar tımar sistemine dayanmaktadır. Tımar sistemi, tarihi temelleri, hukuki dayanağı, sosyal desteği, askeri gücü olan ve siyasi iradeyi toprağa hâkim kılan bir toprak rejimidir. Osmanlı Devleti'nin klasik dönem sosyo- ekonomik yapısını belirleyen tımar sistemi XVII. yüzyılda bozulmaya başlamış, XVIII. yüzyılda devlet, toprak yönetimi üzerindeki hâkimiyetini kaybetmiştir. XIX. yüzyıla gelindiğinde devletin topraklarının kimler tarafından nasıl kullanıldığı karmaşası yaşanmaktadır. 1812'den sonra II. Mahmut'un başlattığı toprak yönetiminde merkezi denetimi kurma çabaları amacına ulaşamamıştır.

1839 yılında tarım, sanayi ve ticaretin geliştirilmesiyle ilgili çalışmalar yapmakla görevli olan Ticaret Nezareti, 1843'te ise Meclis-i Ziraat kurulmuştur. Bu meclisin en önemli görevlerinden biri zirai üretimin arttırılmasını sağlamaktır¹¹⁶. Tanzimat'tan sonra toprak yönetimiyle ilgili hukuki düzenlemeler yapma girişimleri

¹¹⁵ Bayram Kodaman; *Kalkınmada Çağdaş Devletin Temel Görevleri*, Cumhuriyet'in Tarihi Fikri Temelleri ve Atatürk, Isparta 2001, s. 109-110.

¹¹⁶ Tefvik Güran; " Tarım Politikası(1839-1913)" *Yeni Türkiye Dergisi*, Osmanlı Özel Sayısı, C.32, Ankara 2000, s. 34-35.

başlamış ve 1858’de hazırlanan “ Arazi Kanunnamesi” ile zirai toprakların mülkiyeleştirilmesinin önü açılmıştır¹¹⁷.

İncelenen Temettuât defterinin düzenlendiği tarih (1844–1845) dikkate alındığında toprak yönetimi ve tasarrufu ile ilgili belirsizliğin olduğu devletin toprak üzerinde hâkimiyet kuramadığı bir ortam olduğu söylenilebilir. Temettuât sayımlarında hane reislerinin her türlü zirai faaliyetleri, gelirleri ve vergileri ayrı ayrı yazılmıştır. Bu bilgilerin değerlendirilmesi ile şehirdeki zirai hayat hakkında olduğu kadar ülke ekonomisinde ziraatın durumu ile ilgili ipuçlarını görmek mümkündür¹¹⁸.

1.1. DANIŞMENDLİ KÖYLERİNDE TARIM YAPILAN TOPRAK ALANLARI VE DAĞILIMLARI

Danişmendli Köylerinin toplam toprak miktarı bu verilere göre 9377 dönümdür. Bu alanların 8542’sini ekim yapılabilen mezru tarlalar oluşturuyor iken 363 dönümünü ise ekim yapılmayan “gayr-ı mezru tarlalar” oluşturmaktadır.

Temettuât defterinde; mezru tarla, bağ, bahçe, afyon, susam dönümleri ve 1260–1261 yıllarına ait gelirleri ile bunların toplam hâsılatları yazılmıştır. Gayr-ı mezru tarla alanlarının ise sadece dönümü belirtilmiştir.

Tarım alanlarının 138 dönümü bağcılığa, 82 dönümü bahçeciliğe, 21 dönümü afyon tarımına, 26 dönümü de susam ekimine ayrılmıştır. Bahçecilik, bağcılık ve susam ekimi tarımı sadece Kazganpınarı köyünde yapılmıştır.

Ayrıca “ahara icara verilen tarlalar¹¹⁹ ” da 169 dönümlük bir alana sahiptir. Bundan başka yine sadece Kazganpınarı Köyünde 35 dönüm “gayr-ı mezru darı tarlası görülmektedir.

Danişmendli köylerinde tarımı yapılan topraklar ve dağılımları aşağıdaki tabloda gösterilmiştir.

¹¹⁷ Tabakoğlu,a.g.e. , s. 189.

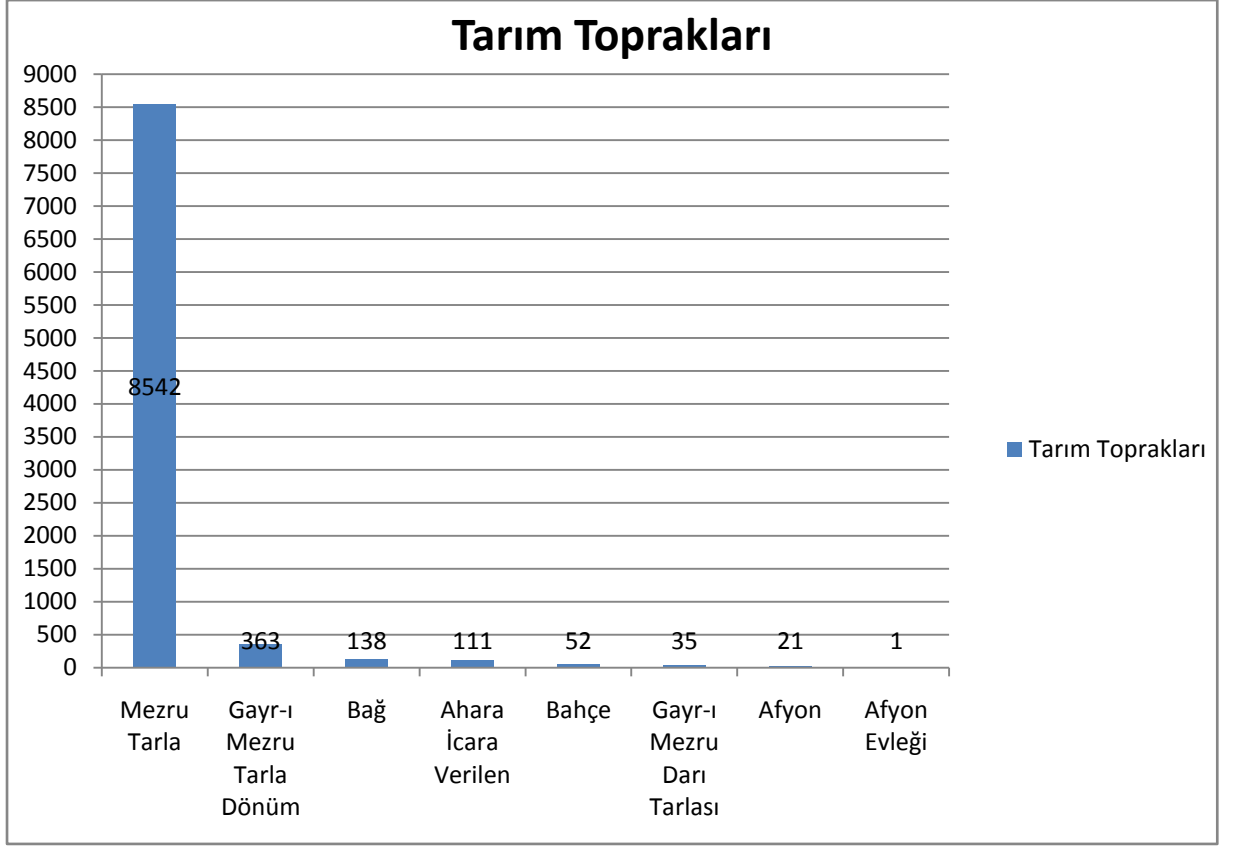
¹¹⁸ Şevket Bütün; *Temettuât Defterlerine Göre Burdur’un Sosyal ve Ekonomik Yapısı*, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Isparta 2001, s. 69.

¹¹⁹Ahara icara verilen tarlaları, toprak sahibinin bir başkasına kiraya verdiği tarım alanlarını ifade etmektedir.

Tablo 18.Danişmendli Köylerinde Tarım Yapılan Toprak Alanları ve Dağılımları

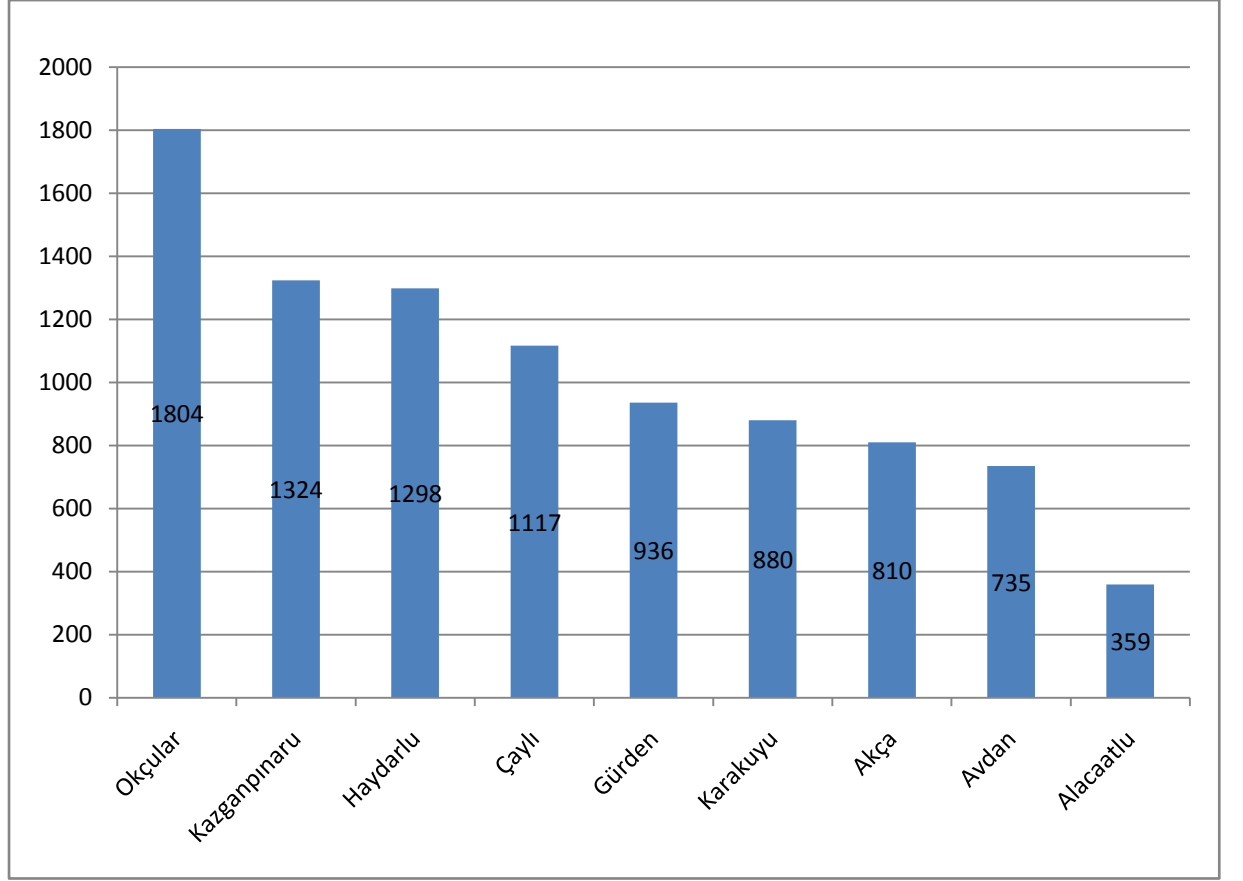
Köyler	Tarım Alanı	Mezru Tarla	Tarım Alanlarına	Ahara İcra Verilen	Tarım Alanlarına	Gayr-İ Mezru Darı Tarlası	Tarım Alanlarına	Gayr-İ Mezru Tarla	Tarım Alanlarına	Bağ	Tarım Alanlarına	Bahçe	Tarım Alanlarına	Afyon	Tarım Alanlarına	Afyon Evleği	Tarım Alanlarına	Köydeki toplam arazi
	Hane Sayısı	Dönüm	Oranı %	Dönüm	Oranı %	Dönüm	Oranı %	Dönüm	Oranı %	Dönüm	Oranı %	Dönüm	Oranı %	Dönüm	Oranı %	Dönüm	Oranı %	
Çapalı	36	1117	12.0															1117
Köydeki Arazinin İlgili Tarım Alanına Oranı	%	13.0																
Karakuyu	31	859	9.2											21	0.2			880
Köydeki Arazinin İlgili Tarım Alanına Oranı		10.0												100				
Alacaatlu	20	359	3.8															359
Köydeki Arazinin İlgili Tarım Alanına Oranı		4.2																
Avdan	22	735	7.9															735
Köydeki Arazinin İlgili Tarım Alanına Oranı		8.6																
Haydarlu	43	1298	14.0															1298
Köydeki Arazinin İlgili Tarım Alanına Oranı		15.2																
Kazganpınar	37	736	7.9			35	0.3	363	3.92	138	1.4	52	0.5					1324
Köydeki Arazinin İlgili Tarım Alanına Oranı		8.6				100		100		100		100						

Oran																		
Okçular	38	1692	18.2	111	1.2											1	0.1	1804
Köydeki Arazinin İlgili Tarım Alanına Oranı		0.2		100												100		
Gürden	22	936	10.1															
Köydeki Arazinin İlgili Tarım Alanına Oranı		10.9																
Akça	40	810	8.7															810
Köydeki Arazinin İlgili Tarım Alanına Oranı		9.4																
Toplam	289	8542		111		35		363		138		52		21		1		9263
Toplam Arazi																		9263
İlgili Tarım Alanının Toplam Araziye Oranı		92.2		1.2		0.3		3.9		1.4		0.5		0.2		0.0		100

Şekil 3. Danışmendli Köylerinde Tarım Alanlarının Kullanımına Göre Dağılımı(Dönüm)

Kaydedilen hane sayısı ile doğru orantılı olarak Okçular' daki tarım arazileri diğer köylere göre daha fazladır. Toplamda 1324 dönümlük bir alana sahip iken en az tarım alanına sahip köy ise Alacaatlı Köyü olup 359 dönümlük alana sahiptir.

Şekil 4. 1845 (M) Yılında Danışmendli Köylerinin Arazi Dağılımı (Dönüm) Grafiği

1.2. TOPRAKLARIN ÜRÜN YÖNÜNDEN DEĞERLENDİRİLMESİ

1.1.1. Hububat Ve Sanayi Ürünleri Ziraatı Yapılan Araziler (Mezru Tarla)

Hububat, ekonomisi tarıma dayalı toplumların vazgeçilmez ürünüdür. Hem temel gıda maddesi hem de stratejik bir değeri ve önemi vardır. Ayrıca, sefer zamanında atların ihtiyacı olan arpa ve saman da oldukça stratejik öneme sahiptir.

Buğday, tarım toplumlarının en başta gelen tarım ürünüdür. Halkın temel gıdası olan ekmeğin yapımında kullanılması açısından son derece büyük önem teşkil eder. Danışmendli yöresinde, arazilerin buğday-arpa-haşhaş-susam olarak hangisinin ne kadar alana ekildiğine dair bir ayrıntıya rastlanılmamış olup “Mezru tarla” olarak kayıt altına alınmıştır.

Tablo 18. 1845(M) Danişmendli Köylerinde Mezru Tarla Alan Ve Oranları

Köyler	Mezru Tarla Miktarı(Dönüm)	% Oran
Çapalı	1117	13.08
Karakuyu	859	10.06
Alacaatlu	359	4.20
Avdan	735	8.60
Haydarlu	1298	15.20
Kazganpınarı	736	8.62
Okçular	1692	19.81
Gürden	936	10.96
Akça	810	9.48
Toplam	8542	100

Toplamda Danişmendli Köylerinde 8542 dönüm mezru tarla kaydedilmiş olup H. 1260 ve H. 1261 yıllarında toplam 401489 kuruş gelir elde edildiği tespit edilmiştir.

1.1.2. Bağ Ve Bahçecilik

Toplam 187 dönüm arazide bostan, bağ, bahçe ve tütün üretimi yapılmış olup 1260 (H) ve 1261 (H) yıllarına ait toplam hâsılat 34940 kuruştur.

Tablo 19. Danişmendli Köylerinde Mezru Tarla Dışındaki Arazi Kullanım ve Oranları

Tarım Alanı	Dönüm	Gelir miktarı		Toplam	% Oran
		1260	1261		
Bağ	135	18695	9025	12240	72.19
Bahçe	52	4005	3215	7220	27.81
Toplam	187	22700	12240	34940	100

2. HAYVANCILIK

2.1. KÜÇÜKBAŞ HAYVANCILIK

Anadolu halkının temel hayvansal gıda ve geçim kaynağı olarak beslenen, küçükbaş hayvancılık faaliyeti Danişmendli Temettuât defterlerinde de karşımıza çıkmaktadır. Danişmendli Temettuât defterlerindeki kayıtlara göre toplamda 4056

küçükbaş hayvan beslenmektedir. Bu hayvanlar içerisinde keçi, sağmal keçi, sağmal keçi, yoz keçi, kuzu, sağmal yoz koyun, yoz koyun ve oğlak bulunmaktadır.

Tablo 20. Köylere Göre Küçükbaş Hayvan Dağılımı

Köyler	Hane	Keçi	Sağmal Keçi	Yoz Keçi	Kuzu	Sağmal Yoz Koyun	Sağmal Koyun	Yoz Koyun	Oğlak	Toplam Baş
	Hane	Hane	Hane	Hane	Hane	Hane	Hane	Hane	Hane	
Çapalı	36				338			740		740
Karakuyu	31				1			3		4
Alacaathı	20									0
Avdan	22		280	213					278	771
Haydarlı	43		34	14	430		90	137	18	723
Kazganpınarı	37	5	35		16			10		66
Okçular	38		16	3	199			130	5	353
Gürden	22		172	172	32		41	19	111	536
Akça	40		32	33	269	4		155	32	525
Toplam	289	5	569	424	1285	4	131	1194	444	4056
Toplam Küçükbaş Oranı %		0.12	14.03	10.45	10.45	0.10	3.23	29.44	10.95	100

Tablodan da anlaşıldığı gibi, Danişmendli Temettuât defterlerinde en fazla beslenen küçükbaş hayvan olarak kuzu kaydedilmiştir. Toplamda 1285 kuzunun beslendiği görülmüştür. Toplam küçükbaş hayvan sayısına oranı ise % 31.68'dir. Köyler bazında değerlendirildiğinde ise en fazla kuzu besleyen köy 430 baş ile Haydarlı Köyü'dür. Bu rakamın toplam kuzu sayısına oranı ise % 33.46'dır.

Danişmendli köylerinde küçükbaş hayvanda ikinci sırayı ise toplamda 1194 başla yoz koyun almaktadır. Toplam küçükbaş hayvan sayısına oranı da % 29.44'tür. En fazla yoz koyun besleyen köy ise toplam 740 baş ile Çapalı köyüdür. Toplam yoz koyun sayısına oranı ise % 61.97'dir.

Daha sonra toplamda 569 başla sağmal keçi üçüncü sırayı alırken, 444 sayıyla oğlak dördüncü sırada yer almaktadır. 424 baş yoz keçi beşinci, 131 başla sağmal koyun altıncı, 5 baş keçi yedi, 4 baş sağmal yoz koyun sekizinci sırada yer almaktadır.

Danişmendli köylerinde beslenen küçükbaş hayvanların genel değerlendirmesini yapılacak olunursa en fazla küçükbaş hayvan Çapalı'da beslenmektedir. Toplamda 1078 küçükbaş hayvanın bulunduğu Çapalı'nın toplam

küçükbaş hayvan sayısına oranı % 26.57' dir. Küçükbaş hayvan sayısı bakımından ikinci sırayı alan yerleşim yeri Avdan' dır. Toplamda 771 küçükbaş hayvan beslendiği Avdan Köyü'nün hayvan varlığının küçükbaş hayvan varlığına oranı % 19.00' dur.

Danişmendli köylerinde hiç küçükbaş hayvan beslemeyen köy de bulunmaktadır. Bu köy de Alacaatlı Köyü'dür¹²⁰.

Görüldüğü üzere Danişmendli köylerinde küçükbaş hayvan içerisinde en fazla beslenen tür kuzu'dur. Kuzunun daha fazla beslenmesindeki etken bitki örtüsünün kuzu için daha elverişli oluşudur.

2.2. BÜYÜKBAŞ HAYVANCILIK

İnek ve camus cinsinden hayvanları büyükbaş hayvan olarak ele alınmıştır. Defterde bu türlerin yoz, sağman olanları ve yavrularının sayıları da verilmiştir. Danişmendli Kazasında yetiştirilen büyükbaş hayvan türleri ve sayıları aşağıdaki tabloda açık bir şekilde belirtilmiştir.

Tablo 21. Köylere Göre Büyükbaş Hayvan Dağılımı ve Oranı

TÜR	Çapalı	Karakuyu	Alacaatlı	Avdan	Haydarlı	Kazganpınarı	Okçular	Gürden	Akça	Toplam Baş	Toplam Büyükbaş Oran %
	Hane	Hane	Hane	Hane	Hane	Hane	Hane	Hane	Hane		
	36	31	20	22	43	37	38	22	40		
	Baş	Baş	Baş	Baş	Baş	Baş	Baş	Baş	Baş		
Yoz Karasığır İneği	16				2		23		14	55	4.07
Yoz Karasığır İneği										3	0.22
Sağmal Karasığır	4									4	0.30
Sağmal Karasığır İneği	69				1		24		47	141	10.44
Dişi Sığır Dana	2									2	0.15

¹²⁰ Alacaatlı Köyü sadece hayvancılıkta değil, tarım alanında da geri kalmıştır. Bkz. Şekil.4.

Karasığır öküzü	94	55	22	42	112	68	84	64	45	586	43.41
Erkek Dana	45	17	2					1	12	55	4.07
Sığır Dana									1	1	0.07
Dişi Dana	9		9						6	21	1.56
Karasığır Danası	1								1	1	0.07
Sağmal İnek		62	28	32	47	7	2	52	2	232	17.19
Yoz inek		36	7	1	20	6	3		16	89	6.59
Dölsüz İnek			14	21				32		67	4.96
Karasığır İneği						35			5	40	2.96
Manda İnek						1				1	0.07
Karasığır tosunu						4				4	0.30
Öküz	4	8		10		2			8	32	2.37
Manda öküzü						4				4	0.30
Döl Düvesi	3									3	0.22
Dişi Karasığır Düvesi		1								1	0.07
Tosun				2						2	0.15
Camuş Düvesi						1				1	0.07
Sağmal Camuş						2				2	0.15
Erkek Camuş						2				2	0.15
Toplam	220	179	79	108	182	132	136	152	162	1350	
Köy Toplamına Oranı %	13.26	13.26	5.85	8	13.48	9.78	10.07	11.26	12		100

Danişmendli Temettuât defterlerine göre, Danişmendli köylerinde toplamda 1350 büyükbaş hayvan kaydedilmiştir. Danişmendli köylerinde en fazla tercih edilen büyük baş hayvan ise 586 başla Karasığır öküzüdür. Toplam büyükbaş hayvana oranı ise % 43.41'dir. En fazla karasığır öküzüne sahip olan köy ise 112 baş ile haydarlı'dır. Bunun dışında en çok tercih edilen büyükbaş hayvan ise sağmal inektir. Toplam sayı 232 iken büyükbaş hayvana oranı ise % 17.19'dur. En fazla sağmal inek yetiştiren köy ise 62 başla Karakuyu Köyü'dür.

Danişmendli köyleri içerisinde en fazla büyükbaş hayvan yetiştiriciliği yapan köy ise 220 baş ile Çapalı köyü' dür. En az büyükbaş hayvana sahip köy ise Alacaatlı köyü' dür. Alacaatlı köyünde toplam 79 büyükbaş hayvan kaydedilmiştir.

Danişmendli köylerinde büyükbaş hayvanlar gruplandırıldığında, 586 karasığır öküzü, 232 sağmal inek, 141 sağmal karasığır ineği, 89 yoz inek, 67 dölsüz inek, 55 yoz karasığır ineği, 40 karasığır ineği, 32 öküz, 21 dişi dana, 4 sağmal karasığır, 4 manda öküzü, 4 karasığır tosunu, 3 yoz karasığır, 3 döl düvesi, 2 dişi sığır dana, 1 sığır dana, 1 karasığır danası, 1 manda inek bulunmaktadır.

Temettuât defterlerinde görüldüğü gibi, Danişmendli köylerinde 4056 küçükbaş hayvan kayıtlı iken, büyükbaş hayvan sayısı ancak 1350'de kalmıştır. Tüm bu veriler gösteriyor ki, Danişmendli köylerinde bulunan küçükbaş hayvan sayısı büyükbaş hayvan sayısının 3 katı oranındadır. Gelir açısından da küçükbaş hayvan gelirleri daha fazla kaydedilmiştir. Burdan şu çıkarımda bulunabiliriz ki, Danişmendli köylerinde küçükbaş hayvancılığın çok fazla olmasının nedeni, bu bölgede konar-göçer Türkmen aşiretlerinin ve yörük cemaatlerinin fazla sayıda olmasıdır. Çünkü Küçükbaş hayvancılık, özellikle koyun besiciliği yörükler için oldukça büyük önem teşkil etmekteydi. Başka bir sebepte, bu bölgenin coğrafi şartlarının küçükbaş hayvan yetiştiriciliğine elverişli olması olabilir.

2.3. YÜK VE BİNEK HAYVANCILIĞI

Danişmendli Temettuât defterlerine göre Danişmendli köylerinde 724 baş yük- binek hayvanı kaydedilmiştir. Tablo değerlendirilecek olunursa;

Tablo 22. Danişmendli Köylerinde Yük- Binek Hayvanları Dağılım ve Oranları

TÜR	Çapalı	Karakuyu	Alacaatlı	Avdan	Haydarlı	Kazganpınarı	Okçular	Gürden	Akça	Toplam Baş	Toplam Büyükbaş Oranı %
	Hane	Hane	Hane	Hane	Hane	Hane	Hane	Hane	Hane		
	36	31	20	22	43	37	38	22	40		
	Baş	Baş	Baş	Baş	Baş	Baş	Baş	Baş	Baş		
Merkep						10				10	1.38
Dişi Merkep	22	28	21	19	67	3	44	25	32	261	36.05

Erkek Merkep	23	15	6	10		6	1	10	10	81	11.19
Dölsüz Merkep		2	5	2	4	2		4		19	2.62
Yoz Merkep			1			1				2	0.28
Dişi Yoz Merkep		12								12	1.66
Dişi Dölsüz Merkep		1								1	0.14
Esp	11	6				2			8	27	3.73
Kısrak	3					2	4	2	3	14	1.93
Behur Deve									6	6	0.83
Döllü Yoz Deve	1								2	3	0.14
Hamule Döllü Deve	35	17	4		6				73	136	1.93
Hamule Yoz Deve	3	7	6		5				26	47	0.83
Cellab Yoz Deve						1				1	0.41
Dölsüz Kısrak				4		1		12		17	18.78
Hamule Deve					1					1	6.49
Yoz Kısrak			1							1	0.14
Döllü Kısrak		5					2			7	0.14
Döllü Navlı Deve	4									4	0.97
Kolluklu Kısrak		4		16	1			14		35	0.55
Yoz Deve Toylağı			1							1	4.83
Döllü Deve Toylağı			1							1	0.14
Döllü Toylağı			2					2		4	0.55
Yoz Köşklü Deve			2							2	0.28
Döllü Köşklü Deve			5							5	0.69
Köşklü Navlı Deve		1	1							2	0.28
Erkek Tay	1									1	0.14
Toylak	2									2	0.28

Deve											
Yoz Navlı Deve	3									3	0.41
Cellap Yoz Deve	1								1	2	0.28
Cellap Yoz Navlı Deve					7					7	0.97
Beygir			2			7				9	1.24
Toplam	110	98	58	51	91	35	51	67	163	72	4
Köy Toplamına Oranı %	15.19	13.54	8.01	7.04	12.57	4.83	7.04	9.25	9.25	100	0

Defterlere göre Danişmendli köyleri içerisinde en fazla yük- binek hayvanı 163 baş ile Akça köyü' dür. Bu rakamın genel yük- binek hayvanına oranı % 22.51'dir. En az yük- binek hayvanına sahip olan ise 51 baş ile Avdan ve okçular köyleridir. Toplam yük binek hayvanına oranları da % 7. 04' tür.

Hayvan bazında değerlendirildiğinde en fazla saya sahip olan yük-binek hayvanı 261 baş ile dişi merkep'tir. Genel toplam yük- binek sayısına oranı ise % 36.05' tir. En fazla dişi merkep Okçular köyünde kaydedilmiştir. Okçular köyünde toplam 44 yük-binek hayvanı belirtilmiştir. Ardından da 136 baş ile hamule döllu deve en fazla sayıya sahip olan hayvan olarak kaydedilmiştir. 73 baş ile en fazla Akça köyünde hamule döllu deveye rastlanılmaktadır.

Danişmendli köylerinde bulunan yük- binek hayvanlarının içerisinde elbette ki koşum hayvanları da bulunmaktadır. Zira o dönemin traktörleri sayılabilecek koşum hayvanlarının olmaması düşünülemez. Ancak Danişmendli Temettuât defterlerinde koşum hayvanları ayrıca belirtilmemiştir. Ama isimlendirmeye bakıldığında tahmin edilebilir. Örneğin, karasığır öküzü gibi.

2.4. ARICILIK

Danişmendli Köylerinde arıcılık diğer hayvan türleri ile karşılaştırılmayacak kadar azdır. Danişmendli köylerinde arıcılıkla ilgili bilgiler aşağıdaki tabloda ayrıntılı olarak verilmiştir.

Tablo 23. Danişmendli köylerine ait arıcılıkla uğraşan hane sayıları ve oranları

KÖY	Toplam Hane Sayısı	Arı Kovanı Sayısı	Oranı%	Arıcılık Hâsılatı	Oranı%	Arıcılıkla Uğraşan Hane	Oranı%
Çapalı	36						
Karakuyu	31						
Alacaatlı	20						
Avdan	22						
Haydarlı	43	2	66.67	20	47.62	1	50
Kazganpınarı	37	1	33.33	22	52.38	1	50
Okçular	38						
Gürden	22						
Akça	40						
Toplam	289	3	100	42	100	1	100

Danişmendli köylerinde toplam 3 kovan arıdan 42 kuruş gelir elde edilmiştir. Danişmendli köylerinde arıcılıkla uğraşan hane sayısı 2 olup, sadece Haydarlı ve Kazganpınarı'nda arıcılık kaydedilmiştir.

2.5. TOPLAM HAYVAN VARLIĞI

Danişmendli köylerinde beslenen hayvanların oranları aşağıdaki tablodan da görüldüğü gibi, 4056 küçükbaş % 66.13, 1350 büyükbaş % 22.01, 724 yük-binek hayvanı ise % 11.80 oranına sahiptir.

Tablo 24. Danişmendli Köylerinde Toplam Hayvan Varlığı ve Oranları

Köy	Büyükbaş		Küçükbaş		Arı Kovanı	Köydeki Toplam Baş	
	Hane	Baş	Baş	Baş		Baş	Baş
Çapalı	36	220	1078	1078		1408	22.96
Karakuyu	31	179	4	98		281	4.58
Alacaatlı	20	79		58		137	2.23
Avdan	22	108	771	51		930	15.16
Haydarlı	43	182	723	92	2	998	16.27
Kazganpınarı	37	132	66	35	1	234	3.82
Okçular	38	136	353	51		540	8.80
Gürden	22	152	536	67		755	12.31

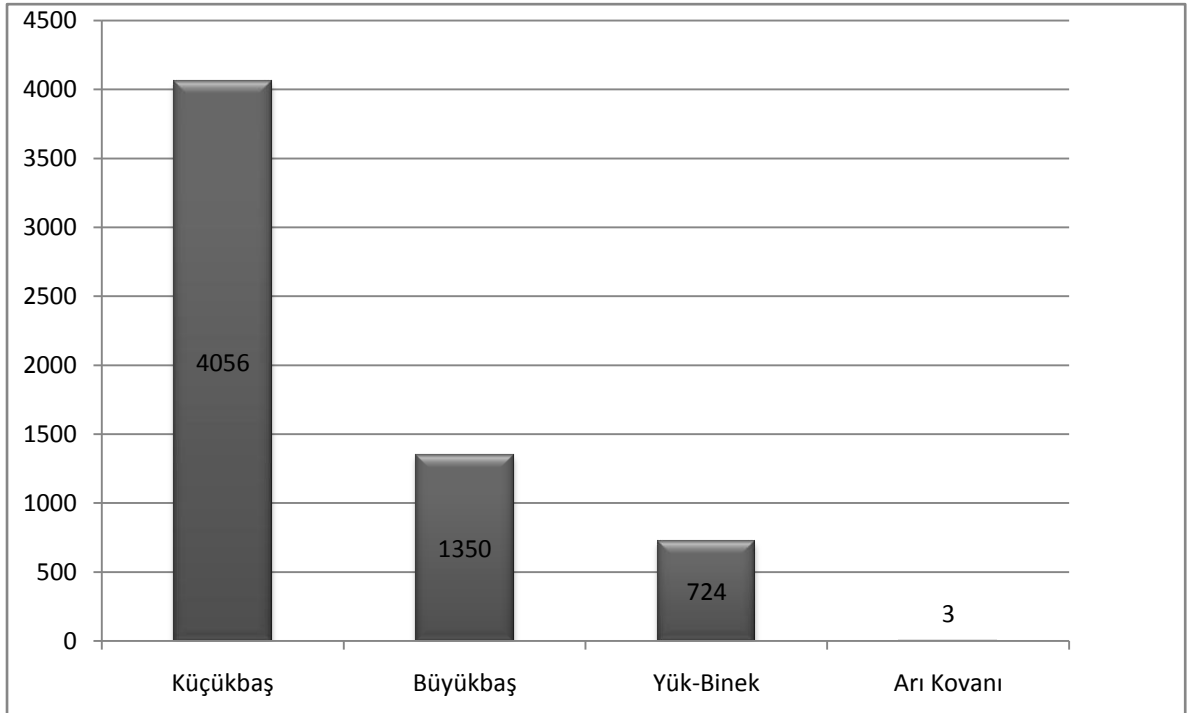
Akça	40	162	525	163		850	13.86
Toplam	289	1350	4056	724	3	6133	100
Genel hayvan sayısına oranı	%	22.01	22.01	11.80	0.05		

Köyler bazında değerlendirildiğinde en fazla hayvana sahip olan köy 1408 baş ve % 22.96 oranı ile Çapalı köyüdür. En az hayvan sayısı ise 137 baş ve % 2.23 ile Alacaatlı Köyüdür.

Arıcılık ise diğer hayvan türleri ile karşılaştırılmayacak kadar azdır. Toplam 3 kovan sayısı ile genel hayvan toplamına oranı % 0.05' tir.

Hayvancılıkla uğraşan hane reislerinin hayvan sayılarına baktığımızda ilk dikkati çeken husus klasik Anadolu-Türkmen yapısından olan küçükbaş hayvancılıktır.

Danışmendli köylerinde aşağıdaki şekilde de görüleceği üzere küçükbaş hayvan varlığı büyükbaş hayvan sayısına göre yaklaşık 3 katı fazladır.

Şekil 5. Danışmendli Köylerinde Hayvan Varlığı ve Oranları

SONUÇ

H. 1260-1261 / M. 1844-1845 dönemini kapsayan bu çalışma, 13178, 13179, 13180, 13181, 13182, 13183, 13184, 13185, 13186 numaralı Danişmendli Temettuât Defterleri'nden faydalanılarak Danişmendli köylerinin 19. yüzyıl ortasındaki sosyal, iktisadi, idari ve demografik yapısına ait bulgular üzerine değerlendirme imkânı sunmaktadır.

Bugün Afyonkarahisar iline bağlı Dinar ilçesine tabi olan, 1844-1845 döneminde Karahisar-ı Sahip Sancağı'na tabi Danişmendli kazasına bağlı olan bu dokuz köy (Haydarlı, Akça, Okçular, Kazganpınarı, Çapalı, Karakuyu, Gürden, Avdan, Alacaatlı), belgelerden de anlaşılacağı üzere isimlerini değiştirmeden günümüze kadar korumuştur. Kazanın ekonomik yapısı bu yıllarda genel itibariyle tarım ve hayvancılığa dayanmaktadır.

Temettuât verilerine göre, 1844-1845 döneminde kazaya bağlı köylerde yaşayan halkın hepsi Müslüman olup gayrimüslim bulunmamaktadır. Ayrıca buradaki nüfusun etnik yapısıyla ilgili herhangi bir bilgi elimizde bulunmamaktadır. Danişmendli Temettuât defterlerinde Danişmendli merkeziyle alakalı herhangi bir kayıt bulunmamaktadır. Kayıtlar Danişmendli kazasına bağlı köylere ait kayıtlar olarak karşımıza çıkmaktadır. Toplamda 9 defterden oluşan Temettuât kayıtlarında, 9 adet köyde toplamda 289 hane reisi ve 1445 nüfus bulunmaktadır.

Danişmendli köyleri içerisinde en kalabalık yerleşim birimi 43 Hane ve 215 nüfus ile ML_VRD_TMT_d_13182 numaralı defterlerde yer alan Haydarlı Köyüdür. En az hane nüfusuna sahip köy ise 20 hane ve 100 nüfus ile Alacaatlı köyü olmuştur. Sırasıyla diğer köylere bakılacak olunursa; Akça 40, Okçular 38, Kazganpınarı 37, Çapalı 36, Karakuyu 31, Gürden ve Avdan 22, hane sayısına sahiptir. Kentsel ve kırsal yerleşim yerlerini birbirinden ayıran unsurların başında meslekler gelir. Buna göre incelediğimiz dönemdeki mesleklerin başında 239 kişi ve % 95.60'lik oranla ile ziraatçılık gelmektedir.

Dini hayat (imam), asayiş (asker) ve yönetimle (muhtar, kethüda) ilgili mesleklerin ortalaması % 1,3 ile çok düşük olduğu tespit edilmiş olup, tarım köylüsü olarak nitelendirebileceğimiz Danişmendli köylerinde, en yüksek oran ziraatçılık

olarak gerekleŒmiŒtir. Diğer taraftan doğrudan mesleği ziraatçı olmadığı halde geçimini ticaretle sağlayan bazı hane reisleri, ericilik, tüccarlık, kerestecilik, odunculuk, bağcılık ve berberlik gibi mesleklerle de meŒgul olmaktadır. Bu meslek dalları arasında en fazla ilgilenilen meslek dalı tccarlıktır. Tccarlıkla uđraŒan hane reisi 21 kiŒi olarak karŒımıza çıkmaktadır. Oran olarak ise % 46,66'dır. Esnaflık olarak sayabileceğimiz tek meslek dalı ise berberci olarak göze çarpmaktadır. DaniŒmendli köylerinde en az tecih edilen meslek dalları ise, bağcılık ve ericiliktir.

1844-1845 yıllarında DaniŒmendli köylerinde, belgelere göre 6133 baŒ hayvan ve 3 kovan arı bulunmaktadır. En fazla hayvan sayısı oranı kkbaŒ hayvanlara (4056 adet) ait olup, ikinci sırada bykbaŒ(1350 adet), son sırada ise (754 adet) yk-binek hayvanları yer almaktadır. YerleŒim yerine göre de en fazla hayvan sayısı hane sayısına bakarak: apalı köyü 1408 baŒ (% 22,96) ve en az da 137 baŒ ile Alacaatlı köyüdür (% 2,23). Bu köylerde bulunan 6133 baŒ hayvanı, hane reislerine paylaŒtırdıđımız zaman yaklaŒık ortalama hane baŒına 22 hayvan dŒmektedir. Diğer taraftan köylerde bulunan kkbaŒ, bykbaŒ ve yk-binek hayvanlarını hanelere dağıttığımızda sırasıyla hane baŒına yaklaŒık 14 kkbaŒ, 5 bykbaŒ ve 3 yk-binek hayvanı dŒmektedir. DaniŒmendli köylerinde sadece 3 kocan arı bulunmaktadır. Bunun da 2 kovanı Haydarlı'da, 1 kovanı da Kazganpınarı'nda tespit edilmiŒtir.

DaniŒmendli Temettuât Defterleri'ndeki kayıtlarda, DaniŒmendli köylerinde en fazla gelir tarımdan elde edilmiŒtir. İkinci sırada hayvancılık gelirleri gelmektedir. nc sırayı ise iŒilikten elde edilen gelirler almaktadır. Daha sonra sırasıyla ticaret, çobanlık, kamu görevlileri gelirleri gelmektedir. Bu köylerde hayvan ticaretinden elde edilen gelirler hane reisleri tarafından alınıp satılarak mı yoksa kendi yetiŒtirdikleri hayvanları satarak mı elde ettiklerine dair bir bilgi bulunmamaktadır. Bu köylerde en az gelir arıcılıktan elde edilmiŒtir. Arıcılıktan, 3 kovandan sadece 42 kuruŒ gelir elde edilmiŒ olup, oranı % 0,05'dir.

DaniŒmendli köylerinde, toplamda 9377 dönüm tarım arazisi kaydedilmiŒ olup bunun 8542 dönümü mezru tarladır. Bu tarım arazilerinin toplam tarım arazilerine oranı ise % 44,9'dur. Diğer taraftan mezru tarlalardan sonra gelen tarım arazisi gayr-ı mezru tarla(boŒ bırakılan) arazileridir. Bu arazilerin toplam tarım arazisi içerisinde

dönüm cinsinden miktarı 363 dönüm, oranı ise % 3.92'dir. Köylerin toplamında, üçüncü sırayı alan tarım arazileri ahara icar verilen tarla (kiraya verilen) olarak bilinen arazilerdir. Bu arazilerin dönüm cinsinden miktarı 111 dönüm, oranı ise % 1.20'dir.

Danişmendli köylerinde toplam bağ arazisi 138 dönüm, oranı ise % 3.31'dir. Bu oranla bağ arazileri, tarım arazileri içerisinde dönüm cinsinden miktarı bakımından dördüncü sırada yer almaktadır. Köylere ait arazilerin 82 dönümü, bahçe tarımına ayrılmıştır. Genel araziye oranı ise % 0,93'tür. Susam tarlası olarak ayrılan arazilerin toplam miktarı ise 26 dönüm, genel araziye oranı % 0,82'dir. Hem oran hem de miktar bakımından en az arazi afyon tarımına ayrılmış arazilerdir. Buna göre Danişmendli köylerinde toplamda 21 dönüm afyon arazisi vardır. Genel araziye oranı ise % 0,20'dir.

Danişmendli köylerinde en fazla tarım arazisine sahip olan köy, 1804 dönüm ile Okçular'dır. Köylerdeki arazileri nitelik yönünden incelediğimizde, en fazla mezru tarlaya sahip köy, yine toplamda 1692 dönüm mezru tarla ile Okçular'dır. Bu tarlaların ilgili tarım alanına oranı % 19,81'dir. Ahara icar verilen tarla (kiraya verilen) miktarı bakımından en çok araziye sahip olan köy de yine Okçular'dır. Okçular'da ahara icar verilen tarla 111 dönümdür. Bu tarlaların ilgili tarım alanına oranı ise % 1,20'dir. Danişmendli köylerinde kayıtlı tarım arazilerini hanelere bölüştürdüğümüzde hane başına 33 dönüm arazi düşmektedir.

KAYNAKÇA

BOA ML. VRD. TMT. _d_13178 Çapalı Karyesi.

BOA ML. VRD. TMT. _d_13179 Karakuyu Karyesi.

BOA ML. VRD. TMT. _d_13180 Alacaatlı Karyesi.

BOA ML. VRD. TMT. _d_13181 Avdan Karyesi.

BOA ML. VRD. TMT. _d_13183 Kazganpınarı Karyesi.

BOA ML. VRD. TMT. _d_13184 Okçular Karyesi.

BOA ML. VRD. TMT. _d_13185 Gürden Karyesi.

BOA ML. VRD. TMT. _d_13186 Akça Karyesi.

BOA ML. VRD. TMT. _d_13182 Haydarlı Karyesi.

1973 Sivas İl Yıllığı(1973). Sivas: Sivas Valiliği.

AKGÜNDÜZ, Ahmet ve Said ÖZTÜRK, *Yozgat Temettuât Defteri*, C.1, Yimpaş Yay., İstanbul, 2000.

_____, *Darende Temettuât Defterleri*, İstanbul, 2002.

BARKAN, Ömer Lütfi, “Tımar Maddesi”, *İA.*, C. XII/1, İstanbul, 1943.

BARKAN, Ömer Lütfi, *Osmanlı İmparatorluğu'nda Zirai Ekonominin Hukuki ve Zirai Esasları (Kanunlar I)*, İstanbul, 1943.

BARKAN, Ömer Lütfi, Türkiye'de İmparatorluk Devrinin Büyük Nüfus Ve Arazi Tahrirleri ve Hakana Mahsus İstatistik Defterleri(I), *İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesi Mecmuası*, C.II, S.I, 1943, s. 20-59.

BULDUK, Üçler, *.XVI. Asırda Kara Hisar-ı Sahib Sancağı*. (Yayınlanmamış Doktora Tezi). Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara, 1993.

ÇADIRCI, Musa, *Tanzimat Döneminde Anadolu Kentleri'nin Sosyal ve Ekonomi Yapısı*, TTK, Ankara, 1997.

ÇAKIR, Coşkun , *Tanzimat Dönemi Osmanlı Maliyesi*, Küre Yayınları, İstanbul, 2001.

DAŞDEMİR, Latif, *XVI. Asırda Karahisar-ı Sahib Kazasının Sosyal ve Ekonomik Yapısı*. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul, 1996.

DEMİR, İsmet, “ Temettuât Defterleri'nin Önemi ve Hazırlanış Sebepleri”, *Osmanlı* C.6, Yeni Türkiye Yayınları, Ankara 1999, s., 315-321.

DEVELLİOĞLU, Ferit, *Osmanlıca- Türkçe Ansiklopedik Lügat*, Ankara, 1997.

EFE, Ayla, 1260-61 / 1844-45 Temettuât Sayımı Işığında Çukurhisar Köyünün Ekonomik ve Sosyal Görüntüsü. *Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, Eskişehir, 2006, S.1, ss.19-52.

Evliya Çelebi Seyahatnamesi. (Haz. M. Çevik vd.), İstanbul, 1984.

GENÇ, Mehmet, *Osmanlı İmparatorluğunda Devlet ve Ekonomi*, Ötüken Yay., İstanbul, 2002.

GÖYÜNÇ, Nejat, “ Hane Deyimi Hakkında”, *Tarih Dergisi*, S. 32, Mart 1979.

GÜNDÜZ, Tufan, *XVII. ve XVIII. Yüzyıllarda Danişmendli Türkmenleri*, Yeditepe Yayınevi, İstanbul, 2005.

GÜNEŞ, Mehmet, *18. Yüzyılın ikinci yarısında Krahisar-ı Sahip Sancağı (Şeriyeye sicillerine göre)*. Basılmamış Doktora Tezi, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü , Ankara 2003.

GÜRAN, Tefvik, “Tanzimat Dönemi Osmanlı Maliyesi”, *İÜİF Mecmuası 60. Yıl Özel Sayısı*, C. 49, İstanbul, s. 79-95.

_____, *Tanzimat Dönemi'nde Osmanlı Maliyesi: Bütçeler ve Hazine Hesapları 1841-1861*”, TTK Yay., Ankara, 1989.

HALAÇOĞLU, Yusuf, *Osmanlılarda Devlet teşkilatı ve Sosyal Yapı*, TTK yay., Ankara, 1998.

İHSANOĞLU, Ekmelettin, *Osmanlı Devleti Tarihi*, I-II, IRCICA Yayınları, İstanbul, 1999.

İPŞİRLİ, Mehmet, “Danişmend”, *Türkler*, C. III, ss. 464.

KARAKAYA, Mustafa. *7629 Sayılı Temettuat Defteri'ne Göre 1840 Yılında (H. 1256) Afyon'un Çay İlçesi'nin Sosyal, Kültürel Ve İktisâdi Durumu*. Basılmamış Yüksek lisans Tezi, Süleyman Demirel Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Isparta, 2005.

KARAZEYBEK, Mustafa, “Osmanlılar Döneminde İdari Yapı”, *Afyonkarahisar Kütüğü*, Afyon Kocatepe Üniversitesi Yayınları, C.1,2002, ss.185-210.

KENDİRLİ, Sefa. *Temettuat Defterlerine Göre Nevâhî-i Barçın Kazasının Sosyo-Ekonomik Yapısı*. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Afyon, 2008.

KOÇ, Yunus, “Osmanlı İmparatorluğu'nun Nüfus Yapısı(1300-1900)”, *Yeni Türkiye Ansiklopedisi*, C.32, Ankara1999, ss.612.

KÜÇÜKKALAY, Mesut, ve ÇETİNKAYA, Ali, “Osmanlı Vergi Sistemi ve Bir Vergi Tahsil Yöntemi Olarak İltizam”, *Türkler*, C.10, Ankara 2002, s. 878–889.

KÜNDEYİ, M. Abdullah. *Temettuat Defterlerine Göre Karamık'ın Sosyal Ve Ekonomik Yapısı*. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Afyon 2009.

KÜTÜKOĞLU, Mübahat, “Osmanlı Sosyal ve İktisat Kaynaklarından Temettü Defterleri” *Bellekten*, Türk Tarih Kurumu Yayınları, C.LIX, Ankara, 1995, S. 225, ss. 395-412.

LEWİS, Bernard, *Modern Türkiye'nin Doğuşu*, TTK. Yay., Ankara 2000.

OGEL, Bahattin, *İslamdan Önceki Türk Devletlerinde Tımar Sistemi*, IV. Türk Tarih Kongresi, Ankara 10-14 Kasım,Ankara, 1948.

ORTAYLI, İlber, *Tanzimat Devrinde Osmanlı Mahalli İdareleri(1840-1880)*, TTK. Yay., Ankara, 2000.

ÖZDEMİR, Ayşe. *Temettuat Defterlerine Göre Keçiborlu Kazasının Sosyal ve Ekonomik Durumu (1844-1845)*. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Isparta 2005.

PAKALIN, Mehmet Zeki. *Osmanlı Tarih Deyimleri ve Terimleri Sözlüğü*, Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları, İstanbul, 1993.

SAYIN, Abdurrahman Vefik. *Tekâlif Kavaidi (Osmanlı vergi Sistemi)*, Maliye Bakanlığı Yayınları, Ankara.

SERİN, Mustafa, “Osmanlı Arşivi’nde Bulunan Temettuât Defterleri”, Başbakanlık I.Milli Arşiv Şurası 20–21 Nisan 1998, Ankara 1998, s.717–728.

SEVİM, Ali ve Yaşar YÜCEL, *Türkiye Tarihi-I*, TTK Yayınları., Ankara, 1989.

SONGUN, Gülden. *10120 Numaralı Temettuât Defteri’ne Göre Atabey Kazası’nın Sosyal ve Ekonomik Durumu (1844–1845)*. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Isparta, 2006.

ŞAHİN, Gürsoy. “XIX Yüzyılın Ortalarında Afyonkarahisar Kazası’nın Sosyo-Ekonomik Yapısı”, *Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, C.III, S.1, 2001, s. 105-119.

ŞENER, Abdullatif, *Tanzimat Dönemi Osmanlı Vergi Sistemi*, İşaret Yayınları., İstanbul, 1990.

TABAKOĞLU, Ahmet, *Türk İktisat Tarihi*, İstanbul, 1994.

TABAKOĞLU, Ahmet, “Klasik Dönemde Osmanlı Ekonomisi”, *Türkler*, C.10, Ankara, 2002, s.653–689.

TURAN, Osman, *Selçuklular zamanında Türkiye*, Boğaziçi Yayıncılık, İstanbul, 1998

UZUNÇARŞILI, İsmail Hakkı, *Sivas Şehri*, Sivas Ticaret ve Sanayi Odası Yayınları, İstanbul, 1928.

ÜNAL, Mehmet Ali, *Osmanlı Müesseseleri Tarihi*, TTK Yayınları, Isparta, 1997.

YAKIT, İsmail. “Devlet Arşivleri Işığında 19. Asırda Niş Adasının Sakinleri, Sosyal ve Ekonomik ve Kültürel Durumları”, *Osmanlı Araştırmaları*, Fakülte Kitapevi, Isparta, 2002.

YEŞİL, Tahsin. *9930 Numaralı Temettuât Defterine Göre XIX. Yüzyıl Ortalarında Eğirdir'in Köylerinin Sosyal ve Ekonomik Yapısı*. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Isparta, 2006.

YILDIRIM, M. Zahit, “Avarız Defterleri ve 2567 Numaralı Avarız Defterine Göre XVII-XVIII. Yüzyılda Karahisar-ı Sahib Sancağı'nın Sandıklı, Çola-abad ve Karamık Kazaları”, *VI. Afyonkarahisar Araştırmaları Sempozyumu*, Afyon 10-11 Ekim 2002, Ankara, 2003, ss. 531-608

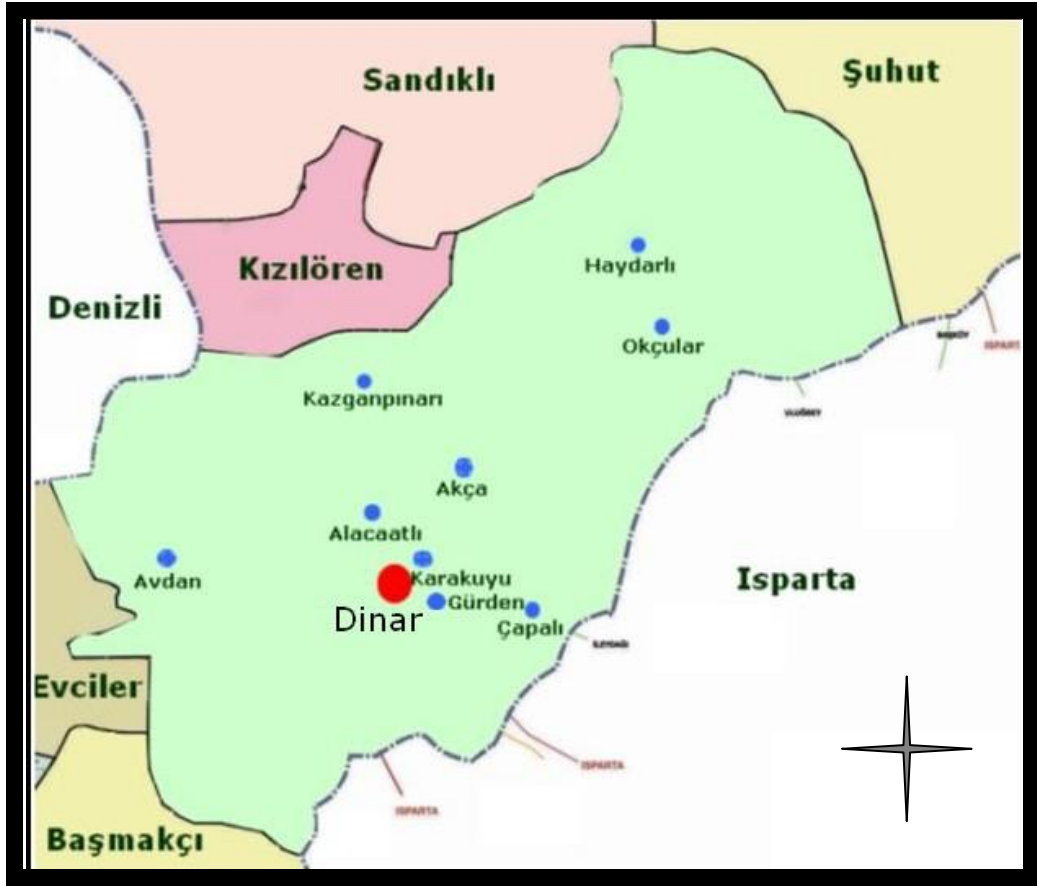
EKLER

Ek 1: Harita

¹²¹ Harita ML. VRD. TMT. 13178-86 Numaralı Defterlerde belirtilen yer isimlerine göre düzenlenmiştir.

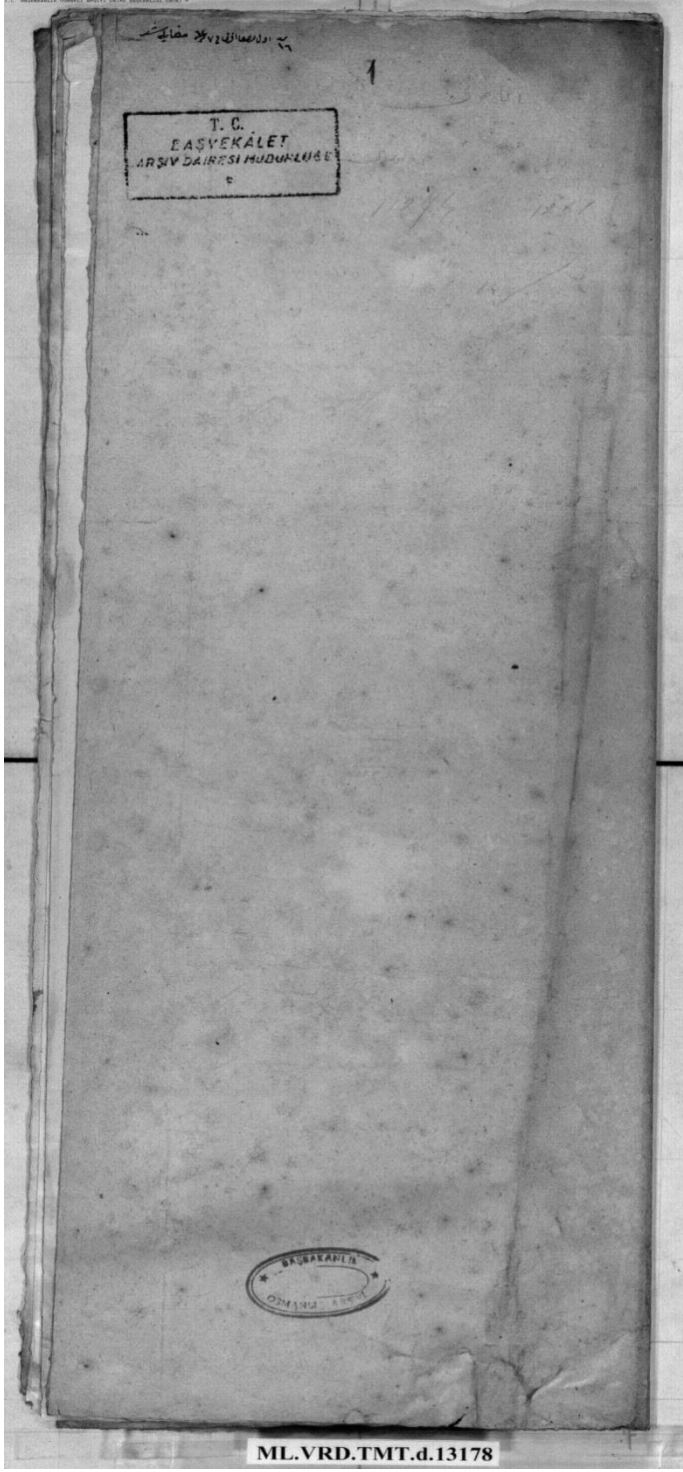
Ek 2: Harita

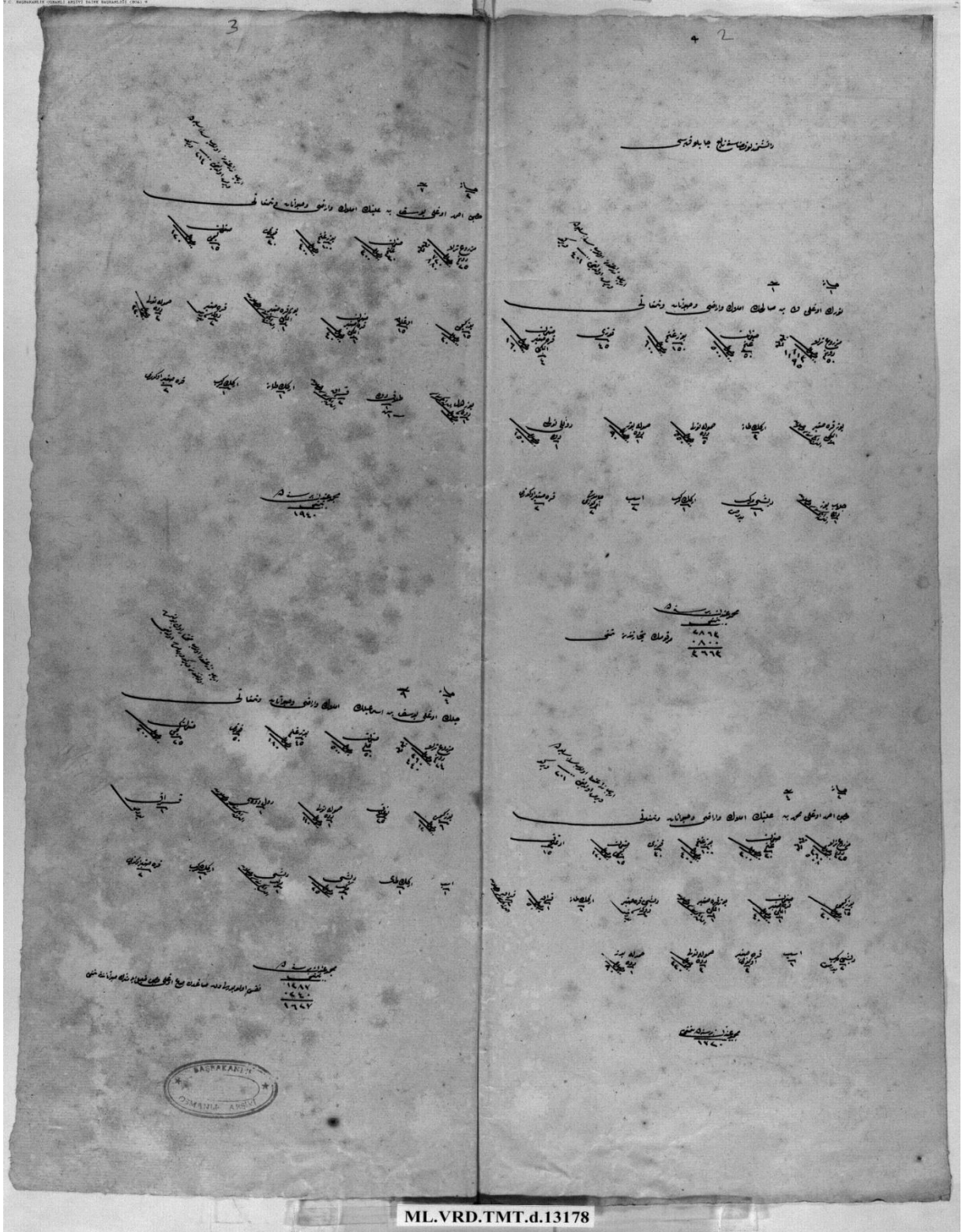
122

¹²² Bu harita Dinar Belediyesi resmi internet sitesinden alınarak, günümüz sınırlarını oluşturmaktadır.

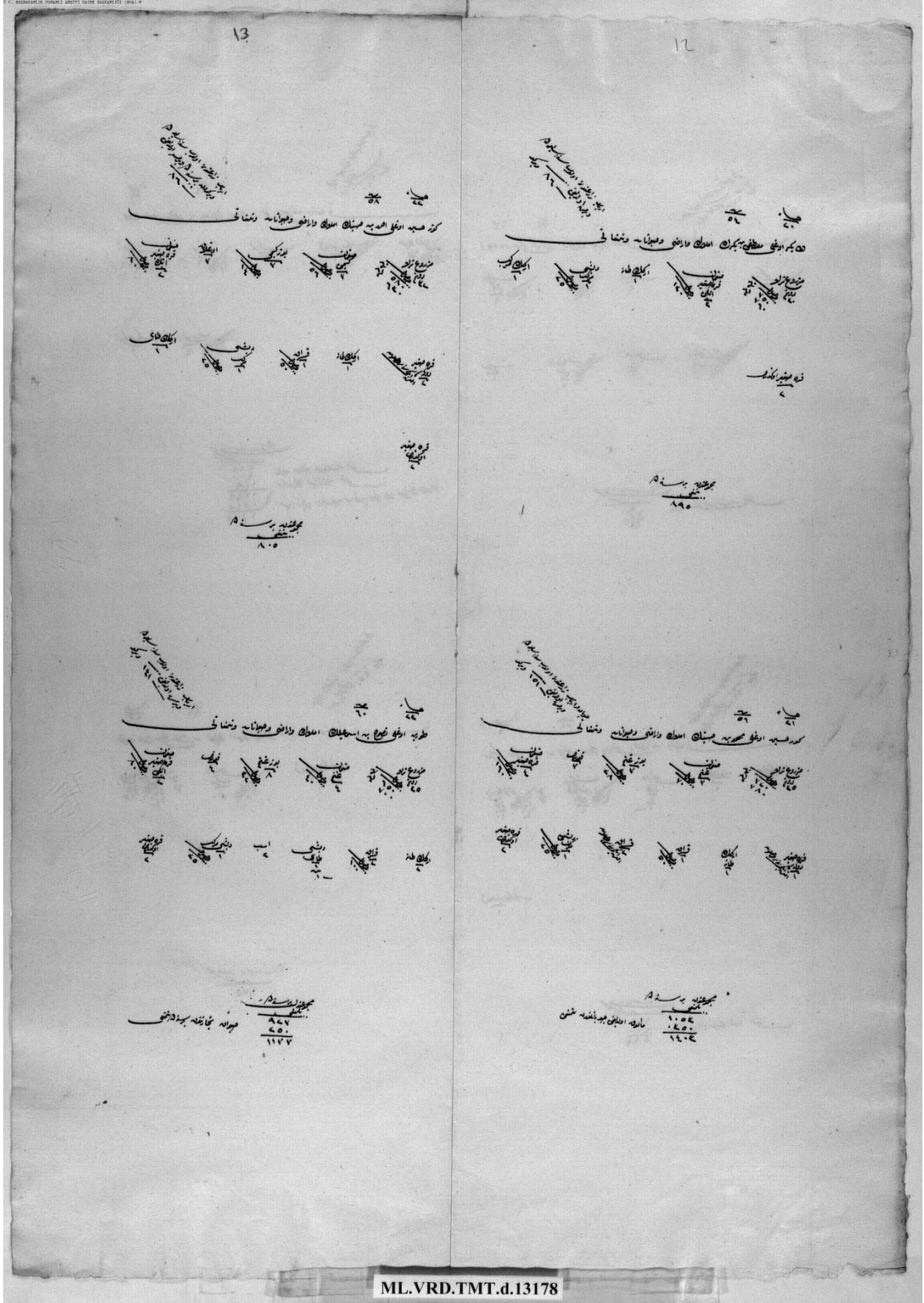
Ek 3:Belgeler

Belge 1. BOA ML. VRD. TMT. _d_13178 Çapalı Köyü ilk sayfa.

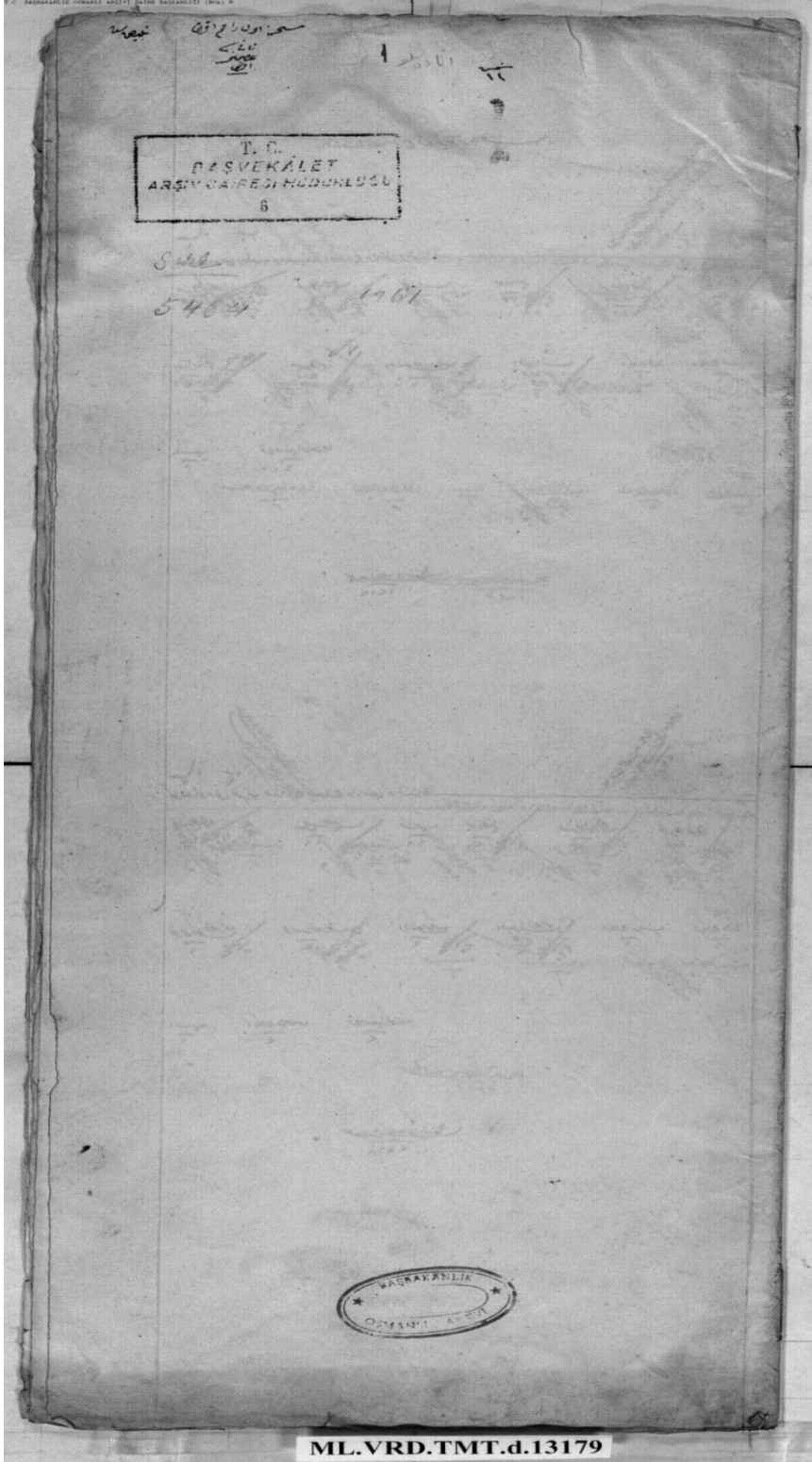

Belge 2. BOA ML. VRD. TMT. _d_13178 Çapalı Köyü ikinci sayfa

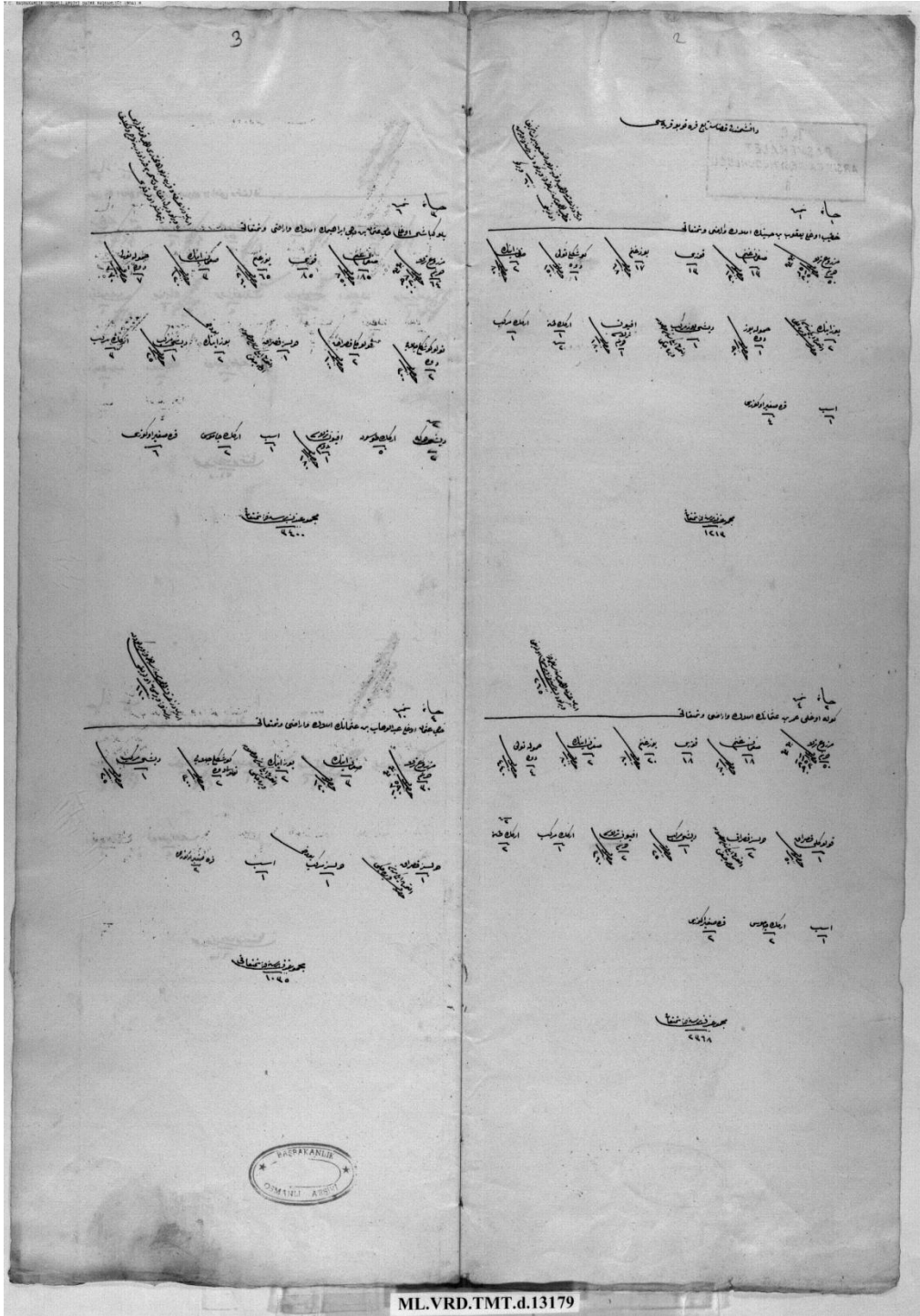

ML.VRD.TMT.d.13178

Belge 3. BOA ML. VRD. TMT. _d_13178 Çapalı Köyü son sayfa

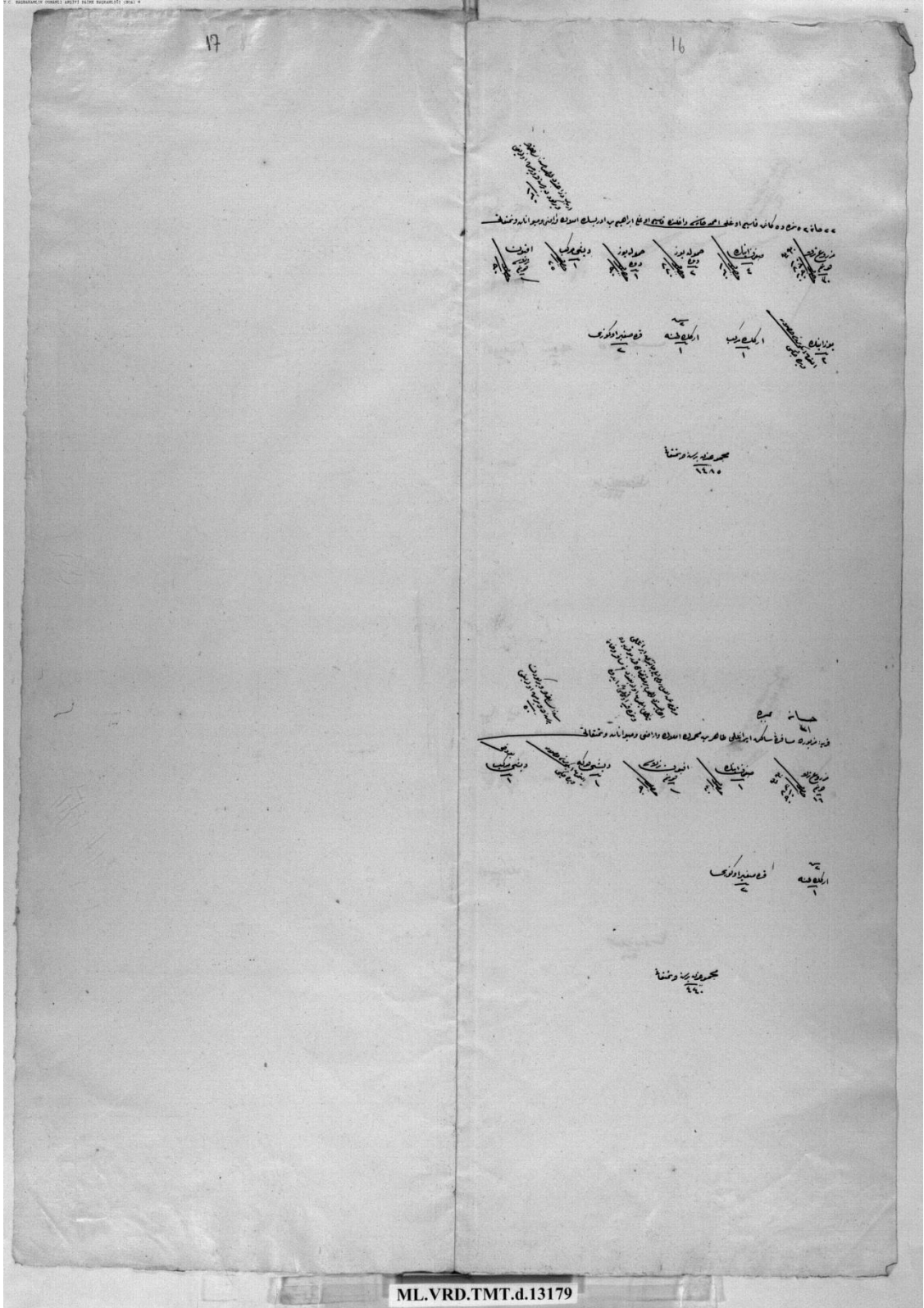

Belge 4. BOA ML. VRD. TMT. _d_13179 Karakuyu Köyü ilk sayfa

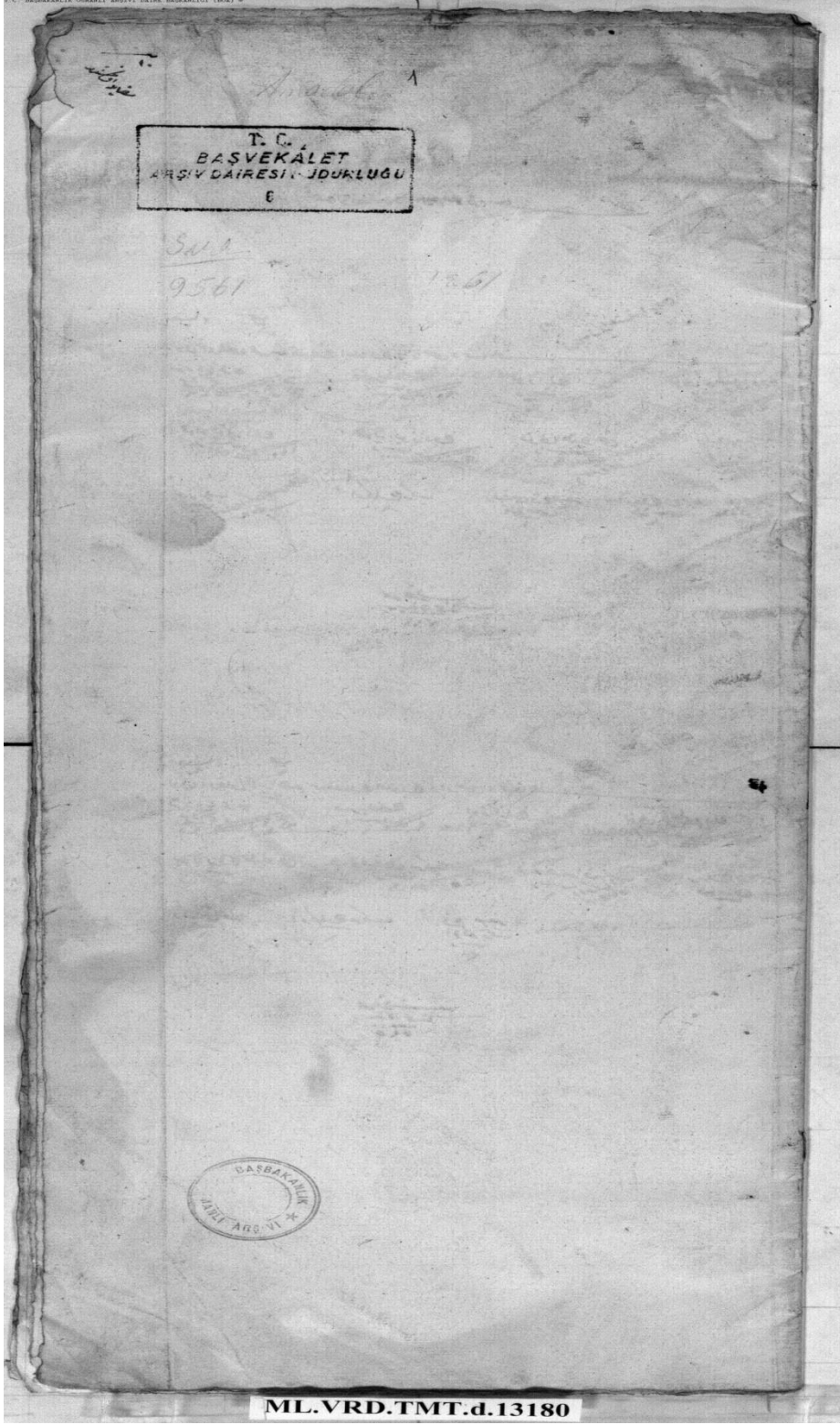
ML.VRD.TMT.d.13179

Belge 5. BOA ML. VRD. TMT. _d_13179 Karakuyu Köyü ikinci sayfa

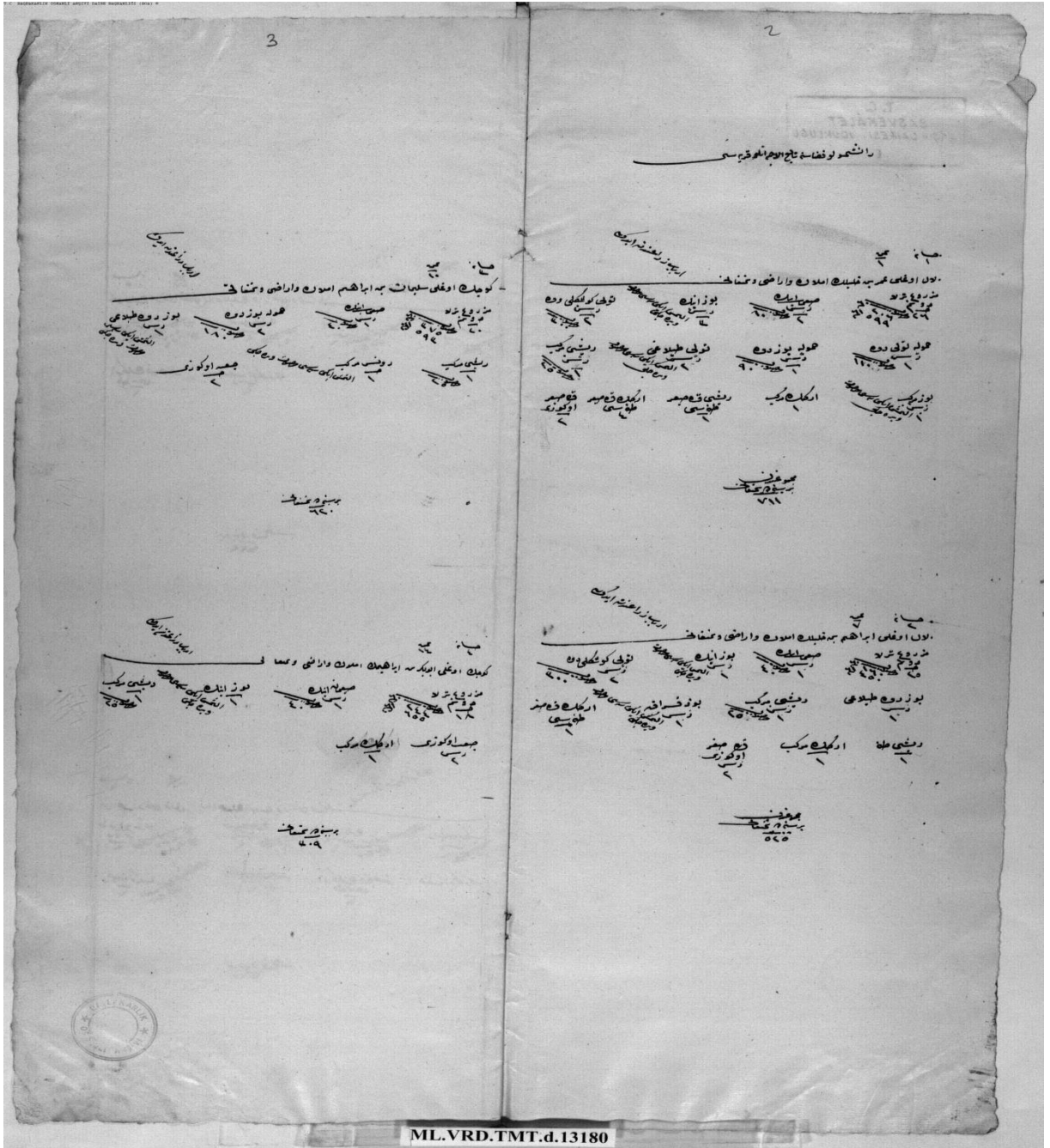

ML.VRD.TMT.d.13179

Belge 6. BOA ML. VRD. TMT. _d_13179 Karakuyu Köyü son sayfa

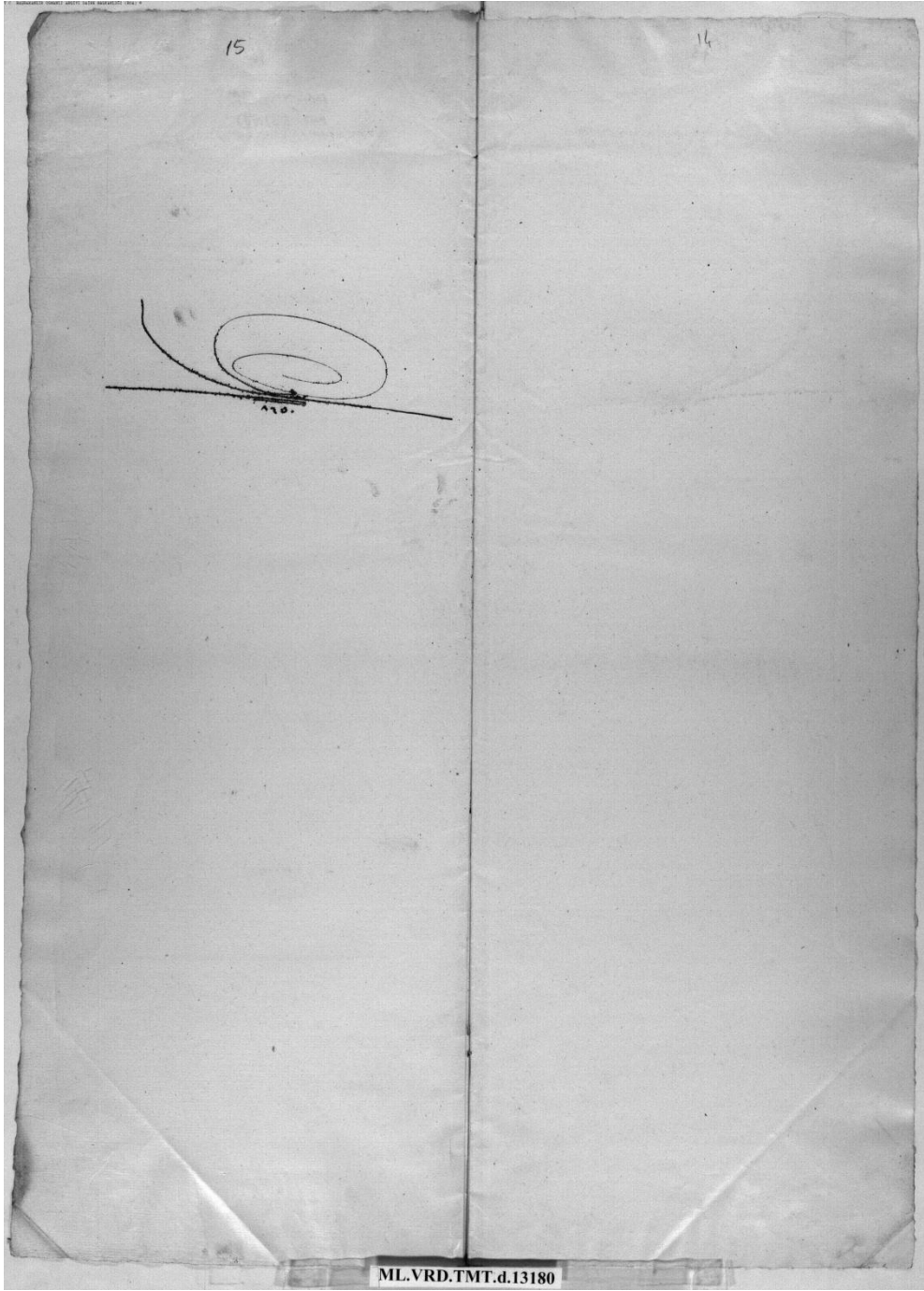

Belge 7. BOA ML. VRD. TMT. _d_13180 Alacaath Köyü ilk sayfa

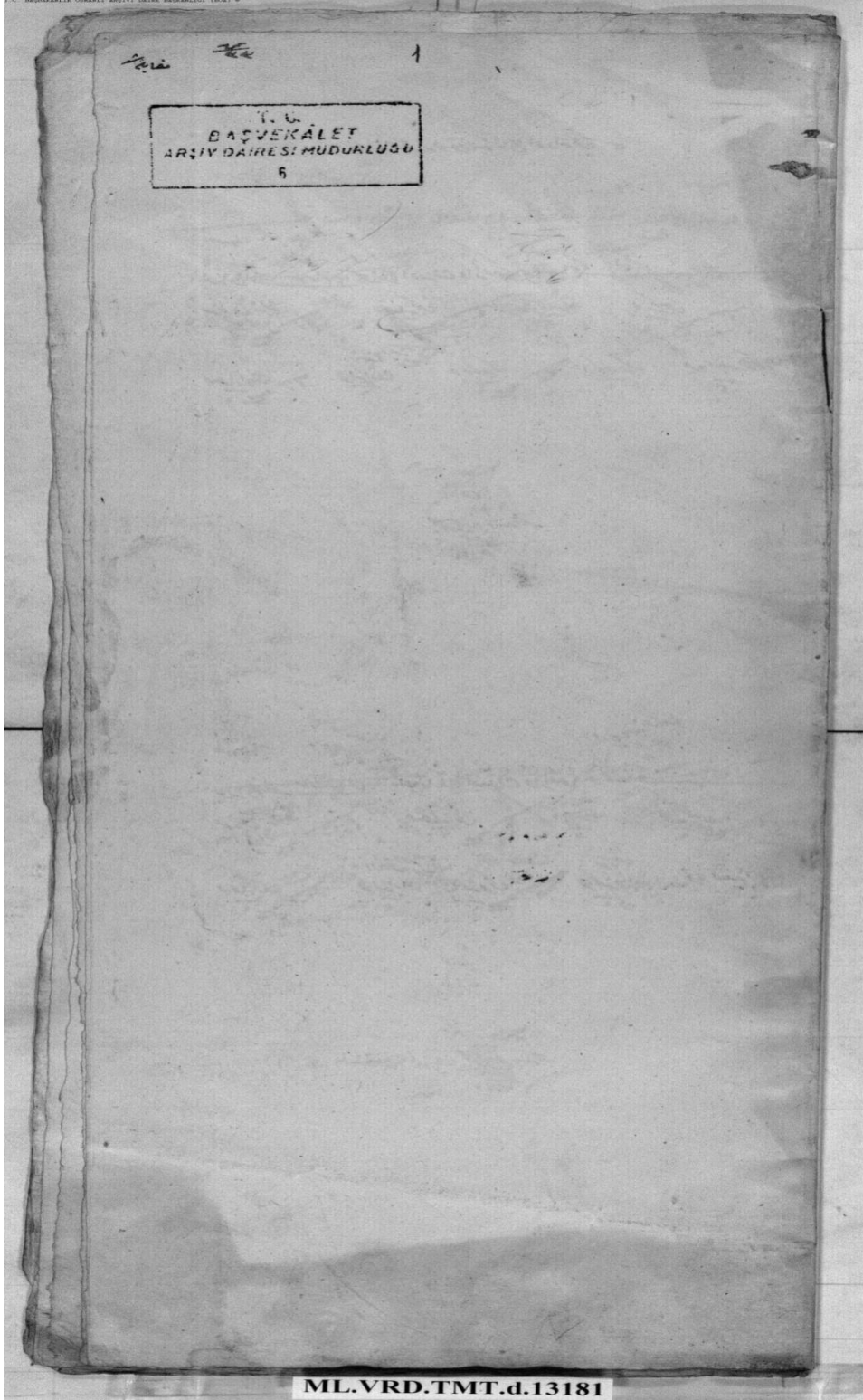

ML.VRD.TMT.d.13180

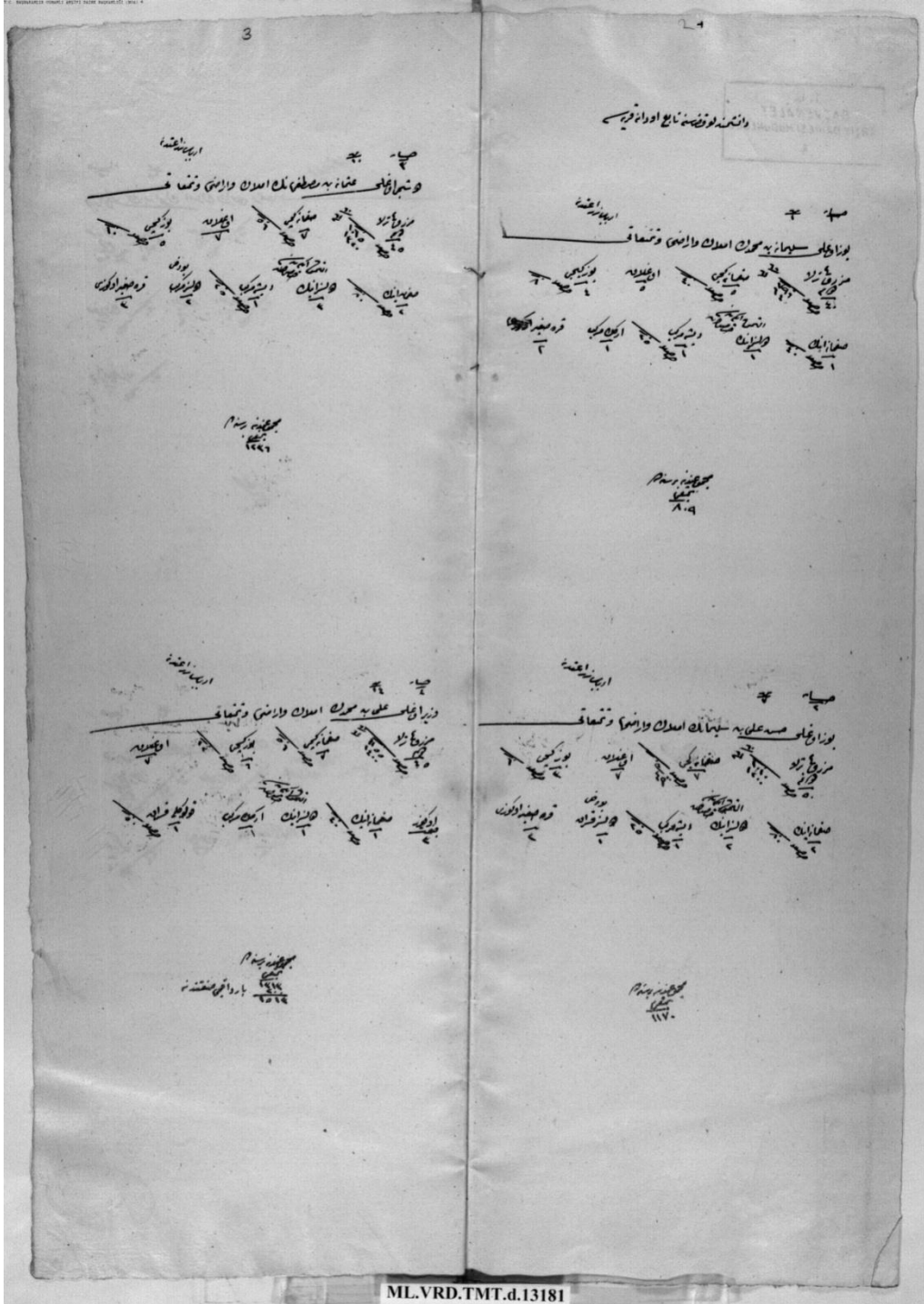
Belge 8. BOA ML. VRD. TMT. _d_13180 Alacaath Köyü ikinci sayfa

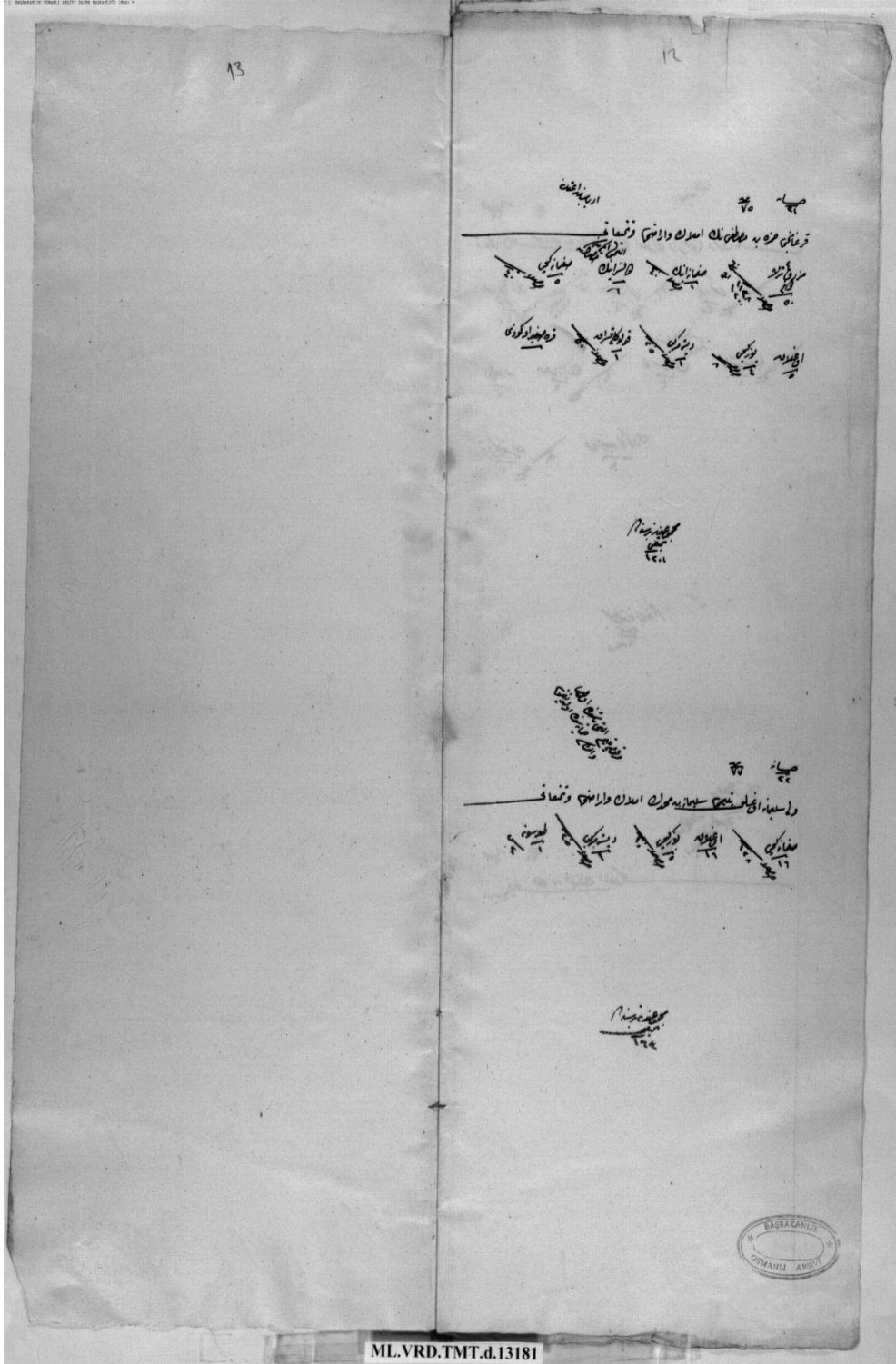
Belge 9. BOA ML. VRD. TMT. _d_13180 Alacaathı Köyü son sayfa

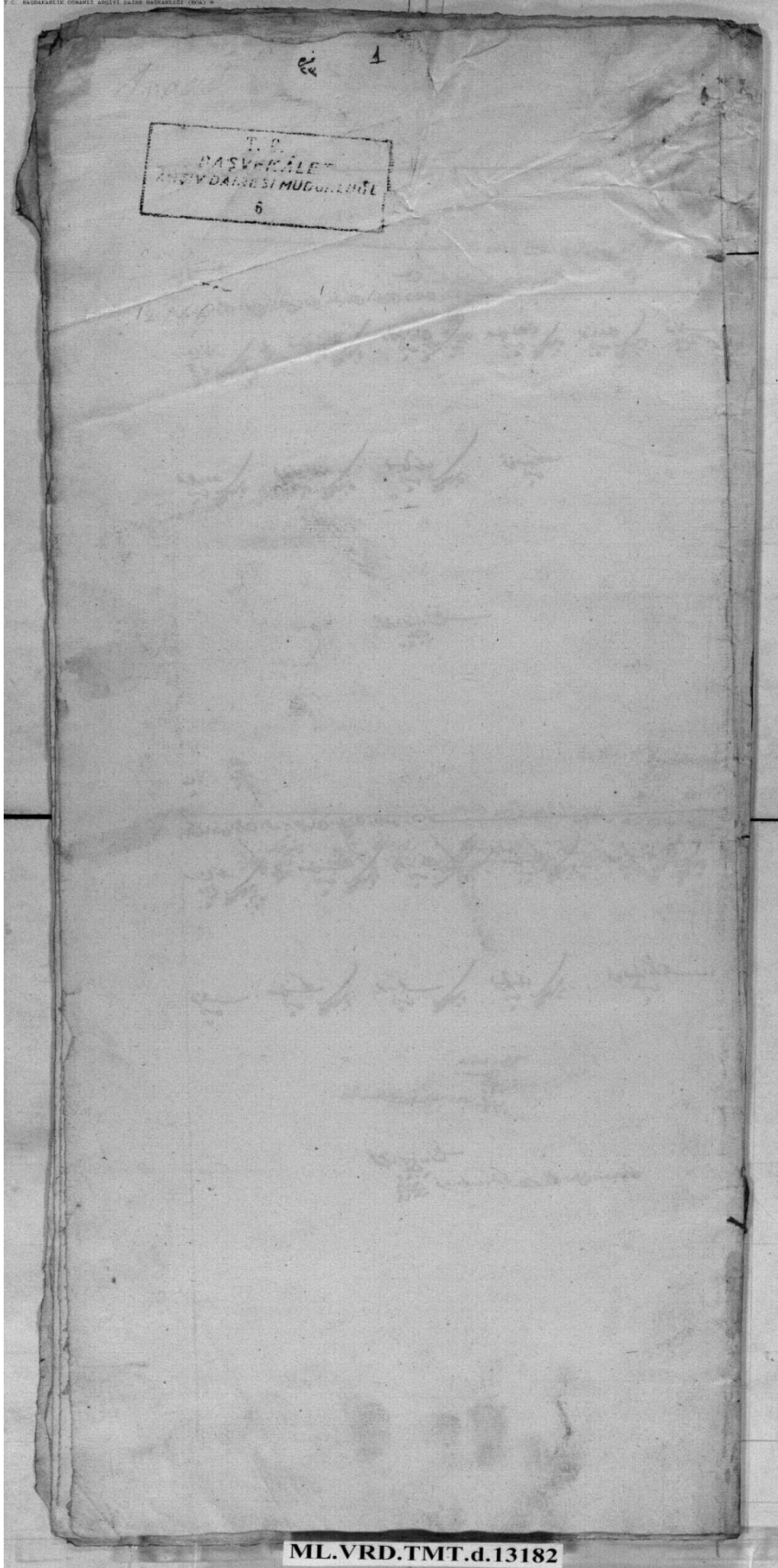
Belge 10. BOA ML. VRD. TMT. _d_13181Avdan Köyü İlk sayfa

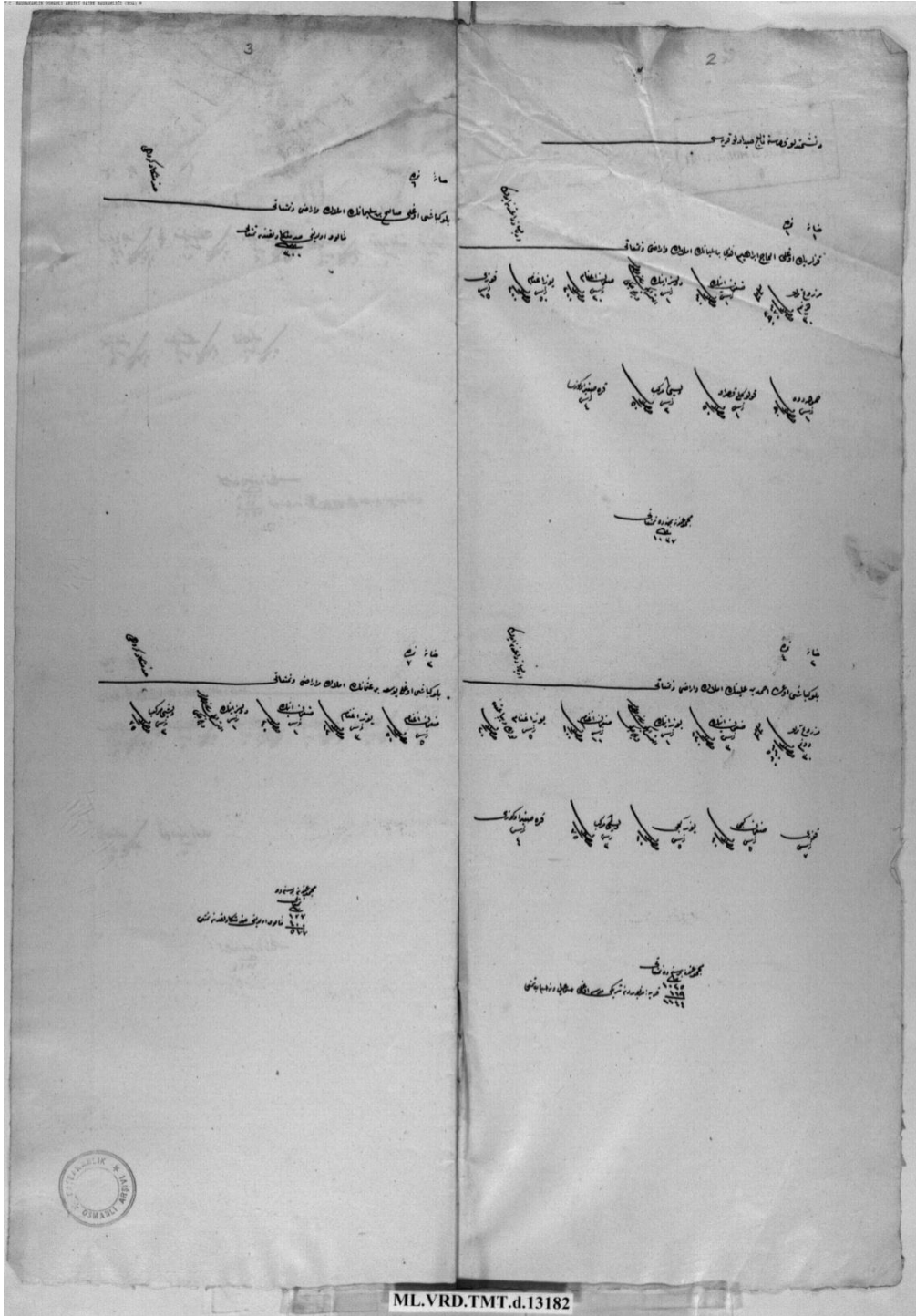
Belge 11. BOA ML. VRD. TMT. _d_ 13181Avdan Köyü İkinci sayfa

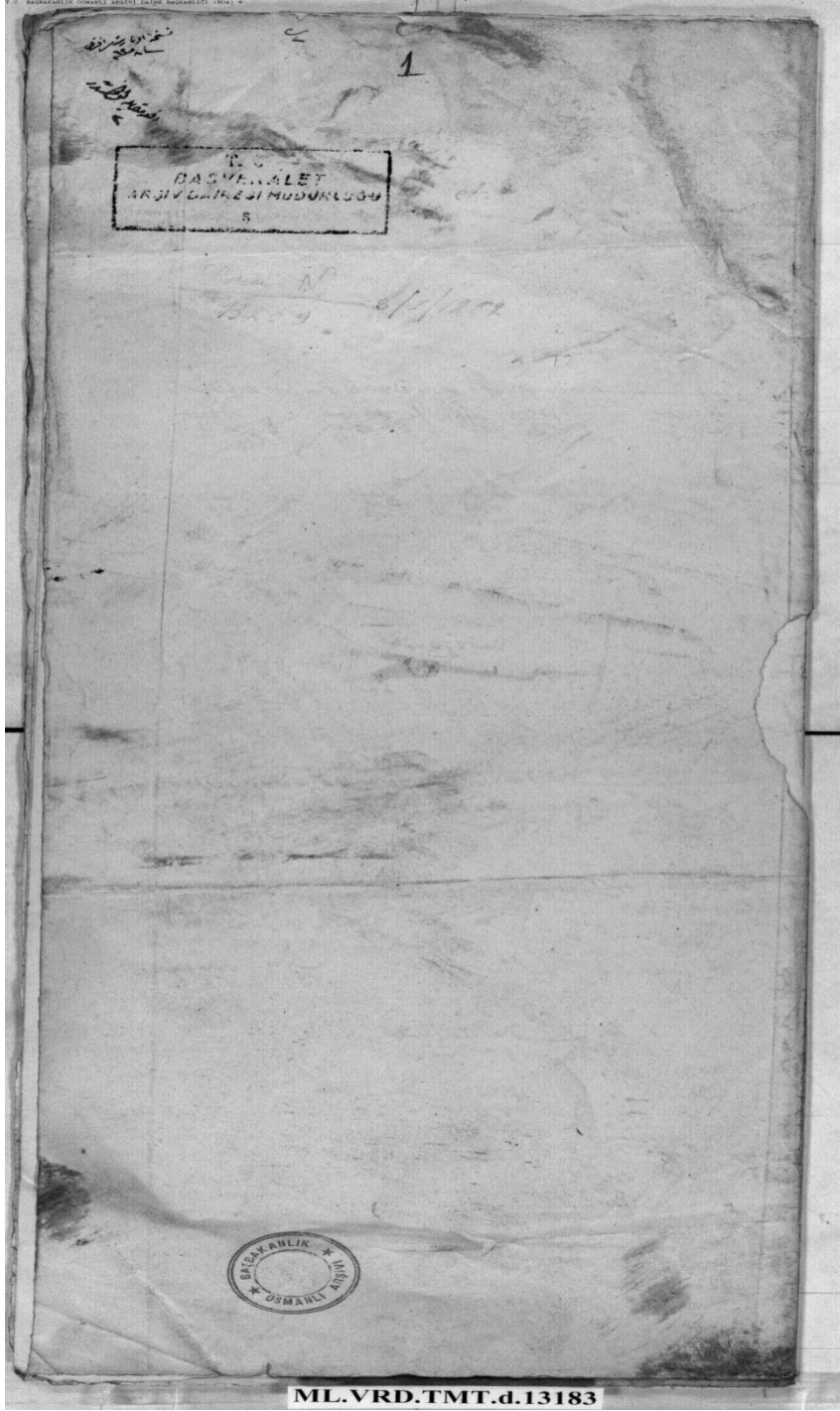
Belge 12. BOA ML. VRD. TMT. _d_13181Avdan Köyü son sayfa

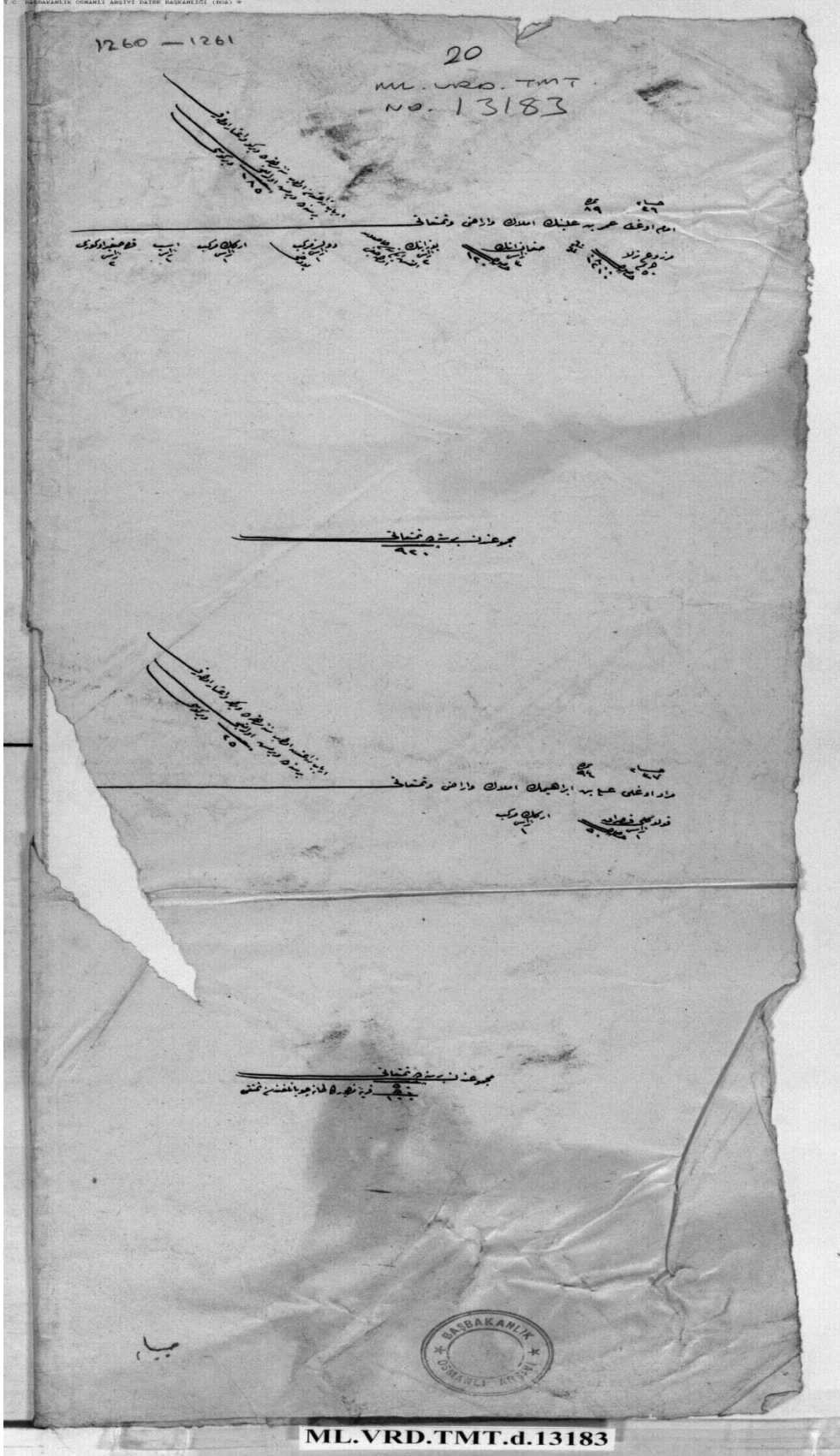
Belge 13. BOA ML. VRD. TMT._d_13182 Haydarlı Köyü ilk Sayfa

Belge 14. BOA ML. VRD. TMT._d_13182 Haydarlı Köyü ikinci Sayfa

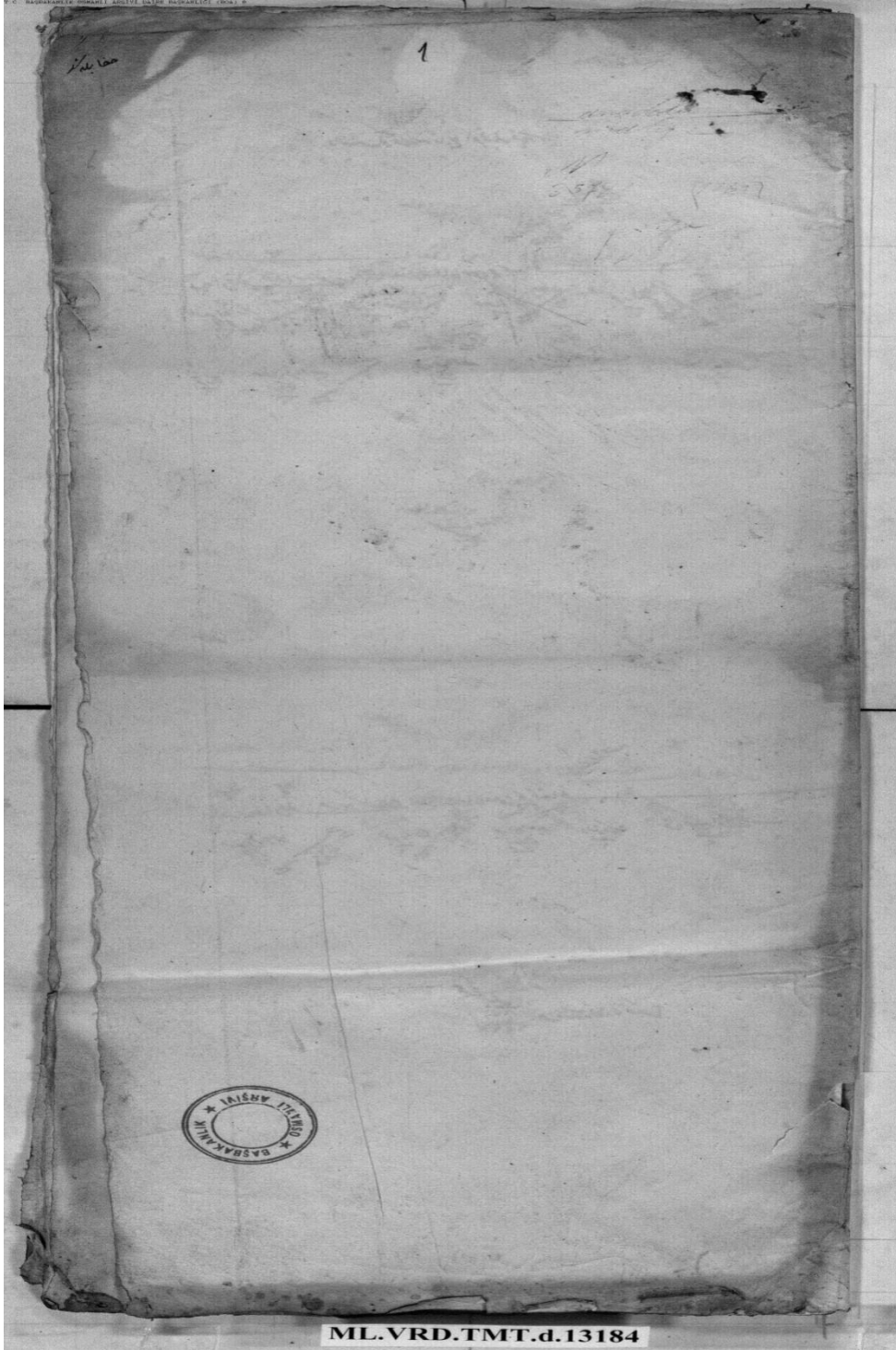

Belge 16. BOA ML. VRD. TMT. _d_13183Kazganpınarı Köyü ilk sayfa

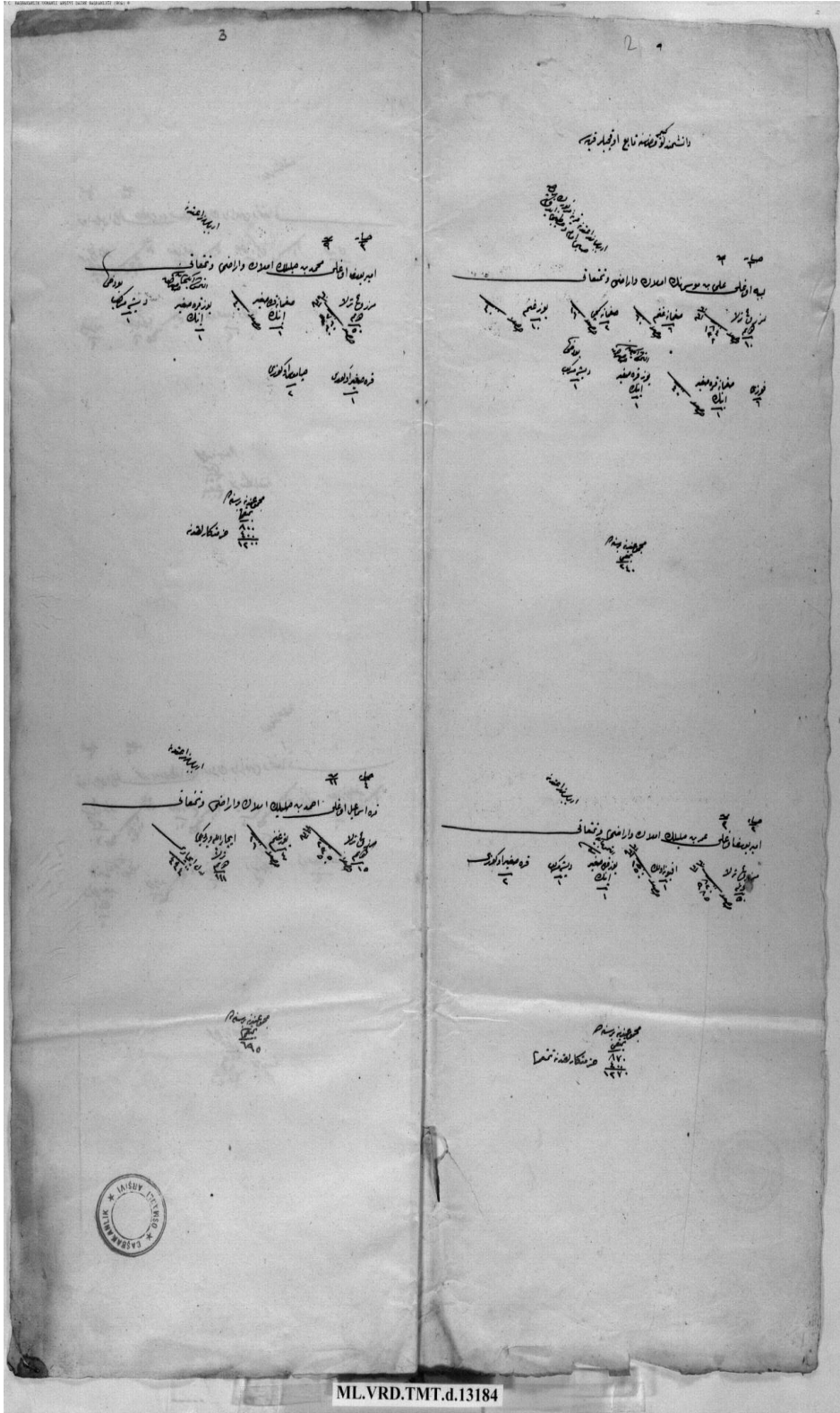

ML.VRD.TMT.d.13183

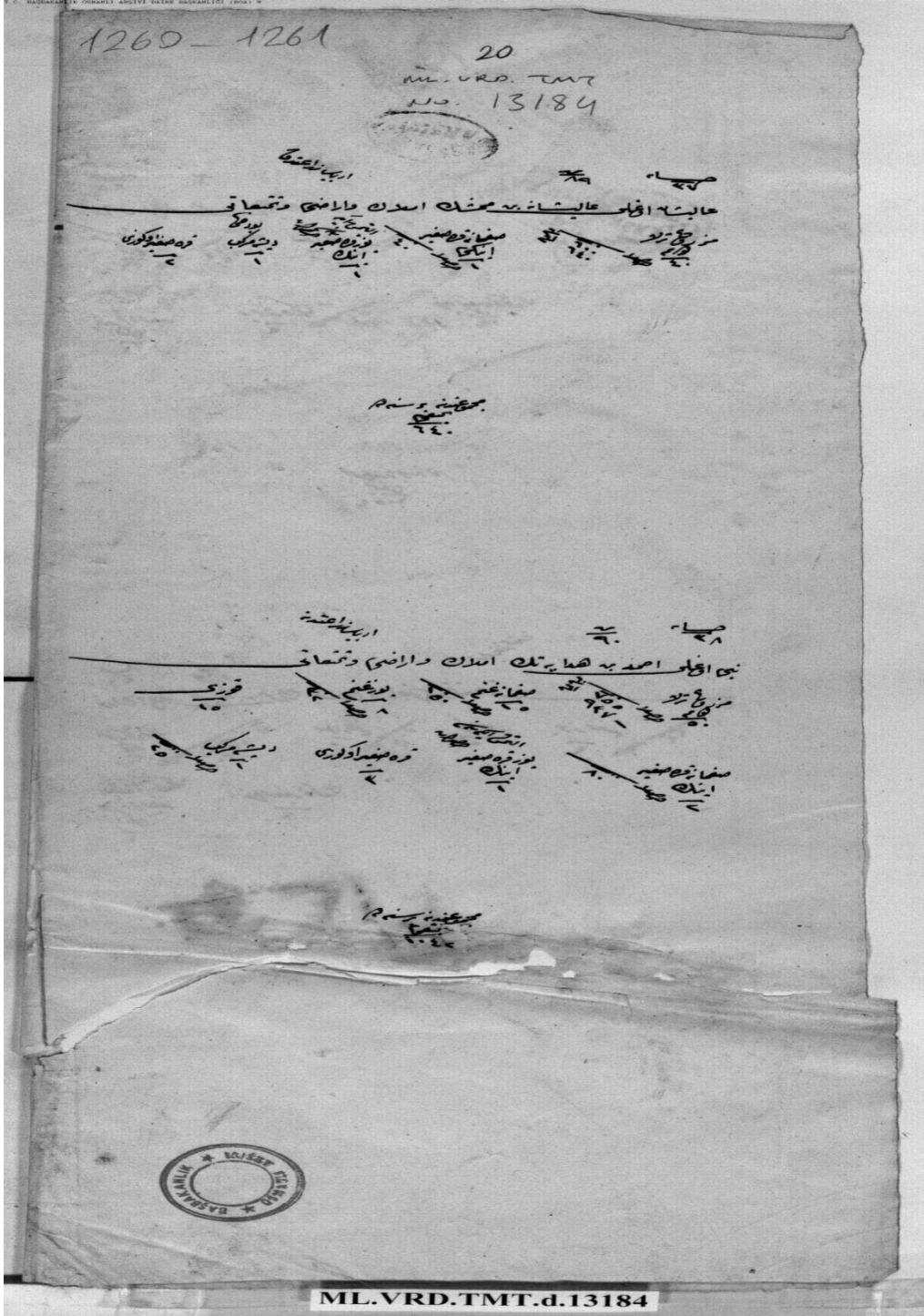
Belge 18. BOA ML. VRD. TMT. _d_13183Kazganpınarı Köyü Son Sayfa

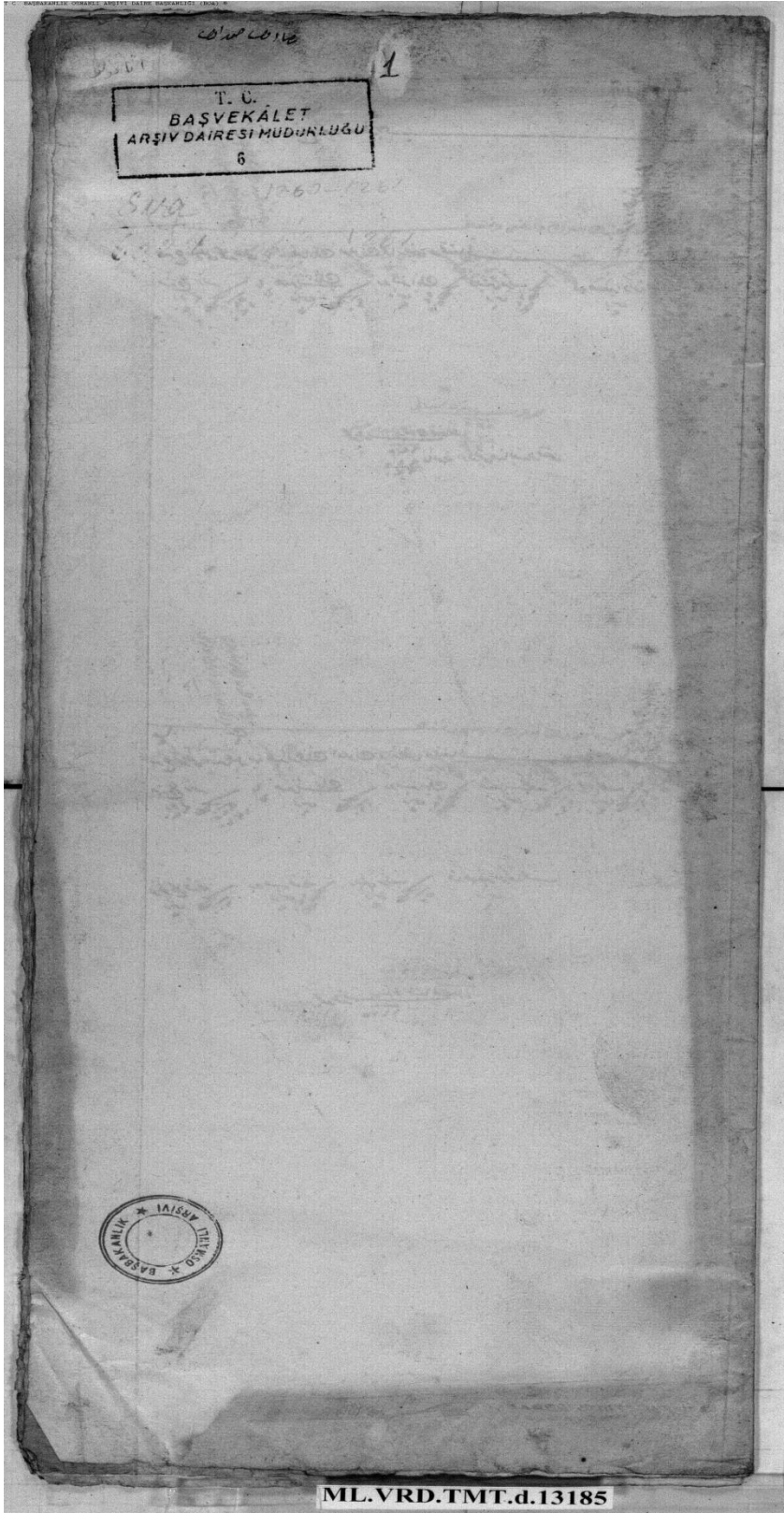
Belge 19. BOA ML. VRD. TMT. _d_13184 Okçular Köyü ilk sayfa

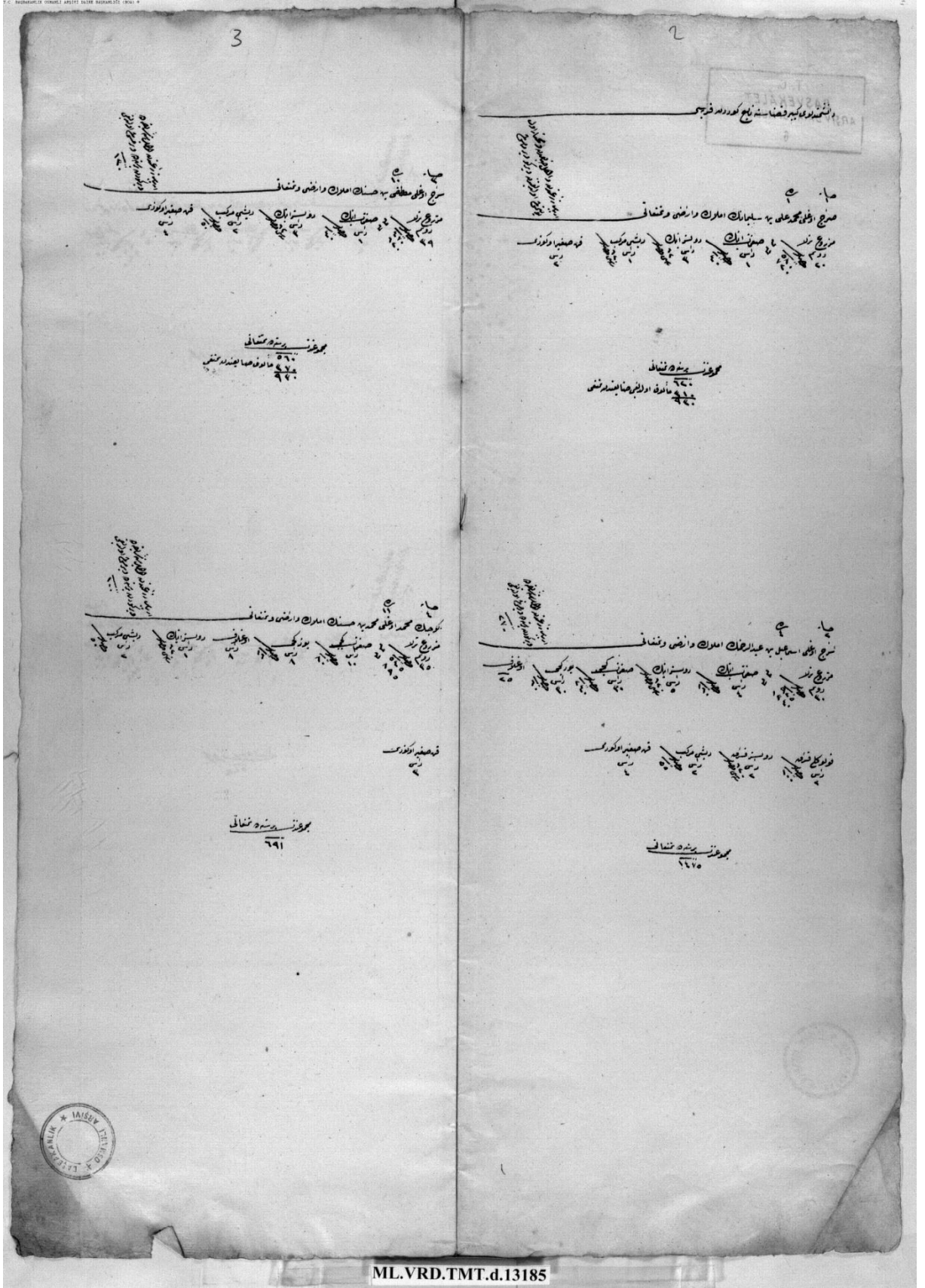
Belge 20. BOA ML. VRD. TMT. _d_13184 Okçular Köyü ikinci sayfa

Belge 21. BOA ML. VRD. TMT. _d_13184 Okçular Köyü son sayfa

Belge 22. BOA ML. VRD. TMT. _d_13185 Gürden Köyü İlk Sayfa

دست‌نویس کتبه‌خانه عثمانی کوردر فرجه

صبا
صباح و فوجی صبا به اسماء امراء و ارض و عثمانی
مترجم نثر
فقه صغیر اکتوز
رشتی مکتب
روسین بایک
روسین بایک
روسین بایک

مؤلفه رشید عثمانی
۶۴۰
ماده اولی‌ها بنام رشید

صبا
صباح و فوجی صبا به اسماء امراء و ارض و عثمانی
مترجم نثر
فقه صغیر اکتوز
رشتی مکتب
روسین بایک
روسین بایک
روسین بایک

مؤلفه رشید عثمانی
۶۴۰
ماده اولی‌ها بنام رشید

صبا
صباح و فوجی صبا به اسماء امراء و ارض و عثمانی
مترجم نثر
فقه صغیر اکتوز
رشتی مکتب
روسین بایک
روسین بایک
روسین بایک

مؤلفه رشید عثمانی
۶۴۰

صبا
صباح و فوجی صبا به اسماء امراء و ارض و عثمانی
مترجم نثر
فقه صغیر اکتوز
رشتی مکتب
روسین بایک
روسین بایک
روسین بایک

مؤلفه رشید عثمانی
۶۴۱

Belge 23. BOA ML. VRD. TMT. _d_13185 Gürden Köyü İkinci Sayfa

بسم الله الرحمن الرحيم
الحمد لله رب العالمين
والصلاة والسلام على
سيدنا محمد وآله الطيبين
الطاهرين

بسم الله الرحمن الرحيم
الحمد لله رب العالمين
والصلاة والسلام على
سيدنا محمد وآله الطيبين
الطاهرين
فقد حضرنا في يوم
الخميس الثاني عشر من
شهر ربيع الثاني سنة
١٢٤٠

بمقرنا في مدينة
١٢٤٠

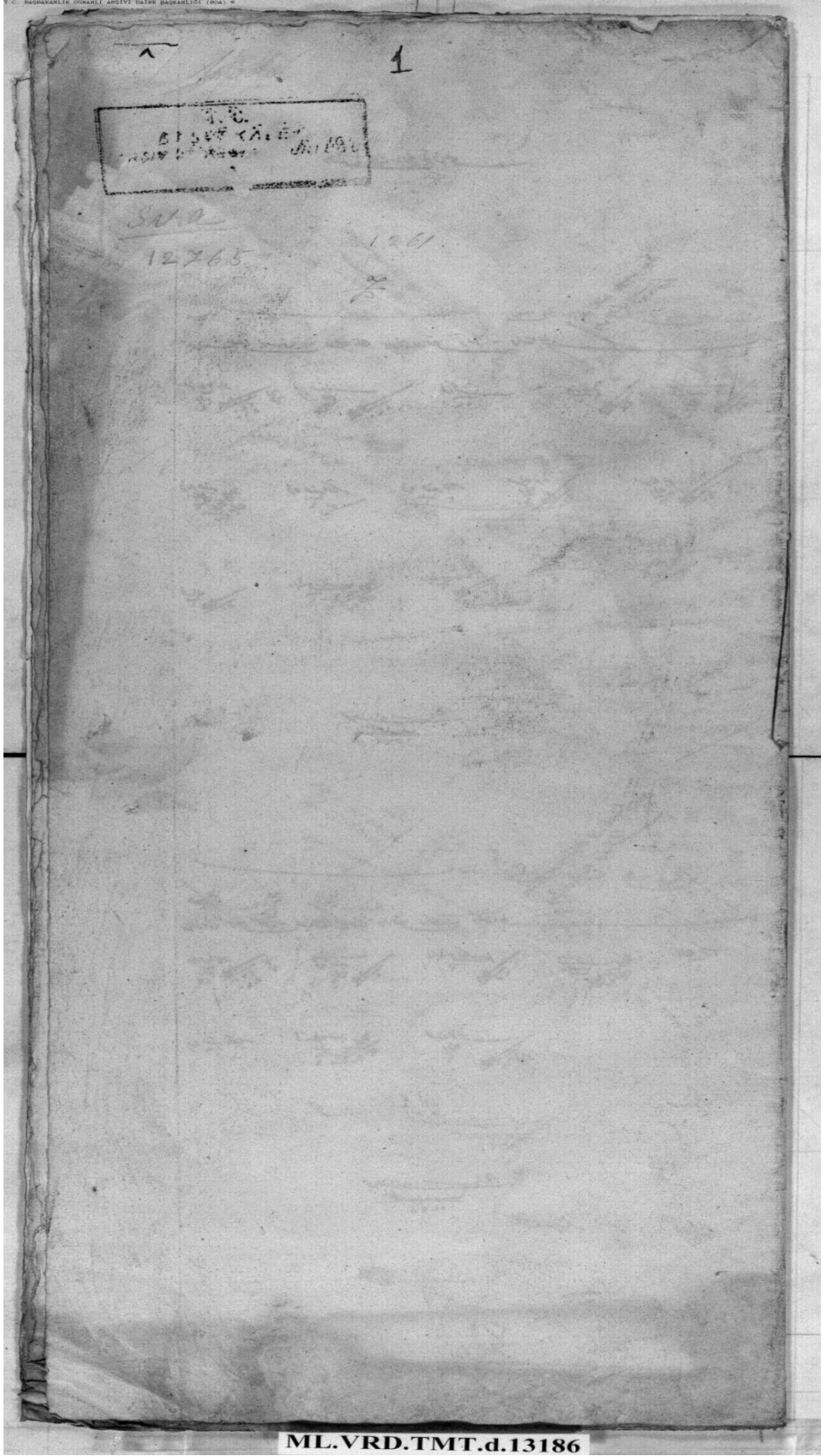
بسم الله الرحمن الرحيم
الحمد لله رب العالمين
والصلاة والسلام على
سيدنا محمد وآله الطيبين
الطاهرين

بسم الله الرحمن الرحيم
الحمد لله رب العالمين
والصلاة والسلام على
سيدنا محمد وآله الطيبين
الطاهرين
فقد حضرنا في يوم
الخميس الثاني عشر من
شهر ربيع الثاني سنة
١٢٤٠

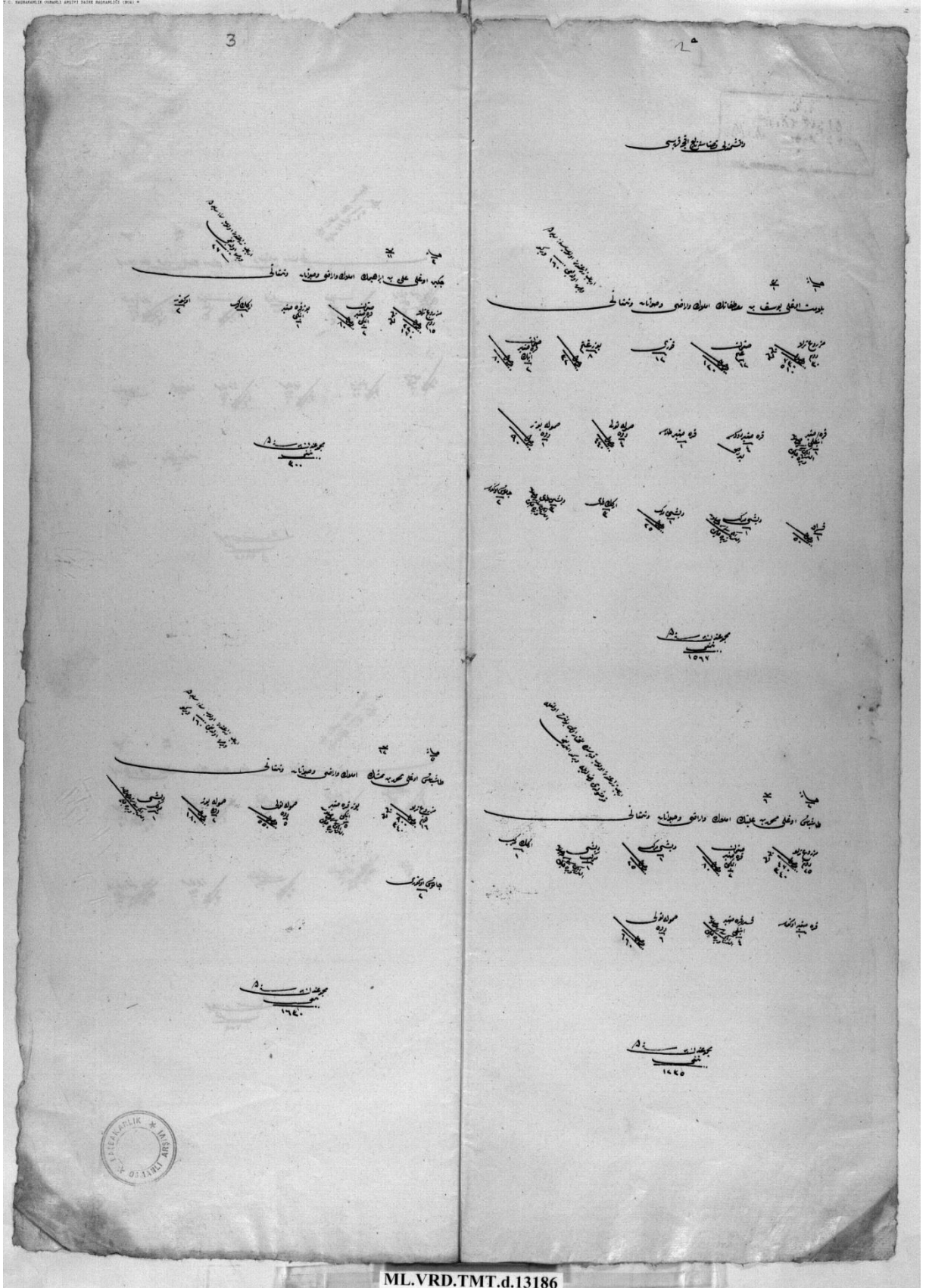
فقد حضرنا في يوم
الخميس الثاني عشر من
شهر ربيع الثاني سنة
١٢٤٠

بمقرنا في مدينة
١٢٤٠

Belge 24. BOA ML. VRD. TMT. _d_13185 Gürden Köyü Son Sayfa

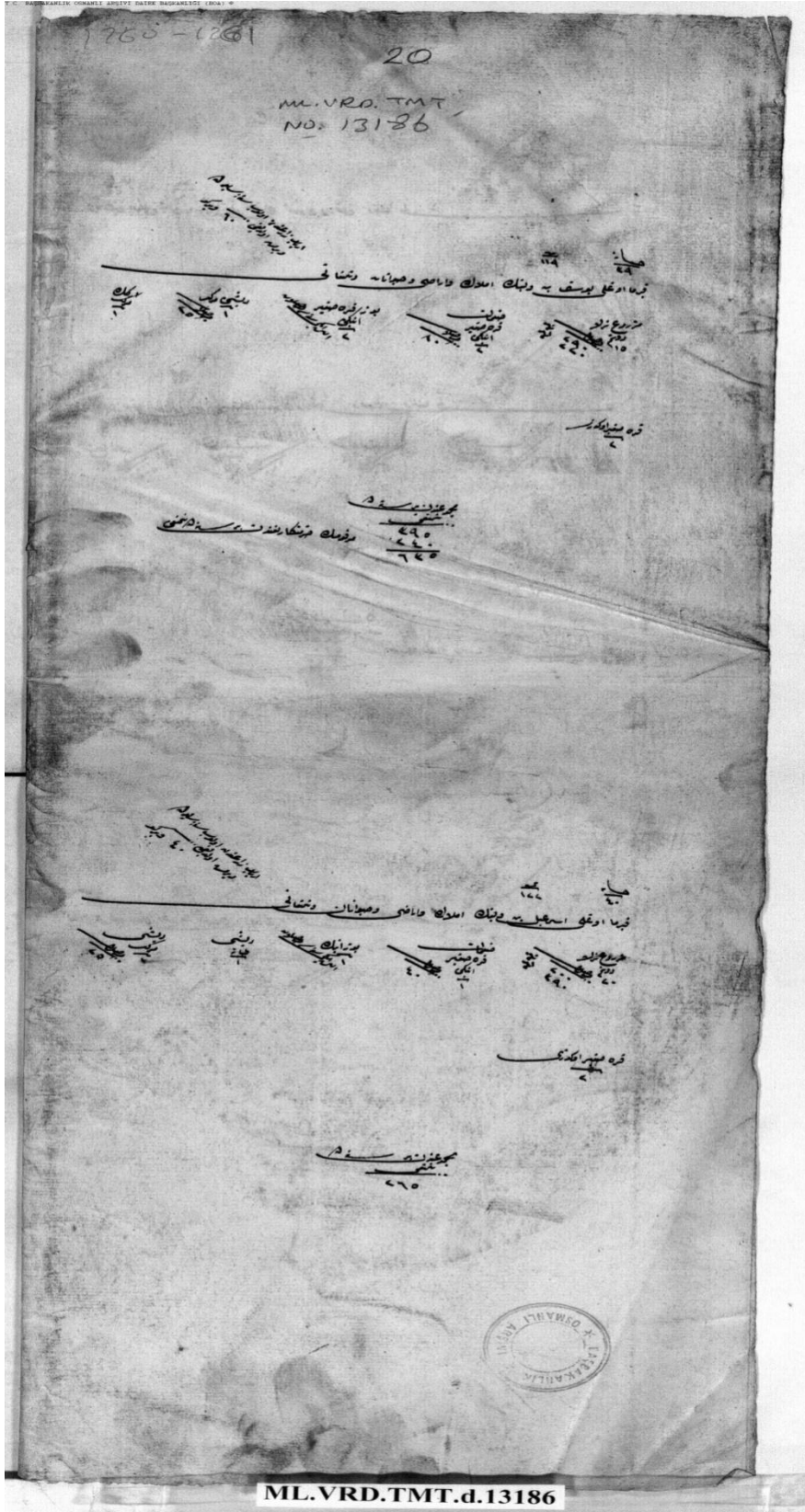

Belge 25. BOA ML. VRD. TMT. _d_13186 Akça Köyü İlk Sayfa

ML.VRD.TMT.d.13186

Belge 26. BOA ML. VRD. TMT. _d_ 13186 Akça Köyü İkinci Sayfa

Belge 27. BOA ML. VRD. TMT. _d_ 13186 Akça Köyü Son Sayfa

